

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933.

Andra kammaren.

Nr 25.

Onsdagen den 22 mars.

Kl. 11 f. m.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 15 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Leo* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 209, med förslag till förordning om erkända arbetslöshetskassor m. m.;
nr 210, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal; samt
nr 217, angående statsförvärv av Ostkustbanan och Uppsala—Gävle järnväg m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 221, angående vissa åtgärder till stöd åt hantverket;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 228, angående godkännande av överenskommelsen i Madrid den 14 april 1891 angående undertryckande av oriktiga ursprungsbeteckningar å handelsvaror, reviderad i Washington den 2 juni 1911 och i Haag den 6 november 1925; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 222, angående försäljning av mark från Borgholms kungsladugård i Kalmar län.

§ 4.

Vidare föredrogos och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial, nr 43, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1932 försälda eller bortbytta tomter.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av jordbruksutskottets memorial, nr 44, angående överlämnande till särskilda utskottet av vissa till jordbruksutskottet remitterade ärenden, som äga samband med frågan om arbetslöshetens bekämpande, blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Andra kammarens protokoll 1933. Nr 25.

§ 6.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 233, angående indragning av viss personal vid domänverket m. m.; och
nr 234, angående anslag till lantbruksstyrelsen m. m.
Nämnda propositioner bordlades.

§ 7.

Föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i
anledning av väckt motion angående förbud mot viss reklam för utländska
lotterier; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 8.

*Ang. för-
hindrande av
att riksdagens
ledamöter be-
klädas med
avlönade upp-
drag vid stat-
liga monopol-
företag m. m.*

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget andra kammarens femte till-
fälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående åtgär-
der till förhindrande av att riksdagens ledamöter beklädas med avlönade upp-
drag vid statliga monopolföretag m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till dess femte tillfälliga utskott hän-
visad motion, nr 301, hade herr *Lithander* föreslagit att riksdagen ville be-
sluta hos regeringen hemställa om utredning angående åtgärder till förhind-
rande av att riksdagens ledamöter bekläddes med avlönade uppdrag vid stat-
liga monopolföretag m. m. samt att regeringen under innevarande riksdags-
period till riksdagen ville inkomma med de förslag, vartill denna utredning
gäve anledning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till nå-
gon andra kammarens åtgärd.

Vid utlåtandet hade fogats reservation av herrar *De Geer*, *Thorell*, *Arne-
mark* och *Hansson* i Vännäsby, vilka, med instämmande i utskottets hem-
ställan, ansett att i utskottets motivering bort medtagas ett i reservationen
anfört uttalande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *De Geer*: Herr talman, mina damer och herrar! Jag skall endast
yttra några få ord angående den av herr *Lithander* väckta motionen och ut-
skottets därav föranledda utlåtande.

Såsom framgår av utlåtandet, ha utskottets ledamöter enhälligt ansett sig
icke kunna tillstyrka någon andra kammarens åtgärd i frågan. Jag måste
i alla fall be att få framhålla, att frågan i stora delar av vårt land omfattas
med stort intresse, och det torde vara av värde att något tränga in på inne-
hållet i herr *Lithanders* motion. Jag har liksom övriga reservanter ansett,
att utskottets motivering hade bort vara något annorlunda. Vi ha, ehuru
vi äro överens med övriga inom utskottet därom, att frågan i dess helhet san-
nolikt kommer upp till behandling inom monopolföretagens oktrotid, till-
låt oss särskilt framhålla det önskvärda i, att utredningen blir slutförd inom
nuvarande riksdagsperiod, ävensom att vid den utredning, som vi liksom ut-
skottet i övrigt förutsätta skola komma till stånd, kunde vidröras även spörs-
målet om riksdagsmännens ställning i förhållande till monopolen och frågan
om rätt för riksdagens revisorer att vid sidan av redan befintlig revision taga
del av monopolens räkenskaper och förvaltning.

Ang. förhindrande av att riksdagens ledamöter beklädas med avlönade uppdrag vid statliga monopolföretag m. m. (Forts.)

Herr talman! Jag skall inskränka mig till att, med särskilt betonande av det önskvärda i, att de i reservationen framhållna synpunkterna hade blivit beaktade och införda i utskottets motivering, be att i övrigt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hällgren: Herr talman! Det ärende, som här föreligger till behandling, grundar sig på en motion, avlämnad av herr Lithander, som omfattar olika spörsmål i samband med de statliga monopolföretagen. I denna motion med en motivering på 17 rader har motionären för det första framställt önskemålet, att riksdagsmännen icke måtte få inneha avlönade uppdrag inom monopolföretagen. Det är här icke bara fråga om aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet och aktiebolaget Vin- och spritcentralen, utan motionären säger: »eller något som helst annat därmed jämförligt hel- eller halvstatligt monopol, som av riksdagen beslutats eller kan komma att beslutas». Vidare är det ett önskemål, att riksdagens revisorer skola vara berättigade att, därest de så önska, taga del av de statliga monopolens räkenskaper, och sist ifrågasätter motionären grundlagsändring. I klämman uttrycker han den önskan, att riksdagen måtte skriva till Kungl. Maj:t om utredning om allt detta.

Vi ha i utskottet från majoritetens sida sökt få reda på, hur riksdagen förut ställt sig till de av herr Lithander framförda önskemålen. De ha förut varit föremål för riksdagens behandling, särskilt 1930 i samband med frågan om avtal med båda de nämnda monopolföretagen. År 1930 motionerade herr Lithander om, att riksdagsmän ej skulle få innehava några andra avlönade befattningar i statliga monopolföretag än revisorsuppdrag. Bevillningsutskottet ansåg, att inga bärande skäl förebragts, och avstyrkte motionen. Riksdagen godkände bevillningsutskottets ståndpunkt. I aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet och i aktiebolaget Vin- och spritcentralen bestå styrelserna av 8 ledamöter och 4 suppleanter i vardera. Av dessa utser Kungl. Maj:t 4 ledamöter och 2 suppleanter i vardera styrelsen. Arvodet till de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna och suppleanterna ävensom vissa revisorer bestämmes av Kungl. Maj:t men betalas av bolagen. Något enskilt vinstintresse i företagen ha ej de riksdagsmän, som fått uppdrag att tillhöra monopolens styrelser. År 1922 skrev riksdagen till Kungl. Maj:t angående statlig revision av vissa monopolistiska företag. I monopolkontrollutredningens betänkande av år 1928 underkändes förslaget om att de s. k. statsrevisorerna skulle revidera de statliga monopolens räkenskaper. I stället föreslog utredningen, att 5 revisorer för vardera bolaget skulle utses, av vilka Kungl. Maj:t skulle utse 2, de enskilda aktieägarna 1 och riksdagen 2. Kungl. Maj:t — finansminister var på den tiden Dahl — föreslog i proposition till 1930 års riksdag, att riksdagen skulle uppdraga åt bankofullmäktige och riksgäldsfullmäktige att utse vardera en revisor för de olika monopolen jämte suppleant. Begagnades ej denna befogenhet, skulle Kungl. Maj:t utse nämnda revisorer. Herr Olsson i Kullenbergstorp motionerade om, att vardera av riksdagens båda kamrar skulle utse 3 revisorer för vederbörande företag. Herr Lithander motionerade om, att utseende av revisorer skulle ske enligt utredningsmännens förslag, d. v. s. att riksdagen skulle utse 2 revisorer. Bevillningsutskottet föreslog, att valmännen för utseende av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret skulle utse de revisorer, riksdagen önskat. Första kammaren beslöt, att fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret skulle utse en revisor vardera. Andra kammaren beslöt, att valmännen för utseende av nämnda fullmäktige skulle utse 3 revisorer. Den sammanjämkning, som föreslogs från bevillningsutskottets sida, gick ut på, att bolagsstämman skulle

Ang. förhindrande av att riksdagens ledamöter beklädas med avlönade uppdrag vid statliga monopolföretag m. m. (Forts.)

utse en revisor, Kungl. Maj:t en revisor samt riksgäldsfullmäktige tre revisorer, de senare att betrakta såsom riksdagens revisorer beträffande ifrågavarande företag. Detta blev också riksdagens beslut. Avtalen mellan staten och monopolbolagen beträffande monopolrättigheter beslutades år 1930 för en tid av 6 år eller från den 1 januari 1931 till den 31 december 1936. I sitt memorial, som är godkänt av riksdagen, uttalade bevillningsutskottet, att det ville ge uttryck åt den uppfattningen, att spörsmålet rörande den lämpligaste organisationsformen för statens verksamhet på ifrågavarande område vore förtjänt av uppmärksamhet under den sexårsperiod, för vilken avtalen med tobaksmonopolet och Vin- och spritcentralen vore avsedda att äga bestånd. »Genom nyss angivna ställningstagande med avseende å ordningen för revisorernas utseende har riksdagen icke avsett att föregripa en utredning av denna fråga, utan synes därvid jämväl förevarande spörsmål bli föremål för förnyad omprövning», heter det i riksdagens skrivelse nr 258 och även i skrivelsen nr 259, den senare rörande Vin- och spritcentralen. Vad reservanterna här vilja ha infört i utskottets motivering för sitt avstyrkande, är alltså något, som redan är uttryckt i utskottets utlåtande, då det säger, att dessa frågor skola bli föremål för omprövning, innan den sexåriga tid går till ända, inom vilken den föreslagna ordningen är avsedd att äga bestånd. Reservanterna vilja ha utsagt, att denna prövning bör ske inom nuvarande riksdagsperiod. Men den nuvarande riksdagsperioden slutar den 31 december 1936, som är samma tidpunkt som den, då avtalen med aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet och aktiebolaget Vin- och spritcentralen utlöpa. Vad beträffar önskemålet att riksdagens revisorer, d. v. s. de revisorer, som vi vanligen kalla statsrevisorerna, skulle vid sidan av den övriga revisionen granska tobaksmonopolets och Vin- och spritcentralens räkenskaper, så är kanske ingenting att erinra däremot, ehuru man kan ha betänkligheter därvidlag. Men vi ha i utskottets motivering uttryckt, att revisionen liksom andra detaljer bör bli föremål för omprövning i samband med hela organisationen.

Reservanterna ha alltså i sin hemställan om avslag intet annat till skillnad från utskottets förslag än ett önskemål, att riksdagsmännens ställning till monopolen bör upptagas till allsidig prövning. Motionären åter vill ha förbud för riksdagsmän att ha avlönade uppdrag inom monopolen. Vi ha ej velat offra åt denna synpunkt, som förut underkänts av riksdagen, och vi kunna säga, att det är försynthet mot riksdagen, som gör, att vi ej hemställt, att riksdagen skulle skriva, att Kungl. Maj:t skulle företaga en utredning, som diskvalificerar riksdagsmän till innehav av uppdrag inom företag, vilka äro inrättade för att tillgodose statens nytta, vilket är fallet med dessa monopol.

Jag skall ej uppehålla tiden längre utan be, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag, vilket säger allt, som vid denna tidpunkt i förevarande fråga behöver sägas.

Herr Lithander: Herr förste vice talman! I den föreliggande mycket korta motionen har jag, utgående från, att inom landet råder en ganska allmän mening — och däri fick jag instämmande av utskottets ärade ordförande, friherre De Geer — att en annan ordning borde råda uti ifrågavarande avseende än hittills, yrkat, att avlönade uppdrag, alltså med årsavlöning avlönade uppdrag inom de av riksdagen tillskapade monopolen — det vill säga de hit-tillsvarande, aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet och aktiebolaget Vin- och spritcentralen eller något som helst annat därmed jämförligt hel- eller halvstatligt monopol, som av riksdagen beslutats eller kan komma att beslutas —

Ang. förhindrande av att riksdagens ledamöter beklädas med avlönade uppdrag vid statliga monopolföretag m. m. (Forts.)

icke skulle få innehavas av riksdagsmän. Vidare har jag pekat på att ett motsatt förhållande, d. v. s. en riksdagsmans större eller mindre inkomstberoende av ett dylikt under riksdagen sorterande eller för sin tillkomst och fortbestånd av riksdagen beroende monopol, måste anses strida mot önskvärd ordning och obundenhet vid besluts fattande rörande dessa organisationer. Därmed har jag påvisat, att det kan uppstå lägen i utskott och riksdag, där en riksdagsman ej är lika obunden vid besluts fattande, som i dylika saker är önskvärt. Jag har direkt uttalat, att en utförlig motivering icke har lämnats. En sådan kan naturligtvis lämnas, men jag har utgått ifrån principiella skäl. Man kan, om man så vill, nu draga ett streck över vad man i det fallet många gånger anmärkt på, om man kan ernå det, att för framtiden detta blir riksdagens uttalade mening. Jag tycker, att det är bättre, att riksdagen själv rättar till en sak, än att det, vilket eljest förr eller senare måste ske, framkommer krav på rättelse ute från landet. Dessa krav komma alldeles säkert fram.

Jag har vidare i min motion berört riksdagens revisorer, och jag skall be att få återkomma till detta. Det glädde mig, och jag är utskottets ärade ordförande, friherre De Geer, tacksam för att han gav uttryck åt den meningen, att detta är ett beaktansvärt önskemål, och att man i stora delar i landet hyser samma uppfattning som motionären har. Det är emellertid icke nog med, att man ute i landet har den meningen, utan den, som får fatta beslut i frågan, är givetvis riksdagen. Nu säger utskottets ärade ordförande, att sannolikt komma dessa frågor upp under oktrojtiden. Utskottet uttalar sig litet bestämdare och säger följande, vilket den siste ärade talaren, herr Hällgren, upprepade, att dessa frågor, de framförda önskemålen, bli föremål för omprövning innan den sexårstid går till ända, under vilken den föreslagna ordningen är avsedd att äga bestånd. Utskottet har tidigare uttalat sig för en sådan utredning, och riksdagen har givit sin anslutning härtill, menade han. Såvitt jag kan läsa papperen rätt, har nog bevillningsutskottet här i någon mån feltolkat det dåvarande bevillningsutskottets utlåtande, ty bevillningsutskottet avslög vid det tillfället mina yrkanden. Det är alltså dem jag nu upprepar. Följaktligen kunna icke dessa yrkanden angivas såsom något, varom bevillningsutskottet yttrat, att de borde komma under övervägande. Vad bevillningsutskottet i sitt uttalande ansåg böra komma under övervägande under sexårsperioden var en motion av herr Magnusson i Kalmar, och den rörde något helt annat. Den rörde, huruvida dessa monopol skulle drivas i aktiebolagsform eller ej. Den berörde alltså ej mitt yrkande. När utskottet, alltså med samma hänvisning, pekar på, att även frågan om riksdagens revisorers granskningsrätt härvidlag skulle komma under omprövning, vill jag nämna, att mitt yrkande vid den riksdagen ej rörde riksdagens revisorer. Jag yrkade där bifall till det förslag, som var framställt i monopolkontrollutredningens betänkande, och det rörde formen för revisionens sammansättning. Det kan ej i detta fall bli ett riksdagsbeslut av den verkan, att båda mina yrkanden komma fram, även det rörande statsrevisorerna, om utskottsbetänkandet skall ligga till grund för den avsedda utredningen, därför att i detta betänkande yrkas avslag på motionen. Om utskottets hemställan bifalles här i kammaren, så kommer motionen icke till första kammaren, och då hänger motiveringen i luften. Andra kammaren har fattat beslut, men det föreligger icke något riksdagens beslut, förrän båda kamrarna tagit motionen. Följaktligen är det en felaktig utgångspunkt, som utskottet gått ut ifrån, då utskottet säger, att utredningen skall komma under oktrojtiden och före riksdagsperiodens slut, ty, såvitt jag läst handlingarna rätt, och jag har läst dem

Ang. förhindrande av att riksdagens ledamöter beklädas med avlönade uppdrag vid statliga monopolföretag m. m. (Forts.)

mycket noga, så blir detta icke fallet. Det enda sätt, på vilket man kan få fram det önskemålet, är, att man bifaller motionen, ty i den hemställes det, att Kungl. Maj:t går in på dessa frågor och bildar sig en uppfattning om vad som är önskvärt, om fördelar och nackdelar. Kungl. Maj:t får också taga hänsyn till vad som är allmänna meningens i landet. Först vid ett bifall till motionen kan man komma till några positiva resultat.

Beträffande förslaget angående riksdagens revisorer skulle jag vilja säga det, att jag tidigare haft ett yrkande i den vägen, nämligen 1920 eller 1921, som gick ut på att riksdagens revisorer skulle ha, icke skyldighet men rättighet att, om de vilja, titta i monopolens räkenskaper, ty det förefaller mig oriktigt, att så icke får ske. Vi skola icke tala om under vilka förhållanden monopolen tillkommit, ty nu äro de där och de äro skatteinstrument för riksdagen. De skaffa från svenska folket avsevärda belopp, det rör sig om långt över 100 miljoner kronor. Och det få icke riksdagens revisorer titta på. Riksdagen, som är så ömtålig om sin rätt, föreställer jag mig i längden inte kan finna sig i ett sådant förhållande. Och jag vill säga det — jag har sagt det tidigare från denna plats — att hade det rätt det förhållandet, att riksdagens revisorer haft rätt från första början att revidera, så hade bara förefintligheten av den rätten hindrat mycket av det, som vi gjort anmärkning på. Man har visserligen kommit till förbättrade förhållanden så småningom, men det hade skett snabbare, om riksdagens revisorer haft rätt att granska dessa företag. Jag vill göra gällande, att det är ofrånkomligt riktigt, att riksdagens revisorer skola få granska. Därför att det behövs en grundlagsändring, har jag emellertid icke gjort något direkt yrkande, utan jag har hemställt om att frågan skall överlämnas till regeringen, och jag vill göra en vördsam hemställan till hans excellens statsministern, att, även om riksdagen icke skulle besluta i den av mig önskade riktningen, han ville ha sin uppmärksamhet riktad på detta. Jag erinrar mig från ett annat tillfälle, hurusom det var en votering, som gick oss emot. Andra kammaren biföll icke ett visst yrkande, men regeringen tog upp frågan med en riktig känsla av att vad som var yrkat var rätt, och det ledde till ett resultat, som jag är säker om att icke någon regering skulle vilja ha ogjort i detta nu. Jag vill alltså rikta en vördsam hemställan till hans excellens herr statsministern, att han vill beakta saken, vilket beslut riksdagen än kommer att fatta, och att man icke avvaktar, att det ute från landet kommer bestämda krav. De komma säkerligen förr eller senare, men det är behagligare att gå in på dessa saker av sig själv och rätta till dem, så att det icke blir några anmärkningar. Jag riktar icke något klander mot någon viss person, utan jag har sett och jag ser saken ur rent principiell synpunkt. Och jag är säker på att det skulle öka respekten och känslan för riksdagen, om man vill gå i den riktning motionen anger.

Herr Hällgren fäste sig vid att jag i motionen talat om »blivande» statliga monopol. Det är fullt avsiktligt, ty det är icke en önskvärd anordning inom olika grenar av svenskt näringsliv, där staten ur fiskaliska synpunkter går in för den ena eller andra åtgärden, att riksdagen i dessa företag placeras sina egna ledamöter. Det må vara gamla beprövade män och framstående politiska personligheter och aldrig så duktigt folk, men riksdagen skall icke taga dem inom sina egna leder. Det är mot det jag under en följd av år, herr förste vice talman, har riktat mig, och jag kommer att göra det i fortsättningen.

Det är, herr Hällgren, ingen diskvalifikation av en riksdagsman att säga, att han icke bör hava säte och stämma i något, som sorterar under riksdagen. Jag vill i stället göra gällande, att det är att hålla på den kvalifikation, den

Ang. förhindrande av att riksdagens ledamöter beklädas med avlönade uppdrag vid statliga monopolföretag m. m. (Forts.)

ställning och den standard, vilken varje riksdagsman har anledning att värna om. Och det är, herr förste vice talman, grundmotivet till det yrkande jag gjort i min motion, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Med herr Lithander förenade sig herr *Anderson* i Norrköping.

Herr *Olsson* i Gävle: Herr förste vice talman! Den här föreliggande motionen är ju en gammal bekant, och jag har i bevillningsutskottet varit med om att vid flerfaldiga tillfällen ägna intresse åt denna sak. Jag har därför ansett det lämpligt att här säga några ord i föreliggande ärende.

Jag uppskattar herr Lithanders intresse för denna sak. Det har ju visat sig vid många tillfällen. Men jag måste säga vid detta tillfälle, som jag sagt herr Lithander förut mer än en gång, att han har en sällsynt förmåga att sammanblanda det föreliggande materialet, och det gör, att denna sammanblandning åstadkommer för honom ett resultat, som den icke kan åstadkomma för någon annan. Jag vill erinra om, att riksdagen efter många år av strider år 1930 gick till en lösning av revisionsfrågan för våra monopolföretag. Och lika rimlig som tanken på att statsrevisorerna skulle granska monopolföretagen var före år 1930 med då gällande ordning, enligt vilken Kungl. Maj:t utsåg icke bara styrelsen utan även revisorerna, lika orimligt förefaller det mig vara, att statsrevisorerna skulle utanpå de av riksdagen valda revisorerna ägna uppmärksamhet åt denna sak. Det beslut vi fattade år 1930 innebär för det första, att den statliga översikten av monopolbolagen skall företagas av en auktoriserad revisor, förordnad av Kungl. Maj:t, och att revisionen för övrigt skall företagas av revisorer valda av riksgäldsfullmäktige, som ha att välja dessa revisorer utanför sin egen krets. Den som vet, hur det har tillgått, kan icke ett ögonblick betvivla, att icke saken i stort sett är densamma som om riksdagens kamrar direkt företoge detta val. Men att efter de strider, som ägde rum år 1930, där jag bland andra tillhörde dem, som ville gå ett väsentligt längre stycke på denna väg, nu upptäcka, att det från högerhåll här göres framstötar för att få ökat inflytande åt riksdagen på revisionen, förefaller mig vara mycket underligt.

När jag läser denna reservation, undertecknad av ett par högermän, står livligt för mitt minne den debatt, varunder den dåvarande statsministern från regeringsbanken argumenterade mot undertecknad såsom talesman för bevillningsutskottets majoritet om riksdagens rätt att välja revisorer i den form bevillningsutskottet då föreslagit, genom de utsedda valmän, som skulle välja riksbanks- och riksgäldsfullmäktige. Från regeringsbanken förklarades detta bevillningsutskottets förslag vara inkonstitutionellt och innebära en kränkning av grundlagen. Kammaren följde emellertid icke Kungl. Maj:ts regering, utan kammaren följde bevillningsutskottets majoritet. Men i dag tycks man från samma partis sida ha övergått till en annan uttolkning av de bestämmelserna än den man hade år 1930 vid beslutets fattande.

Jag skall icke taga upp någon lång debatt i detta ärende. Mig förefaller det underligt i hög grad att vilja jämställa detta föreliggande förhållande i fråga om statsrevisorerna med det förhållande, som gäller för institutioner, som ha statsunderstöd och där Kungl. Maj:t utser revisorer i företagen. Kungl. Maj:t utser inga andra revisorer i monopolföretagen än den jourhavande revisorn. Det är genom ett riksdagens eget organ, som revisorerna väljas, och att ovanpå dessa av riksdagen valda revisorer lägga andra revisorer förefaller mig vara en synnerligen konstig anordning.

Ang. förhindrande av att riksdagens ledamöter beklädas med avlönade uppdrag vid statliga monopolföretag m. m. (Forts.)

Emellertid beslöt riksdagen, samtidigt med att den år 1930 beslutade en anordning att gälla under en sexårsperiod till och med år 1936, att denna organisation under sexårsperioden skulle underkastas en omprövning i fråga om organisationen som sådan, om det var lämpligt att i fortsättningen giva den formen av aktiebolag eller om man kunde finna ut nya former, som hade aktiebolagens fördelar men ändock utan att bli vanliga ämbetsverk. Allt detta skall undersökas till 1936 års utgång. Och den som vill studera bevillningsutskottets uttalande 1930 i samband med omprövningen av organisationen och vad som sägs i det memorial, som slutligen kom till i sammanjämningsssyfte på grund av kamrarnas olika beslut, kan icke ett ögonblick sväva i okunnighet om att icke bara organisations- och revisionsfrågan utan även såsom följd därav hela styrelse- och ledningsfrågan måste ingå i denna undersökning. Då tobaks- och spritmonopolens oktrojtider utgå med utgången av 1936, faller det av sig självt, att senast 1936 års riksdag måste gå till en omprövning av dessa saker, och även om de icke skulle komma åter i den form motionären tänkt sig, är det uteslutet, att icke spörsmålet skall bli föremål för en riksdagens omprövning inom oktrojtidens utgång.

Jag skulle emellertid också vilja säga ett par ord om den andra saken, som herr Lithander fört fram. Inom parentes vill jag säga, att jag läst i mitt liv många motioner av herr Lithander, men knappast någon motion, där jag måst sätta så många frågetecken som denna. Jag måste säga, att ehuru jag följt dessa saker under mitt ledamotskap i bevillningsutskottet eller praktiskt taget under hela min riksdagsmannatid, har jag haft mycket svårt att kunna leta ut vad egentligen det är herr Lithander vill åstadkomma.

Vi diskuterade 1930 frågan om riksdagsmännens ledamotskap i dessa styrelser. Då löste riksdagen frågan på det sättet, att den avvisade herr Lithanders tanke. Jag vet inte, att något har inträffat sedan den tiden, som nu skulle motivera en annan åtgärd från riksdagens sida. Då jag har den bestämda uppfattningen, att så inte skett och att hela den tankegång, herr Lithander representerar, rör sig med fullkomligt förstorade mått, skulle jag endast vilja säga, att man skall väl ändå en gång komma ifrån alla dessa ansagor om hur många hundra riksdagsmän, som äro engagerade i våra monopolbolag och huru deras handlande uti riksdagen röner inflytande utav detta.

Jag har, herr förste vice talman, närmast i anledning av ett yttrande, som en representant för den privata restaurangnäringen fällde vid en debatt för någon månad sedan i publicistklubben, ägnat mycket intresse åt att försöka konstatera, hur många av riksdagens ledamöter, som haft fingrarna med i ledningen av våra monopolbolag av det ena eller andra slaget. Det som då ligger närmast till hands och som rör sig mest i vår fantasi är ju spritmonopolet och den mängd av systembolag, som finnas runt omkring i vårt land. Denna undersökning har givit mig följande resultat. Bland dem, som äro Kungl. Maj:ts representanter i tobaksmonopolet, finns en riksdagsman, en ledamot av första kammaren; bland de av aktieägarna valda i tobaksmonopolet finns en riksdagsman, ledamot av denna kammare. Bland de av Kungl. Maj:t valda ledamöterna i Vin- & spritcentralen finnas tre riksdagsmän, därav två ledamöter av denna kammare och en tillhörande första kammaren. Jag vill inom parentes säga, att ingen av dessa ledamöter i spritmonopolet, men däremot den ene ledamoten i tobaksmonopolets styrelse tillhör bevillningsutskottet, som ju handlägger dessa frågor. Det är således summa summarum en emot bevillningsutskottets övriga nitton ledamöter.

Ang. förhindrande av att riksdagens ledamöter beklädas med avlönade uppdrag vid statliga monopolföretag m. m. (Forts.)

I fråga om våra systembolag äro, enligt min genomgång av saken, tio av andra kammarens ledamöter styrelseledamöter av systembolag i vårt land. Av dessa tio äro två utsedda av kontrollstyrelsen, medan de övriga åtta äro valda som förtroendemän av respektive landsting, sju av landsting och en av stadsfullmäktige. Inom första kammaren finnas elva ledamöter uti systembolag, därav fem valda av kontrollstyrelsen, fem utsedda av landsting och en av aktieägarna i bolaget.

En annan historia, som det har talats mycket om, är revisionen i våra systembolag, och det intresserade mig därför också att försöka ta reda på hur många av kamrarnas ledamöter, som ha att syssla med denna. Det visade sig då, att bland revisorer uti systembolag runt omkring i vårt land äro nio ledamöter — detta var år 1932 — av första kammaren och tolv ledamöter av andra kammaren. I fråga om revisionen av våra systembolag har ju kontrollstyrelsen i år gjort stora och radikala förändringar, varvid man övergått till att utse auktoriserade revisorer och därmed också avkopplat en hel del av riksdagsmännen. Jag ingår inte på något försvar vare sig för att riksdagsmän tillhöra dessa styrelser eller inte. Jag anser, att de ha samma rätt i detta avseende som andra medborgare, men jag har gentemot den uppfattning, som sprides ut över vårt folk och som tog sig uttryck i denna debatt i publicistklubben, där en talare sade, att när man kommer in i riksdagens andra kammare, så ser man inte annat än ansikten på folk, som äro spritbolagsdirektörer eller styrelseledamöter i spritbolag, velat lämna dessa uppgifter, som jag lagt ned mycket arbete för att få fram, och för att uttala en protest emot detta spridande av uppfattningar, som stå rakt i strid mot vad som är det sanna förhållandet. Just detta talesätt, som drives överallt i vårt land, denna sammanblandning av materialet, som sker, så fort man debatterar dessa spörsmål om monopolbolagen, kan inte åstadkomma annat än dessa sagor om att, när man inte vill utfärda förbud och förbud och återigen förbud mot riksdagsmän i detta avseende, så måste detta vara beroende på, att riksdagsmännen äro ekonomiskt intresserade i dessa företag.

Jag har därför, herr förste vice talman, velat begagna tillfället att få säga dessa ord och kan inte komma till något annat resultat än till en hemställan om bifall till utskottets förslag i här berörda avseende.

§ 9.

Herr statsrådet *Schlyter* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 223, med förslag till lag med vissa bestämmelser om krigsdomstolar och rättegången därstädes;

nr 224, angående anslag till bestridande av kostnader för Svea hovrätt;

nr 225, angående anslag till bestridande av kostnader för krigsdomstolarnas verksamhet, m. m.;

nr 226, med förslag till ändrad lydelse av § 20 regeringsformen;

nr 227, med förslag till ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen;

nr 236, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation; och

nr 244, angående anslag till bestridande av kostnaderna för Sveriges deltagande i den internationella nedrustningskonferensen samt i en blivande ekonomisk världskonferens.

Ifrågavarande propositioner bordlades.

§ 10.

*Ang. för-
hindrande av
att riksdagens
ledamöter be-
klädas med
avlönade upp-
drag vid stat-
liga monopol-
företag m. m.*

(Forts.)

Fortsattes föredragningen av andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 2; och anförde därvid:

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag skall inte ingå närmare på denna fråga annat än i så måtto, att jag anser mig böra omnämna, att under den tid jag tillhört statsrevisionen det vid upprepade tillfällen kommit framställningar från olika håll med begäran, att revisionen skulle ingå på en granskning av den här omnämnda verksamheten, såväl tobaks- som spritmonopolens. Från vissa håll har det emellertid anmälts förvåning när man framhållit att statsrevisionen icke har någon befogenhet att ingå på en sådan granskning.

Nu har ju den föregående talaren, herr Olsson i Gävle, påpekat, att det detta oaktat finnes en av riksdagen påverkad revision av företagen och att han anser det olämpligt att riksdagen skulle gå in för dubbla revisioner beträffande dessa företags verksamhet.

För min del har jag den uppfattningen, att det skulle vara lämpligt om statsrevisionen finge tillfälle att granska företagens verksamhet. Jag stöder min uppfattning bland annat på den omständigheten, att statsrevisionen är till sin karaktär ganska skild från övriga revisioner, att den övervägande är en förvaltningsrevision och att det sålunda skulle vara befogat, att den finge i uppdrag att även, om den så prövar lämpligt, granska monopolföretagens verksamhet.

Herr **Hällgren**: Endast en kort replik till motionären. Denne gjorde gällande, att utskottsmajoriteten hade feltolkat bevillningsutskottets betänkande av år 1930. Det rörde sig då om en motion av herr Magnusson i Kalmar, som avsåg monopolens framtida organisation. Det kan ju hända, att motionären inte hörde efter, och därför skall jag be att få återupprepa vad utskottet säger. Riksdagen säger detsamma i sin skrivelse till Kungl. Maj:t. Jag citerar nu ordagrant ur utskottets betänkande: »Genom vad nu föreslagits beträffande ordningen för revisorernas utseende har utskottet icke avsett att föregripa en utredning av denna fråga, utan synes därvid jämväl förevarande spörsmål böra bliva föremål för förnyad omprövning.»

Alltså skulle även sättet för riksdagens utseende av revisorer bli föremål för omprövning vid denna utredning, men vad utskottet eller riksdagen icke har gått in för är det som herr Lithander nu föreslår i sin motion, nämligen att riksdagen redan på förhand skulle binda sig för en viss anordning rörande dessa monopol. Så långt har utskottsmajoriteten inte velat följa motionären. Vi ha inte velat föregripa ett framtida ställningstagande till frågan, på vilket sätt vi skola ordna dessa monopol och revisionen av dessa monopolföretag.

Till sist skulle jag endast vilja säga det, att vad herr Lithander föreslår i sin motion icke endast rör riksdagens ställning till sprit- och tobaksmonopolen, utan det rör ju även spannmålsmonopolet, det rör mjölkmonopolet, det gäller alla hel- eller halvstatliga monopol, som i en framtid kunna komma att införas i detta land. Inte heller där skulle någon riksdagsman kunna ha säte och vara med om, såsom representant för det allmänna, om jag så får säga, att inneha något uppdrag i dessa företag. Jag förstår emellertid motionärens uppfattning. Jag har nämligen tagit del inte bara av utskottsutlåtandet ifrån 1930 utan även av debatten, och däri förekommer ett yttrande av motionären, som ställer hans motion vid innevarande års riksdag i en ganska skarp belysning. Han yttrar där på ett ställe: Jag har konsekvent varit emot allt vad monopol heter ifrån den stund de tillkommo och till den stund, som nu är. — Jag får säga, att med tanke härpå kommer motionären inte att vara arbetslös, ty eftersom vi få det

Ang. förhindrande av att riksdagens ledamöter beklädas med avlönade uppdrag vid statliga monopolföretag m. m. (Forts.)

ena monopolen efter det andra här i landet, komma vi tydligen att få återupprepa dessa debatter en god tid framåt.

Herr De Geer: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet på nytt med anledning av herr Olssons i Gävle yttrande, och skall be att för min del få säga, att jag inte kan förstå, varför det kan vara något orimligt uti, att också statsrevisorerna skulle få granska de statliga monopolens förhållanden. Jag har nyligen fått ett instämmande i denna synpunkt från herr Magnusson i Skövde, som framhöll — vilket jag också anser vara det riktiga — att statsrevisionen ju mera avser en granskning av hela förvaltningen, hela tendensen i monopolen till skillnad från den vanliga revisionen, som försiggår genom de övriga revisorerna.

Herr Olsson i Gävle var förvånad över, vilket han betonade, att man från högerhåll ville ge ökat inflytande åt statsrevisionen. Han stödde denna sin uppfattning därpå, att det bland revisorerna förekom högermän. Jag för min del tycker, att det vore naturligt, om man alldeles oavsett partier skulle önska, att statsrevisorerna finge tillfälle granska monopolens förhållanden. Herr Olsson i Gävle säger också bland annat, att man måste sätta en massa frågetecken för herr Lithanders motion och önskemål beträffande vad motionen skulle avse. Han säger vidare, att ingenting inträffat sedan förra gången frågan behandlades. Det synes mig, som om det riktiga vore, att man inte går den vägen, att man utifrån landet i allmänhet så småningom uppställer ett krav på undersökningar genom revision och dylikt utan att man genom riksdagens eget initiativ företar en undersökning och låter statsrevisorerna även granska monopolen. Jag anser detta skulle vara den lämpligaste och naturligaste vägen för att klarlägga hela förhållandet och för att åvägabringa ett sådant tillstånd, att man ute i landet kanske inte alls mera behövde befatta sig med dessa frågor, som man ju nu anser vara en smula omtvistliga.

Herr Olsson i Gävle nämnde också ordet amsagor på tal om hur många ledamöter i riksdagen, som äro med i monopolen. Ja, jag tror att kanske just därför att det finns sådana här amsagor, som herr Olsson säger, ute i landet, vore det mycket önskvärt att få en verkligt grundlig undersökning till stånd. Jag har tillfälle, men anser det icke lämpligt nu, att taga fram en lista över vilka riksdagsmän, som innehaft befattningar såsom ledamöter av monopolens styrelser; detta anser jag kan vara mer onödigt nu. Jag tillåter mig endast, herr talman, att få framföra som min uppfattning, att det vore önskvärt och riktigt, om den undersökning angående monopolens ställning, som ändå skall komma till stånd, hade fått ske med de synpunkter som bakgrund, vilka framkommit i vår reservation.

Herr Lithander: Herr Hällgren har alldeles rätt, då han säger, att jag antagligen inte kommer att bli arbetslös så länge det finns monopolfrågor i riksdagen att behandla. Det är alldeles riktigt, men jag har heller inte något särskilt arvode för den saken, herr Hällgren, och det är just detta jag vill, att riksdagen skall komma fram till, att riksdagsmän inte skola åtnjuta några särskilda arvoden för befattningen i fråga. Den skall utföras för den grundlagsenliga, dem tillförsäkrade ersättningen. Det är däri, den stora skillnaden ligger.

Nu begärde jag egentligen ordet, herr talman, för att säga, att eftersom herr Hällgren berörde bevillningsutskottets betänkande nr 26 av år 1930, vari de säga, att »i sitt betänkande nr 20 har utskottet givit uttryck åt den uppfattningen, att utskottet funne spörsmålet rörande den lämpligaste formen för orga-

Ang. förhindrande av att riksdagens ledamöter beklädas med avlönade uppdrag vid statliga monopolföretag m. m. (Forts.)

nisationen av statens verksamhet å ifrågavarande område förtjänt av uppmärksamhet under den sexårsperiod» etc., så rör det sig här om dels det, som var föremål för herr Magnussons motion, och dels vidare om den form eller det sätt, på vilket monopolens revisorer skulle väljas av riksdagen. Ty detta betänkande är ett betänkande, som sammanjämkar de olika besluten i första och andra kammaren rörande utseendet av dessa revisorer. Men häruti är icke ett ord talat om det, som jag har yrkat, nämligen att riksdagens revisorer även skulle ha rätt till denna granskning. Detta betänkande rör sig endast om riksdagens sätt att utse — om detta nu skulle ske direkt genom riksgäldsfullmäktige eller kamrarna — och bestämma antalet av revisorerna. Det är den organisationsformen, som är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet, innan oktrojtiden tar slut, men det centrala och väsentliga tages bort, om inte riksdagen ger uttryck åt, att riksdagens revisorer också skola ha rätt till denna granskning. Jag är därför riksdagens revisorers ärade ordförande mycket tacksam, för att han under denna debatt strukit under den saken.

Sedan vill jag säga herr Hällgren, att vad jag sade det året, det har jag sagt varje år. Min inställning till monopolen är lika orubbad nu som den var då, och jag hoppas, att den också skall bli det i framtiden. Det är just vad jag vill, att man skall förhindra riksdagsmännen att tillhöra dessa under olika former framkommande monopol. Jag vill, att den befattning, som de kunna ha med dessa monopol, skola de ha som riksdagsmän. De skola icke vara parter i monopolen, utan de skola stå fullt fristående. Ni kan sätta vilken duktig man som helst i detta rike att sköta ett monopol, men riksdagen skall i sin egen hand oförkränkt bibehålla rätten att döma i dessa frågor. Jag skall säga er, mina ärade herrar i kammaren, att det har många gånger varit svårt att komma fram med den ena eller andra synpunkten, just därför att man har velat ta hänsyn till den eller den ledamoten i den eller den kammaren. Ju förr vi komma in på den linje, som motionen syftar till, dess bättre är det, jag vill säga, för hela det offentliga livet, för riksdagen och även för driften av dessa företag. Det är ingen diskvalifikation av riksdagsmännen detta, utan det är en ren principfråga, som i andra länder är så tydlig och klar, att om något motsvarande där skulle inträffa, så skulle det understundom verkligen kunna innebära diskvalifikation för uppgiften.

Vi äro på rätt väg, herr talman, om vi gå på bifall till motionens yrkande, ty då överlämna vi till Kungl. Maj:t att efter noggrann prövning se vad som bör göras. Kungl. Maj:t må därvid gärna för vägledning fråga folk ute i bygderna. Det domslutet är jag för min del såsom motionär icke rädd för.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr De Geer framhöll, att en undersökning av monopolföretagen och allt detta var nödvändig, därför att folket krävde det. Vi ha dock redan förut en mycket diger volym, som avhandlar alla dessa förhållanden, och där namnen på styrelseledamöter, styrelsesuppleanter, revisorer och revisorssuppleanter och allt vad därtill hörer lades fram för allmänheten av den kommitté, där, om jag icke minns orätt, professor Westman var ordförande, nämligen monopolkontrollutredningen. Jag tror därför icke, att det verkligen är nödvändigt att gå till botten en gång till med dessa saker. Den undersökning, som riksdagen i samband med oktrojens beviljande år 1930 avsåg, var en undersökning om organisationen och möjligheten att skapa en annan organisation och, såsom en följd av detta, givetvis även en undersökning av hela problemet om ledningen och revisionen.

Ang. förhindrande av att riksdagens ledamöter beklädas med avlönade uppdrag vid statliga monopolföretag m. m. (Forts.)

När jag tillät mig att uttala min förvåning över högerens ställning i denna sak, så var det, herr De Geer, icke därför att jag ville förmena någon högerman att ställa sig på den linjen, att riksdagen skall ha inflytande på dessa saker, utan det var i anledning av vad som hittills förekommit i denna sak. År 1930 fanns det icke mer än en högerman, om jag minns rätt, som stod på den ståndpunkten, att riksdagen direkt skulle välja revisorer. Det var herr Lithander. När vi sedermera lyckades komma till det resultatet, att revisorerna skulle väljas genom ett särskilt riksdagens organ, så bekämpades ju detta med verklig styrka av den då sittande högerregeringen, och regeringens parti följde regeringens i det väsentliga. Då krävde man, att det skulle vara Kungl. Maj:t som liksom tillförne skulle utse huvuddelen av revisorerna. Vad som inträffade 1930, måste således betyda ett stort framsteg gentemot de förhållanden, som rådde före denna tidpunkt.

Herr De Geer framhöll sedan, att den revision, som sker i monopolbolagen, icke är något annat än en vanlig räkenskapsrevision. Ja, jag beklagar, att icke utskottet då har ansett det vara lämpligt att infordra den av Kungl. Maj:t för denna revision utfärdade instruktionen, undertecknad av dåvarande finansministern Felix Hamrin, ty då skulle man säkerligen ha fått en annan uppfattning. I stort sett har denna revision enligt denna instruktion precis samma uppgifter i monopolföretagen som statsrevisorerna ha i statens övriga verk och företag.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag beklagar, att det tack, som jag nyss fick mottaga av min vän herr Lithander för mitt förra inlägg i debatten, tyvärr väl icke kommer att från honom givas också för det, som jag nu kommer att säga. Jag har nämligen en helt och hållet avvikande mening gentemot honom beträffande den del av frågan, som jag förut icke vidrörde, nämligen frågan om riksdagsmännens rättighet att mottaga uppdrag i vissa styrelser för monopolföretag. Jag kanske först bör nämna, att jag själv är kemiskt fri från alla sådana anställningar.

Jag tänker mig här det förhållandet, att en person är riksdagsman och som sådan förhindrad att mottaga ett dylikt uppdrag. Han kan kanske året därpå lätt och bekvämt bli befriad från uppdraget att vara riksdagsman och det ganska mycket emot sin egen vilja. Om han nu i övrigt i alla fall kanske haft kvalifikationer att bekläda ett sådant uppdrag i en monopolstyrelse, så skulle man med en sådan bestämmelse, som herr Lithander vill ha införd, fränkänna honom den ekonomiska möjlighet, som han eljest alldeles obeskuren skulle haft rättighet till. Jag vill gå litet längre och säga, att det är i många fall så, att den, som bekläder ett riksdagsmannauppgdrag, tvärt emot vad allmänheten tror, ingalunda har några förtjänster av detta, just därför att han får i hög grad försumma sina privata företag. Att under sådana förhållanden kategoriskt förbjuda honom att mottaga några sådana uppdrag, som det här är fråga om, skulle enligt min mening föra dithän, att kanske en del personer, som inneha sådana uppdrag och som vore mycket väl skickade för riksdagsmannauppgdrag, skulle med hänsyn till den förlust, det skulle medföra för dem, avsäga sig riksdagsmannauppgdraget.

Jag tror därför, att man kräver litet för mycket, när man går in för ett sådant krav, som här är framställt, och att det icke finns några verkligt sakliga skäl för att gå in för detta. Jag vet ju fullerväl, att det nog finns fall, då vederbörande verks direkta försänkningar inom riksdagen kunna betyda åtskilligt både på gott och på ont, men jag tror icke, att det är av det

Ang. förhindrande av att riksdagens ledamöter beklädas med avlönade uppdrag vid statliga monopolföretag m. m. (Forts.)

slaget, att det motiverar ett förbud, särskilt om dylika uppdrag i alla fall komma att utdelas med den begränsning, som för närvarande är fallet.

Däremot vidhåller jag min uppfattning, att det vore lämpligt, att statsrevisionen finge en utsträckt granskningsrätt. Jag tror, att det finns mycket goda skäl för detta, men jag tror icke det vore lyckligt eller befogat att förmena riksdagsmännen att mottaga sådana sysslor, varom här är fråga. Jag kan som sagt i detta fall ställa mig fullkomligt oberoende, då jag varken har några sådana uppdrag eller kanske har utsikt att få några.

Herr **Hansson** i Vännäsby: Herr förste vice talman, ärade kammarledamöter! Då jag deltagit i utskottet vid behandlingen av föreliggande motion, skall jag be att få säga några ord.

Såvitt jag fattat motionen rätt, innebär den dels ett uttalande, huruvida det är lämpligt att riksdagsledamöter bekläda uppdrag i monopolartade företag, dels ett önskemål om att statsrevisionen skulle ha rätt att ta del av monopolföretagens räkenskaper. Motionären hemställer därefter i klämmen till motionen, att riksdagen ville bifalla en skrivelse till Kungl. Maj:t om en utredning i ifrågavarande syften.

När utskottet har behandlat denna motion, har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till densamma, då frågan tidigare förekommit till behandling vid 1930 års riksdag och riksdagen då gick in för att en utredning borde komma till stånd i frågan, innan oktrojtiden utginge år 1936. Med anledning härav har utskottet icke ansett det riktigt att tillstyrka motionen, försåvitt gäller en skrivelse om utredning. Utskottet har däremot enat sig om att i motiveringen instämma i det beslut, som tidigare fattats i frågan, och anser det sålunda riktigt, att något närmare åtgöres för att man skall komma till klarhet i denna fråga.

Vid sådant förhållande kan jag för min del icke fatta, att man här på detta sätt tagit upp en diskussion om lämpligheten eller olämpligheten av en utredning, då ju riksdagen, som jag redan förut nämnde, har förklarat sig anse det vara lämpligt, att en närmare utredning kommer till stånd. Sålunda, menar jag, kan icke huvudsynpunkten vid detta tillfälle läggas på om det är lämpligt eller olämpligt, utan huvudvikten måste läggas vid om riksdagen nu vill instämma i det tidigare gjorda beslutet. Först när utredningen föreligger, blir det ju av vikt för kammaren att taga ställning till vad som är riktigt eller ej. Det är på detta sätt, som den föreliggande motionen blivit behandlad.

Nu ha vi reservanter icke varit riktigt nöjda med utskottets motivering. Vi ha nämligen velat poängtera, att den ifrågavarande utredningen bör bli slutförd under innevarande riksdagsperiod. Det är detta, som reservanterna ha velat trycka på, och jag ber att med den motivering, som reservanterna ha föreslagit, få tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lithander**: Herr talman! Herr Magnusson i Skövde instämde med mig i vad gäller statsrevisionens granskningsrätt, och han har utan tvivel rätt. När revisorer från växlande partier, vissa revisorer för varje år bli föremål för nyval, få tillfälle att se på dessa saker, så är det icke detsamma, som att man låter med årsavlöning sittande revisorer, vilka äro desamma år från år, se på det. Det skulle på detta sätt så att säga komma in nytt blod och nytt liv i revisionen. Vi äro utan tvivel därför här på rätt väg.

Det skulle naturligtvis ha glatt mig, om herr Magnusson även på den andra punkten hade stått på min linje. Han sade emellertid i det avseendet en sak,

Ang. förhindrande av att riksdagens ledamöter beklädas med avlönade uppdrag vid statliga monopolföretag m. m. (Forts.)

som jag fäste mig vid. Han sade, att det skulle ju kunna inträffa, att en person, som ena året är riksdagsman, får ett sådant uppdrag, men att han nästa år icke är riksdagsman, och att han eventuellt, om mitt förslag ginge igenom, skulle få avsäga sig en förmån, som han eljest aldrig skulle fått. Ja, det är just vad jag vill komma fram till, nämligen att det skall icke här vara politiska kvalifikationer utan sakliga. Är det en duglig karl utanför riksdagen, så ge uppdraget till honom, men ge det icke till någon av politiska skäl, då han av sakliga skäl annars aldrig skulle ha fått det.

Jag vidhåller mitt yrkande, herr talman, och även om jag vet, att ett ensidigt beslut här i andra kammaren icke kan bli riksdagens beslut, eftersom denna fråga icke går vidare, så hoppas jag ändå, att, som det ibland heter, diskussionen skall få utgöra svar på frågan. Vi ha kommit ganska mycket framåt i denna debatt, som i alla fall ger stöd åt min uppfattning, och, herr talman, jag är glad och tacksam även för de små smulor, som falla i detta avseende.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Antingen yttrade jag mig felaktigt eller också har herr Lithander missuppfattat mig. Jag yttrade nämligen: Om en person är riksdagsman ena året, så vore han, om herr Lithanders önskan ginge igenom, då förhindrad att mottaga ett visst uppdrag, vilket för honom kunde innebära en fördel, och om han året därefter befrias från sitt riksdagsmannauppdrag, så skulle han ju genom sitt föregående riksdagsmannauppdrag ha varit förhindrad att mottaga en befattning, som för honom skulle vara av värde och där han i fortsättningen verkligen skulle ha gjort nytta. Det är den omständigheten, som jag har velat påpeka, och som man icke får förbigå, då man tar ställning till denna fråga.

Vidare yttrades ej. Herr förste vice talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering oförändrad, 2:o) bifall till berörda hemställan med godkännande av utskottets motivering med det tillägg, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lithander begärde emellertid votering, varför herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Lithander votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående femte tillfälliga utskottets utlåtande nr 2 antager yrkandet om bifall till utskottets hemställan med godkännande av dess motivering med det tillägg, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet.

Ang. förhindrande av att riksdagens ledamöter beklädas med avlönade uppdrag vid statliga monopolföretag m. m. (Forts.)

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 91 ja och 74 nej, varjämte 23 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition antagit utskottets hemställan med godkännande av dess motivering med det tillägg, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, med godkännande av utskottets motivering oförändrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med godkännande av dess motivering med det tillägg, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr förste vice talmannen meddelade, att han även nu funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 83 ja och 89 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta. Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan med godkännande av dess motivering med det tillägg, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 11.

Ang. vidgad användning av lotterimedel för kulturella strävanden på landsbygden.

Vidare förekom till behandling andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om vidgad användning av lotterimedel till understöd åt kulturella strävanden på landsbygden; och yttrade därvid:

Herr Westman: Herr talman! Som kammaren finner, har jag i detta ärendet avlämnat en motion, som tyvärr har blivit avstyrkt av det tillfälliga utskott, som behandlat frågan. Denna motion gäller vidgad användning av lotterimedel till understöd av kulturella strävanden på landsbygden. Jag framhåller i motionen, att det är en allmänt utbredd uppfattning på landsbygden, att vid fördelningen av lotterimedlen icke tages tillräcklig hänsyn till landsbygdens behov. Jag har framhållit, att av de sex miljoner kronor, som stå till Kungl. Maj:ts förfogande, hava endast trettio procent kommit landsbygden till godo, under det att icke mindre än sjuttio procent kommit städerna till godo. Utskottet har upptagit denna fråga om denna fördelning på ett sätt, som gör det nödvändigt, att jag därom yttrar några ord. Utskottet skriver: »Att fastställa huru stor del av lotteriets överskott, som med hänsyn till lottinköpen skäligen bör tillkomma landsbygden eller städerna, torde ej låta sig göra.» Jag vet verkligen icke, vad utskottet menar med detta. Jag har

Ang. vidgad användning av lotterimedel för kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

icke begärt i motionen, att man skall göra en undersökning om fördelningen med ledning av lottinköpen. Vad som är begärt, det är fördelning efter behovet. Jag har ansett, att om man granskar frågan med hänsyn till behovet, har behovet varit större på landsbygden än vad det varit i städerna.

Vidare säger utskottet: »Utskottet har ej undgått att vid granskning av uppgifterna om användningen under senare år av lotterimedlen konstatera, att icke ringa hänsyn tagits till önskemål från landsbygdens sida i de fall, där dessa överhuvud taget varit av den art att med fog kunna komma i fråga i jämförelse med andra konkurrerande krav på understöd. Likaså har utskottet kunnat förmärka, att krav på lotterimedel för rena landsbygdsintressen icke framförts i samma utsträckning som bidrag för andra ändamål.»

Utskottet menar sålunda, att om man hade inkommit med en massa framställningar från landsbygden, skulle det hava varit större förutsättningar att få del av anslagen. Nu är det tyvärr så, att man har en allmän uppfattning på landsbygden, där man år från år fått avslag på sina framställningar, att det icke lönar sig att komma till Kungl. Maj:t med dylika framställningar. Men det kan påvisas, att många framställningar avslagits, som varit fullt berättigade. Synnerligast i dessa tider vill jag särskilt poängtera, att det är av största vikt att se till, att i fråga om de strävanden, som göra sig gällande på landsbygden att giva undervisning i hemslöjd och andra stycken, tillräckliga medel ställas till förfogande för landsbygdens intressen.

Det är även en annan passus i utskottets utlåtande, som fordrar förklaring. Utskottet säger: »Enligt utskottets mening böra landsortens och landsbygdens önskemål än mer beaktas, i den mån så kan ske utan att andra viktiga intressen trädas för nära.» Jag skall be att få fråga utskottet, vilka andra intressen det anser stå före dessa landsbygdens intressen. Jag hoppas också att få svar på den frågan.

Denna fråga har varit uppe i första kammaren, och jag har här i min hand första kammarens tillfälliga utskotts utlåtande. Det är betydligt mera välvilligt i motiveringen än det utskottsutlåtande, som vi nu behandla, från andra kammarens femte tillfälliga utskott. Första kammarens utskott säger: »Givetvis vore det önskvärt att de i motionen angivna kulturella strävandena på landsbygden liksom också annan liknande verksamhet därstädes kunde beredas all den ekonomiska uppmuntran och stöd, varav de äro förtjänta.» Det är en betydligt större välvilja, som jag påpekat, än vad detta tillfälliga utskott, som här behandlat frågan, visat densamma.

Nu finnes det inget statsråd närvarande i kammaren och statsrådsbänken står tom. Min avsikt var att vädja till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t skulle vid behandlingen av denna fördelning ställa sig välvilligare mot landsbygdens intressen.

Jag har hört till min glädje, att det på initiativ av riksidsrottsförbundet bildats en samarbetskommitté av de olika organisationer som arbeta på landsbygden i idrottsorganisationerna och bildningsförbunden (I. O. G. T., N. T. O., Kyrkliga bildningsförbundet, A. B. F. och J. U. F.) Dessa ämna gemensamt ingå till Kungl. Maj:t med framställning om uppläggande av en byggnadsfond för att bereda möjligheter att få lämpliga lokaler på landsbygden. Jag hoppas, att Kungl. Maj:t måtte noggrant pröva denna framställning, ty det är ett mycket viktigt behov för landsbygden att få verkligt lämpligt uppförda bygdegårdar för att kunna låta ungdomen samlas i dessa för att få den undervisning, som gives genom de olika föreningar, som bildats för att sprida de kulturella strävanden, som jag talat om, på landsbygden.

Ang. vidgad användning av lotterimedel för kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

Herr talman! Jag har endast velat påpeka detta. Jag gör intet yrkande, men jag får beklaga, att utskottet tagit så lättvindigt på denna fråga.

Häruti instämde herrar *Osberg, Hansson* i Rubbestad, *Werner* i Höjen, *Gustafsson* i Lekåsa, *Andersson* i Dunker, *Niklasson* och *Pettersson* i Dahl.

Herr Thorell: Herr förste vice talman! Jag skall börja där den ärade motionären slutade. Han sade, att utskottet har tagit synnerligen lätt på den här frågan. Jag skall be att få försäkra den ärade motionären, att vi hava gjort motsatsen. Utskottet, som i mycket stor utsträckning för att icke säga i sin helhet i mångt och mycket delar motionärens uppfattning, har gått till denna frågas prövning ganska grundligt.

Herr Westman sade, att man borde icke hava tagit någon som helst hänsyn till, var lotterna köpts. Det vore en sak, som vore fullständigt ovidkommande för frågan. Men, herr Westman, jag förmodar, att tankegången hos er var sådan, att det var just av billighetsskäl, av tanken på rättvisa, som herr Westman har väckt denna motion. Herr Westman har — det är jag alldeles säker på — den uppfattningen, åtminstone undermedvetet, att landsbygdens befolkning satsar in så oerhört stora belopp i dessa lotterier, att det icke vore mer än rätt, att den finge tillbaka en större del än vad som kommit den till del under de föregående åren. Det var också den synpunkt, som utskottet först gick in för att utreda. Vi försökte få något slags grepp på, hur stora belopp, som möjligtvis kommit till dessa lotterier från landsbygden, och hur stora belopp, som kommit från städerna. Men det visade sig, att en sådan utredning, som skulle visa någorlunda sanna siffror, icke var möjlig att åstadkomma utav det skälet, att en hel del lotter, som köpts till landsorten, inköpts i cigarrbutiker och dylikt i de närliggande städerna. Det var sålunda en sak, som vi från början fingo gå ifrån.

Vår andra åtgärd var att undersöka, hur mycket pengar som i verkligheten gått ut till olika ändamål. Då fingo vi se, att exempelvis under åren 1927—1931 hade för s. k. riksändamål utgått 11,019,400 kronor, till större städer 6,988,500 kronor, till mindre städer 1,389,000 kronor och till landsbygden, herr Westman, 5,991,100 kronor. Men även i detta fall insågo samtliga utskottets ledamöter den oerhörda svårigheten att kunna skilja på de olika intressena. Man kan icke i fråga om många av dessa anslag säkert säga, om det uteslutande är ett riksändamål, uteslutande ett storstadsintresse eller uteslutande ett intresse för en mindre stad, t. ex. Enköping eller någon annan, som möjligtvis fått ett anslag för visst ändamål, därför att den omkringliggande landsbygden får i mycket stor utsträckning del av ett anslag, som lämnas exempelvis för kulturella ändamål, för t. ex. en institution, som ligger i en stad. Det var sålunda den andra erfarenheten, som vi gjorde, och vi kunna icke påstå, att dessa siffror på något sätt äro precisa utan i mycket hög grad ungefärliga.

Vi ha också varit fullständigt överens med motionären om att landsbygden tidigare varit i viss mån missgynnad i fråga om tilldelning av dessa anslag. Men sedan statsrådet Hansén började tilldela anslag till folkhögskolorna, kom därmed fram ett ändamål, för vilket rätt stora anslag utgått. Det är ett ändamål, för vilket också säkert i fortsättningen kommer att utgå rätt mycket av de anslag, som landsbygden för sin del kommer att få, och som också är synnerligen värt att få del av detta anslag. Emellertid, herr Westman, har det på alla de håll, där vi försökt få kännedom om de motiv, som förelegat för fördelning av anslagen av lotterimedel, framhållits, just vad herr West-

Ang. vidgad användning av lotterimedel för kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

man berörde, när han stod på den här platsen före mig, nämligen att det icke kommit in tillräckligt med ansökningar från den svenska landsbygden. Herr Westman sade: Hade man kommit med många flera sådana ansökningar, var det då troligt, att man fått mera? Ja, herr Westman, det tror jag, om nämligen dessa ansökningar avsett sådana ändamål, som överhuvud taget kunna komma i fråga, när det gäller att erhålla medel från dessa anslag.

Det är en hel del ansökningar, som under de senaste åren gällt bl. a. anslag till s. k. hembygdsmuseer. Det har från sakkunnigt håll framhållits, att det icke alltid skulle vara så särdeles lämpligt att överhuvud taget ge anslag till dessa, därför att en del av dem icke skötas på det sätt, som är önskligt. De äro icke alltid tillgängliga för besök och många gånger ouppvärmade. De föremål, som komma dit, äro icke alltid så praktiskt katalogiserade eller numrerade, att det överhuvud taget kan bli den nytta av ett besök där, som önskligt vore.

Så sade herr Westman, att utskottet icke varit tillräckligt välvilligt i sin motivering. Jag skall här i allra största korthet draga litet av motiveringen. Det heter: »Enligt utskottets mening böra landsortens och landsbygdens önskemål än mer beaktas, i den mån så kan ske, utan att andra viktiga intressen trädas för nära.» Mot detta uttalande vände sig motionären och frågade: vilka viktiga intressen? Ja, herr Westman, det kan jag icke stå här och räkna upp, men det måste väl stå klart för kammarens ärade ledamöter, att det finns andra intressen, som äro viktiga, än landsbygdens. Jag för min del är landsortsrepresentant och önskar, att så stor del som möjligt skall gå till landsbygden, särskilt som jag tror, att mycket pengar komma därifrån. Men jag kan ändå icke gå ifrån, att en hel del ändamål, för vilka dessa medel utgå i städerna, ha synnerligen stor betydelse och att det kan finnas intressen, som det kanske icke vore rådligt eller skäligt att träda för nära.

Allt som allt håller jag före, att utskottet behandlat denna sak så välvilligt, som överhuvud taget varit möjligt, och att utskottet visat så stor förståelse för motionärens önskemål, att det är nästan underligt, att stadsrepresentanterna velat vara med därom. Jag anser, att vad som kan vinnas med denna motion redan är vunnet, och jag ber därför, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pettersson i Dahl: Herr talman! Jag vill med anledning av vad herr Thorell senast yttrade protestera emot att de anslag som gått till städerna varit mera berättigade än de anslag som avse landsbygden. Om man tar del av de ansökningar, på vilka det blivit avslag, finner man t. ex. ansökningar om anslag till propaganda för svenska jordbruksprodukter och propaganda för svenska varor. Det har varit ansökningar av direktör Larsson-Dala och Rösiö. Jag tror att ett sådant anslag kan med full rätt i fråga om nyttighet tävla med anslag till teaterverksamhet, dramatiska teatern, kungl. operan m. m. Taga vi del av hur anslagen fördelats på en tioårsperiod, finna vi, att Göteborg och Stockholm fått litet mer än hälften. Jag har velat nämna detta, därför att jag anser att de synpunkter, som herr Thorell anfört här, äro alldeles oriktiga.

Herr Hansson i Vännäsby: Herr talman! Ehuru väl herr Westman i sitt anförande icke yrkat bifall till motionen, måste jag säga, att jag blev något förvånad över hans anförande här i kammaren.

Jag vågar påstå, att utskottets ledamöter ställt sig välvilliga till motionens syfte. Vi hade den förutfattade meningen, att här var något att göra

Ang. vidgad användning av lotterimedel för kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

och att här var något att forska efter och göra utredning om, och det hava vi gjort. Vi hava som den föregående talaren här antydde noga utrett, huru stor del av de vinstmedel, som uppstått genom lotterier under de senaste tio åren, och huru dessa medel fördelats samt hur mycket som kommit landsbygden till del, och därvid funnit, att 26 å 27 % av den summan gått direkt ut till nyttiga och ideella ändamål ute i bygderna. Vi hava inom utskottet, liksom i utskottet i första kammaren, haft ledamöter från herr Westmans parti vid frågans behandling, och dessa hava liksom vi övriga gått noga in för den utredning som verkställts, men icke förty hava dessa icke funnit anledning att ange någon avvikande mening från utskottets utlåtande. Det är därför som det förefaller mig underligt, att herr Westman och meningsfränder till honom taga till orda, och att det anföres så mycket om denna orättvisa fördelning. När man tagit del av förhållandena, kan man icke undgå att medgiva, att landsbygden, i den mån ansökningar föreligga, har fullt ut fått vad den borde varit berättigad till av dessa medel, och därför hava vi kommit till det resultat man stannat för. Under sådana förhållanden synes det mig, att vad som anförts här gentemot utskottets behandling av frågan jämte de instämmanden som förekommit i stort sett utgöra en demonstration i frågan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Thorell: Herr förste vice talman! Det var endast för att svara på ett par frågor, som jag begärde ordet på nytt. Det var herr Pettersson i Dahl, som frågade, om jag anser, att de stora anslag, som gå till dramatiska teatern och kungliga teatern, hörde till dem som skulle gå före landsbygdens intressen. Nej, herr Pettersson, i det avseendet har jag alldeles för mycket samma tankegång som han angående landsbygdens intressen. Det är oerhörda summor, som jag skulle kunna tala om här, men som äro ovidkommande just nu. De stora summorna borde kunna delas ut litet bättre, så att den svenska landsbygden kunde få mera, det är min bestämda uppfattning. Men herr Pettersson gjorde sig skyldig till ett misstag, då han talade om vilka ansökningar som avslagits, när det gällde anslag till landsbygden. Han talade om att anslag till propaganda för svenska jordbruksprodukter och livsmedel vägrats. Ja, men herr Pettersson borde som bondeförbundare och lantmannarepresentant känna till, att vi fått för det ändamålet 20,000 kronor av lotterimedel.

Beträffande den andra frågan om anslag till lantbruksskolan i Dala får jag lov att säga, att även den saken hava vi undersökt, och anledningen till att den icke fick något anslag berodde på att man i princip väl knappast kan utbetala penningar till en sådan sak, då det direkt skulle bli en förmögenhetsökning för en enskild person. Om ägaren av denna lantmannaskola fått ett visst anslag för att använda till egendomens förbättring, hade han kunnat om ett eller annat år sälja den och inhösta en kontant vinst i sina egna fickor, och det är väl knappast meningen att det skall gå så till med lotterimedel, utan det är meningen att dessa skola komma det allmänna direkt till hjälp och till nytta.

Innan jag slutar, vill jag bara säga det, att då jag nu har två ärade bondeförbundare emot mig, till vilka jag för övrigt, såvitt jag vet, står i mycket gott förhållande och vilkas åsikter jag i mångt och mycket delar, vill jag dock påpeka, att utskottets ordförande är bondeförbundare, men han var fullständigt av samma uppfattning som vi andra inom utskottet, och jag är övertygad om, mina herrar, att om ni suttit i utskottet och fått del av den utredning, som kommit oss till del, hade herrarna stått precis på samma ståndpunkt som vi.

Ang. vidgad användning av lotterimedel för kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

Herr Westman: Herr talman! Jag har icke tänkt att riva upp någon längre debatt med hänsyn till den långa föredragningslista, som föreligger, och därjämte har ju frågan tyvärr fallit genom första kammarens beslut. Men jag vill påpeka, att första kammarens utskotts utlåtande i denna fråga är mycket välvilligare, där det bland annat står att det synes utskottet självklart att landsbygdens behov vinner beaktande, än det s. k. landsbygdsutlåtande, som herr Thorell gjort sig till tolk för. Herr Thorell torde hava reda på, vilka svårigheter landsbygden kämpar med och vilka svårigheter vi som arbeta på landsbygden hava för att skaffa medel att hålla dessa kurser i gång. Utskottet tycks icke hava undersökt de förhållanden som råda på landsbygden eller tagit någon som helst hänsyn till dem, utan man tycks hava mera intresserat sig för de anslag, som gå till kulturella ändamål för städerna. I Stockholm har man råd att offra — för att gå till 1932 års uppgift — på nöjeslivet 15 miljoner kronor. Inför dessa siffror vågar jag verkligen säga, att jag undrar om icke behovet är större att offra några hundratusentals kronor till landsbygdens kulturella rörelser än till städernas. Hava vi icke här i landet så mycket tack att framföra till landsbygden för den kultur vi hava, vi behöva bara gå till musiklivet och till konsten, överallt är det präglat i sin egenart av landsbygden. Det är av största vikt att denna landsbygdskultur verkligen bibehålles, så att icke den s. k. stadskulturen tar överhand och tränger ut på landsbygden. Den vackra föreningsrörelse, som har utvecklats på landsbygden, är värd allt stöd, och jag tror alldeles säkert, att även städernas befolkning hava stor nytta av denna. Jag behöver bara omnämna vilket oerhört arbete, som nedlagts för att uppbygga och bevara hemslojden. Jag hoppas stadsrepresentanterna här i kammaren besökte den hemslojdsutställning, som pågick i Stockholm i höstas. Det var lika vackert att se den utställningen som den vackraste konstutställning. Det var arbetsamt fattigt folk på landsbygden, som gjort dessa vackra arbeten. Detta strävsamma, fattiga folk behöver ekonomisk uppmuntran och stöd. Inom min ort har man sökt att ordna olika slag av kurser, men på grund av brist på lokaler och ino del för detta ändamål har det varit mycket svårt att åstadkomma sådan praktisk undervisning i vävnad och slöjd, som är av den största betydelse för landsbygden. Från alla håll hör man på landsbygden, att när framställningar inkomma bli de avslagna. Jag har icke haft tillfälle att se den utredning, som herr Thorell åberopar — men jag vet, att inkomna framställningar just för ordnande av byggnadsfrågor hava blivit avslagna. Det ligger väl någonting i detta, när de föreningar, som tillhöra landsbygden, hava beslutat att bilda en gemensamhetskommitté för att gemensamt gå in till Kungl. Maj:t för att få gehör för sina strävanden. Skulle man hava behövt göra något sådant, om man icke ansett sig hava blivit så snävt behandlad vid ansökningarna om tilldelning av lotterimedel. Det tror jag icke.

Jag skall icke uppehålla debatten längre, men jag anser mig ännu en gång böra understryka det ökade behovet av stöd åt landsbygdsintresset.

Herr De Geer: Herr talman, mina damer och herrar! Jag har tillåtit mig begära ordet för att i min ringa mån söka försvara utskottets och även min egen uppfattning. Jag är övertygad om, att jag åtminstone för min del är lika intresserad som herr Westman för att landsbygdens intressen skola bli tillgodosedda genom tilldelning av lotterimedel, och jag måste säga, att jag har icke inom utskottet funnit någon som helst avoghet mot att lämna bidrag till landsbygden. Om jag icke visste, att kammaren önskade att få debatten någorlunda snart avslutad, skulle jag kunna draga fram siffror, som visa, att

Ang. vidgad användning av lotterimedel för kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

det icke har varit någon avoghet emot landsbygden, då bidrag hava beviljats. Jag måste be att få nämna ett par kortfattade siffror. Under åren 1921—1930 har beviljats för vetenskapliga ändamål 5,071,630 kronor, för sociala ändamål ungefär 2,800,000, till teater, musik och konst 24,763,000, till museer och kulturföreningar 6,534,000, till idrott i runt tal 2 miljoner kronor, till utställningar 4,013,000 kronor. Några andra siffror, som kunna vara av intresse, finner man av fördelningen under åren 1927—1931. Till riksintressen ha lämnats 11,000,000 kronor cirka, till större städer 6,988,000 kronor, till mindre städer 1,389,000 kronor, till landsbygden 5,991,000 kronor, till svenska intressen i utlandet 2,100,000 kronor. Om man granskar de förteckningar, som finnas över avslagna ansökningar, så måste man säga, om man granskar saken rättvist, att landsbygden icke har fått ansökningar avslagna, procentuellt i varje fall, mer än andra intressen. För min del har jag den uppfattningen, att även nu under de svåra tiderna kan man icke från landsbygdens sida alltför energiskt sätta sig emot anslag till kulturella och vetenskapliga ändamål, utan jag tror, att vi från landsbygden med gott förtroende kunna vänta oss, att fördelningen i fortsättningen skall bli sådan som den varit, d. v. s. att både kulturella och vetenskapliga intressen och även landsbygdens intressen bli tillgodosedda. Jag tror att de ordalag, i vilka utskottet har uttryckt saken, »att landsortens och landsbygdens önskemål än mera böra beaktas», icke egentligen kunna strida emot den princip, som varit gällande under senare tid, utan jag tycker, att landsbygdens intressen hava blivit allt mer beaktade, och jag måste för min del, herr förste vice talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pettersson i Dahl: Herr talman! De uppgifter som jag lämnade här angående ansökningar, som blivit avslagna, tog jag ur en förteckning, som jag fått av herr Thorell. Vad sedan angår förhållandena vid Dala lantmannaskola, att den icke kunde bli berättigad till ett anslag av dessa lotterimedel, skall jag be att få anföra, att det statsanslag, som denna skola erhållit, har utgjort per elev 127 kronor 28 öre, under det att andra statsunderstödda lantmannaskolor haft ett anslag på 371 kronor 62 öre för samma tid. Nu är det icke alls min mening att säga vilken av dessa skolor som har gjort den mesta nyttan för lantushållningen i landet i sin helhet, men det kan dock icke förnekas, att en sådan skola som Dala lantmannaskola har haft mycket stor kulturell betydelse.

Sedan är det i utskottets motivering egentligen icke detta, som vi reagera emot, huru fördelningen av lotterimedlen varit, utan vi skulle ha önskat ett starkare betonande av att dessa medel i *framtiden* måtte bli rättvisare fördelade, d. v. s. att landsbygden skall bli bättre tillgodosedd än vad den varit förut.

Herr Thorell: Herr förste vice talman! För att det icke skall kunna framdeles göras politik i denna fråga, ber jag att få framhålla, att det icke bara är högermän och bondeförbundsrepresentanter som varit eniga utan det gäller även den folkfrisinade ledamoten och samtliga socialdemokrater; alla hava varit överens om precis den tankegång, som de båda talarna här, motionären och hans medalare hava gjort sig till tolk för. Jag vill särskilt ha detta fastslaget i protokollet, därför att det annars kan hända i valstrider under kommande dagar, att man kan försöka att ockra litet grand på att utskottet icke skulle velat vara med på precis den tankegång, som motionären anför. Jag anser det vara tillräckligt sagt. Jag för min del tror, att alla i utskottet varit lika måna om att landsbygden får så stor del som möjligt av dessa lotteri-

Ang. vidgad användning av lotterimedel för kulturella strävanden på landsbygden. (Forts.)

medel till så många vällovliga ändamål som möjligt. För övrigt har det ju gått så i denna diskussion, att det endast yrkats bifall till utskottets hemställan, då jag icke hört någon framställa yrkande om bifall till motionen, och följaktligen har jag ingenting vidare att tillägga.

Herr Fält: Herr talman! Då det här tycks gälla en uppmaning att avge en deklaration, skall jag be att få avge en sådan gående ut på huru denna fråga betraktats av utskottets socialdemokrater, och jag kan då icke underlåta att även för min del också ange min ställning. Såsom varande landsbygdsrepresentant har jag precis samma uppfattning som motionären och detta gäller även övriga socialdemokratiska ledamöter av utskottet. Men när vi fått taga del av en hel del siffror, som framkommo i den utredning, som gjordes om huru dessa lotterimedel fördelats, kunde vi icke komma till annat resultat, än vartill utskottet här i sin motivering kommit. Jag tycker den är ganska välvillig. Nu säger motionären, att vi icke varit fullt så välvilliga som första kammarens utskott varit i sin motivering. Men jag tycker, att det är alldeles tillräckligt, när vi säga, att vi beaktat vad motionären vill hava fram, och med stöd av denna utredning hava vi med gott samvete kunnat överlämna fördelningen av dessa lotterimedel till Kungl. Maj:t. Jag har sagt detta endast för att meddela socialdemokraternas ställning inom utskottet och ber att härmed få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Härefter förelåg till avgörande andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående inrättande av ett under statens kontroll ställt penninglotteri.

I en inom andra kammaren väckt, till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion hade herr *Pettersson* i Dahl m. fl. föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om slutförande av den av riksdagen tidigare begärda utredningen rörande ett under svenska statens kontroll ställt penninglotteri samt att förslag i ämnet måtte snarast möjligt föreläggas riksdagen.

Utskottet hemställde, att andra kammaren icke måtte bifalla ifrågavarande motion.

Häremot hade reservation avgivits av herrar *Fält*, *Arnemark* och *Johnsson* i Kalmar.

Sedan utskottets hemställan föredragits, erhöles ordet av

Herr Arnemark, som yttrade: Herr förste vice talman! Då jag tillsammans med två kamrater inom utskottet har avgivit reservation mot utskottets föreliggande hemställan, att andra kammaren icke måtte bifalla den motion, som väckts av herr *Pettersson* i Dahl m. fl., ber jag, herr förste vice talman, att i korthet få redogöra för varför jag reserverat mig mot utskottets beslut.

Som kammaren har sig bekant, skrev riksdagen år 1920 till Kungl. Maj:t och anhöll om utredning och förslag i detta ärende. En förberedande utredning igångsattes även genom en sakkunnig, som avgav sitt betänkande på våren 1922. Sedan den tiden har ärendet, såvitt jag kan finna, helt och hål-

Ang. inrättande av ett under statens kontroll ställt penninglotteri.

Ang. inrättande av ett under statens kontroll ställt penninglotteri. (Forts.)
let vilat hos Kungl. Maj:t. Utredningen är sålunda icke slutförd och något förslag i ämnet har icke förelagts riksdagen. Hos riksdagen har emellertid frågan varit uppe under tiden, nämligen år 1931 i anledning av en i andra kammaren väckt motion. Med anledning av denna motion vid 1931 års riksdag hemställde andra kammarens dåvarande femte tillfälliga utskott, att framställning skulle göras till Kungl. Maj:t om slutförande snarast möjligt av den av riksdagen tidigare begärda utredningen rörande ett under svenska statens kontroll ställt penninglotteri och om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda. Denna utskottets hemställan bifölls då av andra kammaren men avslogs av den första med inom parentes sagt mycket knapp majoritet.

Det yrkande, som göres i årets motion av herr Pettersson i Dahl m. fl., är så gott som identiskt med det beslut, som andra kammaren fattade vid 1931 års riksdag på förslag av dåvarande femte tillfälliga utskottet. I år har emellertid samma utskott, såsom framgår av det föreliggande utlåtandet, kommit till ett rakt motsatt slut. Utskottsmajoriteten söker nu att göra gällande, att det är bra som det är, och att riksdagens begäran av år 1920 i realiteten redan blivit uppfylld genom våra premieobligationslån och framför allt genom utökningen av de penninglotterier, som efterträtt det s. k. »teaterlotteriet», och utskottet framhåller i sin motivering att, för att citera utskottet, »skillnaden mellan de nuvarande penninglotterierna och ett under statens kontroll ställt penninglotteri, varom utredning i motionen begäres, synes vara av väsentligen formell art». Ja, herr talman, jag kan icke undgå att tycka, att utskottet självt här anlägger ett sätt att resonera, som är en smula formellt och som fjärrar sig från detta ärendes kärnpunkt.

Huvudmotivet för skrivelsen till Kungl. Maj:t år 1920 liksom för andra kammarens beslut år 1931 ävensom för den motion vi nu behandla är ju, såvitt jag kunnat finna, att man velat komma ifrån att svenska folket offrade på utländska lotterier i den stora omfattning, som tidigare skett och av allt att döma fortfarande sker. Man menar, att det borde ordnas så, att dessa pengar i största möjliga utsträckning i stället komme den svenska statskassan till godo. Med andra ord: man vill ha ett konkurrenskraftigt svenskt lotteri under statlig regi. Jag vill fråga kammaren, om icke just dessa synpunkter i våra dagar fortfarande kunna anses ha sin mycket stora aktualitet?

Att få full klarhet om, huru stor penningutförseln från vårt land till utländska lotterier är, är förklarligt nog mycket svårt. Enligt uppgifter, som lämnades inför utskottet från sakkunnigt håll, torde man dock böra uppskatta svenska folkets tribut till danska lotterier, efter avdrag av återgående vinstmedel, försiktigt räknat till cirka fyra å fem miljoner kronor per år. Huru mycket vi offra på det norska statslotteriet har jag icke hört något närmare om. Men någon överdrift är det nog ej att räkna med en årlig kapitalutförsel till de nu nämnda ländernas lotterier på sammanlagt fem å sex miljoner kronor per år.

Nog tycker jag, herr talman, att det kunde vara väl värt att ordentligt undersöka, huru man skulle kunna behålla kvar dessa pengar inom landet. Enligt min uppfattning går detta ej för sig på annan väg än genom att göra vår egen lotterirörelse konkurrenskraftig gentemot de utländska lotterierna. Det bör ordentligt undersökas och övervägas, huruvida det icke t. ex. vore skäl i att ta efter en hel del av det danska klasslotteriets spelplan. Dess system med serielotter, halv- och kvartslotter och icke minst dess försäljningsorganisation, som bereder spelarna möjlighet att år efter år bibehålla samma lottnummer, kan det måhända vara värt att reflektera på.

Utskottet anför, att om det är önskligt och nödvändigt att öka konkurrens-

Ang. invrättande av ett under statens kontroll ställt penninglotteri. (Forts.)

kraften hos de svenska lotterierna, går det mycket väl för sig, även såsom det nu är ordnat. Ja, det vill jag visst icke bestrida. Men jag är långt ifrån övertygad om att så kommer att ske på ett verkligt effektivt sätt, om kammaren i dag följer utskottet. Utskottet tycks för övrigt i det sammanhanget mest tänka på våra penninglotteriers omsättning, som så småningom ökats till 36 miljoner kronor per år. Jag vill dock erinra om att den av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunnige i sin utredning av år 1922 skisserade ett statslotteri med en årlig omsättning på 48 miljoner kronor såsom lagom stort för Sveriges vidkommande. Man kan därav vara berättigad att sätta ett litet frågetecken i fråga om de svenska penninglotteriernas tillräcklighet, åtminstone i normala tider, för fyllande av svenska folkets lust och behov att spela på lotteri.

Till slut anför utskottet: » Det ekonomiska läget motiverar därjämte icke för närvarande åtgärder i motionens syfte.» Ja, härpå kan man nog, herr talman, svara både ja och nej. Om man anlägger den moraliska synpunkten, att man icke skall utöka frestelsen för folk att i dessa tider göra av med sina pengar på lotterispel, så äger ju uttalandet fog för sig, det vill jag icke bestrida. Men ser man uteslutande praktiskt på saken och utgår ifrån, att om folk ej får spela på svenska lotterier, så anlitar man utländska, och tar man samtidigt hänsyn till den nationalekonomiska och statsfinansiella sidan av saken, så motiverar just »det ekonomiska läget», enligt mitt sätt att se, snarare ett bifall till motionen än ett avslag.

Jag skall icke ingå på den moraliska sidan av förevarande spörsmål. Jag anser, att som vi numera ha det i vårt land, med en avsevärd lotterirörelse under statlig medverkan, tillkommen visserligen en smula vad jag skulle vilja kalla på bakvägar, är frågeställningen numera knappast statslotteri eller icke, utan spörsmålet gäller snarare ändamålsenligast möjliga utformning av vårt lotteriväsen. Det gäller med andra ord en effektivisering eller, om man så vill, rationalisering av detsamma. Och det finns, såvitt jag kan se, goda skäl för att riksdagen i fortsättningen intresserar sig för frågan. Nog finns det väl t. ex. åtskilliga skäl, som tala för att Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt syssla litet med huru det skall förfaras med behållningen, huruvida densamma fortfarande skall vara ett slags fickpengar åt Kungl. Maj:t, eller om den helt eller delvis bör ingå i statsregleringen. Nog är den frågan värd att utreda och bringa klarhet över, icke minst i nuvarande statsfinansiella situation.

Jag förbiser nu ingalunda, herr talman, att budgeten redan för närvarande tillgodoföres betydande belopp genom stämpelmedel och skatt på vinster, och att statsverkspropositionen för kommande budgetår även upptar 2 miljoner kronor av lotteribehållningen på sin inkomstsida. Så nog kan man erkänna, att statslotteritanken är på marsch. Men jag anser dock, herr talman, att det finns så många frågetecken över det hela, så mycket, som behöver klaras ut och ordentligt utredas i både det ena och det andra avseendet, att en påminnelse om riksdagsskrivelsen av år 1920 kan vara väl på sin plats. Och framför allt bör — jag betonar detta ännu en gång — kammaren manifesteras det gamla önskemålet om ernående av vad jag skulle vilja kalla *självförsörjning* på lotteriområdet. Såvitt jag kan se, kan detta knappast ske på annan väg än genom att, som jag tidigare sade, öka konkurrenskraften gentemot de utländska lotteriföretagen och genom att ge vårt eget lotteriväsen en sådan omfattning, att det fullt ut täcker det inhemska behovet.

Jag tvivlar, herr talman, på att något i den vägen kommer till stånd, om kammaren i dag följer utskottet. Ett bifall till utskottsförslaget betyder, såvitt jag kan förstå, att riksdagen avstår från att vidare intressera sig för denna långt ifrån oviktiga fråga. Det förefaller mig också därför vara riktigast, att andra kammaren i dag vidbliver sitt beslut av år 1931. Och då detta kan ske

Ang. inrättande av ett under statens kontroll ställt penninglotteri. (Forts.) genom ett bifall till den av herr Pettersson i Dahl m. fl. väckta motionen, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till denna motion.

I detta anförande, under vilket herr talmannen uppkommit och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Lundqvist* i Rotebro.

Vidare anförde:

Herr De Geer: Herr talman, mina damer och herrar! Herr Arnemark säger, att ett bifall till utskottets hemställan skulle visa, att kammaren icke har något intresse vidare för denna viktiga fråga. Han säger också, att utskottet tycks anse, att allting i denna sak är bra, som det är. Men han vill å andra sidan icke bestrida, att det nuvarande systemet kanske duger — jag tror, att han uttryckte sig ungefär så.

Efter att hava deltagit i utskottsbehandlingen av denna fråga och bl. a. tagit del av alla de uppgifter, som vi införskaffat till utskottet, har man svårt att tro, att den rationalisering beträffande statslotterierna, som herr Arnemark sade sig sträva efter, skulle komma genom att man överginge till en annan form av statslotteri, d. v. s. klasslotteri. Om man granskar klasslotteriets fördelar framför det nuvarande systemet, måste man för det första finna, åtminstone om man jämför med det danska, att omkostnaderna för ett klasslotteri äro mycket större än för ett lotteri av vårt nuvarande system. I det svenska lotteriet äro omkostnaderna cirka 1.6 % av omsättningen, men i det danska är siffran betydligt högre. Jag för min del har icke kunnat finna någon annan fördel i det danska lotteriet jämfört med det svenska, än att då det gäller att locka till sig lottköpare, är det möjligt, att det danska lotteriet har ett företräde däruti, att det har halv- och kvartslotter ävensom serielotter. Men om man å andra sidan vill gå till en rationalisering, måste man däri även inbegripa kostnadssumman, och då finner man det tydligt, att kostnaderna bli ofantligt mycket större, om man tillgriper halv- och kvartslotter. Jag tycker därför, att man omöjligen kan komma till någon rationalisering på den vägen.

Jag, som är bosatt nere i Skåne och därigenom har möjlighet att se, huru danska lotterier dra till sig en hel del pengar från oss, måste dock säga, att sedan jag i utskottet fått tillfälle studera de nuvarande lotteriförhållandena och fått jämföra dem med danska, finska och norska, kan jag icke hjälpa, att jag har fått den bestämda övertygelsen, att det i mångt och mycket är bra som det är i denna sak. Möjligen kunna en del förändringar göras, men jag måste säga, att jag anser det vara klokast att bibehålla det nuvarande lotteriet. De norska och finska lotterierna äro, som torde vara bekant, organiserade på ungefär samma sätt som det svenska.

Jag tror för min del, att huvudfrågan härvidlag kanske icke så mycket är rationalisering av det nuvarande lotteriet eller någon ändring däri, utan huvudfrågan förmodar jag är den, huruvida man skall överlåta åt riksdagen att bestämman om lotterimedlens fördelning, eller om det skall få vara som hittills, d. v. s. att dessa skola fördelas av Kungl. Maj:t. Sedan jag åhört diskussionen i denna sak, måste jag bekänna, att jag känner mig fullt övertygad om att det lämpligaste måste vara att bibehålla fördelningen genom Kungl. Maj:t och icke överlåta denna fråga till eventuella partistrider. Jag ber att få nämna, att de fördelar, som staten och det allmänna hava av de svenska lotterierna äro mycket stora, och att det procentuellt från dessa lotterier utgår större andelar till staten och det allmänna, än det gör ifrån de andra lotterier, som vi haft tillfälle undersöka. Bland annat utgår, som bekant, till humanistiska fonden — ett ändamål, som väl de flesta måste anse vara lämpligt — 50,000 à 60,000 kronor

Ang. inrättande av ett under statens kontroll ställt penninglotteri. (Forts.)
per månad. Av Kungl. Maj:t har under tiden 1897—1931 fördelats 83,573,000 kronor, och i stämpelskatt hava utgått 33,250,000 kronor.

Jag anser icke, att jag vågar uppehålla kammarens tid med att draga fram flera siffror. Men jag ber ånyo få understryka, att jag tror, att då man talar om rationalisering, så är det svenska lotteriet, åtminstone jämfört med det danska, mest rationellt ordnat.

Jag ber därför, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

§ 13.

Hans excellens herr statsministern *Hansson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 245, angående statlig exportkreditgaranti.

Denna proposition bordlades.

§ 14.

Vid härefter skedd fortsatt föredragning av andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 4 anförde:

Herr **Fält**: Herr talman! Då jag inom utskottet avgivit en blank reservation, skall jag be att med några ord få ange innebörden av densamma. Nu har ju min medreservant herr *Arne* mark ganska tydligt givit tillkänna samma uppfattning, som undertecknad hyser, varför jag icke behöver bliva mångordig.

Utskottet säger på sidan 7 i sitt utlåtande: »Mot inrättande av statslotteri talar även den omständigheten, att, sedan utskottet år 1931 tog ställning till frågan, förhållandena hava ändrat sig.» Jag vill då fråga: Vad är det, som inträffat sedan 1931, då andra kammaren beslutade att fullfölja en sådan utredning? — Man säger vidare: »Omsättningen på lotterierna har nämligen ökat med 7,200,000 kronor.» — Detta skulle sålunda hava inträffat sedan 1931. — Så fortsätter utskottet: »Det ekonomiska läget motiverar därjämte icke för närvarande åtgärder i motionens syfte.» Ja, vad vilja nu motionärerna? De vilja, att riksdagen skall upprepa ett förut fattat beslut, eller, rättare sagt, att den utredning, som en gång är beslutad, skall fullföljas. Det är ingenting annat motionärerna vilja, och det hava vi reservanter velat understryka. Vi ha nämligen den uppfattningen, att det icke har inträffat någonting, som kan motivera, att kammaren nu tar avstånd ifrån ett beslut, som kammaren förut fattat.

Om man tar del av de yttranden, som hållits i samband med denna frågas behandling tidigare i riksdagen, skall man finna, att det har jämt och ständigt varit de moraliska skälen emot ett sådant statslotteri, som framförts. Nu ha vi frångått detta. Vi kunna ändå icke bortse ifrån, att svenska folket spelar på lotteri. Och om man undersöker depressionens inverkan på spel lusten, så kan man icke finna några spår därav. Man ser det ena lotteriet efter det andra fortfarande uppstå, och danskarna och norrmännen tyckas icke på något sätt hava dragit in på reklamen för sina lotterier. Så har det på sista tiden uppstått ytterligare ett slags lotteri eller spel, nämligen de bekanta tippningshistorierna, vilket visar, att svenska folket har en väldig spel lusta. Jag vill påpeka, att för min personliga del är jag icke alls angripen av detta spelraseri. Men jag anser, att ingenting inträffat, som kan för anleda, att kammaren tar avstånd från det beslut, som den tidigare fattat.

Ang. inrättande av ett under statens kontroll ställt penninglotteri.
(Forts.)

Ang. inrättande av ett under statens kontroll ställt penninglotteri. (Forts.)

Då nu min medreservant herr Arnemark ganska utförligt angivit vår uppfattning i frågan, och då det redan sagts rätt mycket i denna sak, skall jag, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till den avgivna motionen.

Herr Pettersson i Dahl: Herr talman! Jag kan icke undgå att tycka, att utskottets motivering i denna fråga är litet underlig. Utskottet anser sig i realiteten böra gå in för ett statslotteri, men kan i alla fall icke tillstyrka motionen.

Utskottet anför på sidan 6 i sitt utlåtande, att det anser, att staten har tillgodosett riksdagens önskemål i fråga om lotterier, för det första genom att premieobligationslånen emitterats och vidare genom att totalisatorspel införts, varigenom allmänheten kan mera än förut tillgodose sin spellusta. Vad beträffar premieobligationslotteriet, är detta en helt annan fråga. Det har inrättats olika sådana 1918, 1921 och 1923 i avsikt att skaffa staten medel. Och vad totalisatorspelets inrättande angår, så kan det icke tillfredsställa spellusten för andra än de personer, som ha tillfälle att vara med och åse travtävlingar och kapplöpningar. Båda dessa slag av lotterier, d. v. s. premieobligationslotterier och totalisatorspel, kunna i varje fall icke anses tillfredsställa allmänhetens spellusta. Utskottets uttalande, att behovet av ett statslotteri i realiteten blivit fyllt, kan därför icke godtagas.

Sedan kommer utskottet in på en redogörelse för huru penninglotteriet för närvarande är ordnat i Sverige. Och efter denna redogörelse säger utskottet: »Genom de gällande bestämmelserna står sålunda lotteriverksamheten helt under statlig kontroll». Den framställningen är felaktig. Utskottets ordförande, friherre De Geer, har varit inne på detta. Han anser, att den nuvarande fördelningen, d. v. s. att Kungl. Maj:t fördelar lotterimedlen, är bättre, därför att därmed skulle denna fråga vara undandragen partistriderna. Ifall det bleve statslotteri, såsom i motionen föreslås, bleve skillnaden den, att riksdagen finge fördela dessa lotterimedel. Jag tror att friherre De Geers farhågor för att riksdagens fördelning av lotterimedlen skulle bli mera utsatt för partistrider, är felaktig. Jag tror, att detta kan i lika hög grad bli fallet nu, när dessa medel utdelas av Kungl. Maj:t.

Utskottet kommer sedan in på att här spelas på utländska lotterier och medger, att så kanske är fallet i avsevärd grad. Friherre De Geer var också något inne på detta och erkände även, att det spelas mycket av svenskar på danska klasslotteriet. Men det stod en artikel i går i Svenska Dagbladet, som jag icke kan underlåta att citera något utav. Av denna artikel framgår, att det håller på att bli ett alldeles nytt lotterigeschäft här i landet, som startats av ett engelskt bolag, vilket nu håller på att ordna försäljning av lotter i Sverige.

Den anförda tidningen säger under rubriken: »Utländska lotterigeschäft, som böra stävjas. Allmänheten måste själv sätta stopp för dem.» följande:

»De engelska tippningsgeschäften synas mer och mer lägga an på den svenska marknaden. Spelraseriet står tydligen i sitt flor i utlandet, och nu skall även den svenska marknaden bearbetas så långt lagen det medger. Visserligen är det ju förbjudet att sälja lottsedlar inom Sverige till utländska lotterier, men då postverket står maktlöst, är det endast allmänheten själv som kan motarbeta laglösheten på denna punkt genom att låta bli att köpa dylika lottsedlar. Det sista geschäftet, varom åtskilliga anmälningar ingått till Svenska Dagbladet, härrör från en firma under namn British International Association, som från Zoppot vid Danzig med ledning av svenska adress- och telefonkalendrar skickar ut tusentals försändelser till namngivna personer i Sverige med hela knippen av lottsedlar till den stora sweepstake som varje

Ang. inrättande av ett under statens kontroll ställt penninglotteri. (Forts.)
är anordnas i samband med den stora tävlingen Grand National Steeplechase. British International Associations tyska filial bifogar ett braskande cirkulär, vari framhålls att firman är en helt och hållet engelsk organisation, från vars sweepstakes sjukhusen i Sverige skola komma att dra ekonomisk nytta i proportion till de subskriptioner som erhållas härifrån. Firman handhar i laglig ordning, heter det vidare, sina sweepstakes genom ett officiellt medgivande av Danzigs fristat, och alla deras operationer stå under sträng uppsikt av myndigheterna där. Deras böcker revideras även av en framstående engelsk revisionsfirma av edsvurna revisorer.

Önskande eder framgång, förbliva vi, British International Association, Stirling Rogers, Direktor' — så slutar firmans smarta erbjudande.»

Meningen är att erbjuda sjukhusen försäljningen av dessa lotter, och sjukhusen skulle i sin tur bli kompenserade i proportion till antalet försålda lottsedlar. Svenska Dagbladet tillägger: »Är det någon här i landet, som hört talas om att svenska sjukhus mottagit några lotterimedel från England eller Danzig? Det hela är naturligtvis ett företag, som den svenska publiken bör avhålla sig ifrån, om icke någon möjlighet finnes att genom ingripande från myndigheternas sida få slut på trafiken.» Sjukhusen komma alltså nu att bearbetas till att sälja lotter åt något engelskt lotteri. Sådant bör också vara skäl, som tala för att man inrättar ett svenskt statslotteri och att man här i Sverige verkligen gör litet reklam i det fallet för något svenskt.

Jag kan icke finna annat än att man, medelst inrättande av ett statslotteri, skulle vinna tre saker. För det första skulle de pengar, som allmänheten vill satsa på spel, stanna inom landet. För det andra skulle riksdagen få tillfälle att fördela lotterimedlen, som hittills fördelats av Kungl. Maj:t. För det tredje skulle spellustan i någon mån bli tillfredsställd.

Därtill kommer den omständigheten, som herr Arnemark redan varit inne på, att riksdagen förut vid olika tillfällen begärt utredning i ärendet. Det kan väl icke vara möjligt för riksdagen att fatta någon definitiv ställning till frågan, innan en sådan utredning föreligger på riksdagens bord.

Jag ber till slut, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Björling: Herr talman! Frågan om statslotteri är icke ny. Den har varit föremål för riksdagens behandling vid upprepade tillfällen under de sista 60 åren. Första gången riksdagen uttalade sig för statslotteri var år 1916. Då bifölls en motion med begäran om riksdagsskrivelse i första kammaren med 56 röster mot 50 och i andra kammaren en likalydande motion med 78 röster mot 76. Man kan överhuvud taget göra gällande, att riksdagens ställning i frågan varit något osäker. I början av 1920 års riksdag interpellades dåvarande finansministern Thorsson om saken, och interpellanten efterlyste då riksdagsskrivelsen. Thorsson svarade, att oaktat en riksdagsskrivelse avlätits 1916, hade han ansett sig med hänsyn till vad i ärendet förekommit ha grundad anledning till tvekan, huruvida igångsättandet av en utredning i frågan alltjämt motsvarade riksdagens egna önskningsar. Interpellanten ställde då den frågan till finansministern huru stor majoritet regeringen krävde, för att den skulle ställa sig riksdagens beslut till efterrättelse. Så väcktes i andra kammaren en ny motion år 1920, som bifölls med 78 röster mot 68, och en likalydande motion i första kammaren, vilken bifölls med 47 röster mot 46. År 1931 biföll andra kammaren en ny motion, men motsvarande motion i första kammaren avlogs. I år har första kammaren avslagit den nu här föreliggande motionen med 58 röster mot 38. Man kan sålunda göra gällande, att riksdagens hållning i frågan varit något osäker. Under tiden ha suttit regeringar ur olika partier, men ingen har tagit upp frågan på allvar. Det enda,

Ang. inrättande av ett under statens kontroll ställt penninglotteri. (Forts.) som åtgjorts, är den förberedande undersökning, som den föregående talaren erinrade om.

Vad tillfredsställandet av spellustan beträffar, saknas ju ingalunda möjligheter i det avseendet, med nu gällande bestämmelser. Vi ha de s. k. premieobligationslånen, vi ha totalisatorspelen, och vi ha de s. k. penninglotterierna. Vid spel å lotterier som vi redan äga, har förekommit sådant, som icke uppmuntrar att införa ytterligare nya former för lotterispel. Det är ju så i våra dagar, att folk klagat — och det med rätta — över de dåliga tiderna och över att man har svårt att få debet och kredit att gå ihop. Men det oaktat ser man, att det görs rätt betydande insatser på totalisatorspelen.

De som nu yrka på att det skall inrättas ett statslotteri motivera detta med, att statslotteriet skulle konkurrera med de s. k. klasslotterierna i Danmark och Norge. Med den benägenhet vårt folk har att beundra och gynna allt utländskt — en benägenhet som man kan säga utgör ett kardinalfel hos svenskar — kommer man säkerligen att spela på de danska lotterierna, även om vi inrätta ett statslotteri här i Sverige. Vinner man ingenting på det svenska lotteriet, försöker man på de utländska. Vidare är det också på det sättet, att om staten skulle inrätta ett eget lotteri, vore det nödvändigt att sätta igång en vidlyftig reklam för detta lotteri. Man måste då rent av skicka ut en paroll, att folk skall spela på detta lotteri, om det skall ha den åsyftade effekten och då har man rätt att ställa den frågan: är detta staten värdigt? Vi skola heller aldrig tro, att om vi finge ett statslotteri, administrationskostnaderna skulle bli så mycket mindre, att vi av den anledningen hade möjlighet att tävla med de danska och de norska klasslotterierna.

Som sagt, frågan torde vara föga aktuell för närvarande på grund av vad som beslutats under de sista åren. Vi undervisa barnen i skolan om sparsamhet och understryka för dem, att de icke böra spela på lotteri. Men då de komma ut i levande livet, få de se denna reklam från statens sida. Man skulle med andra ord vidtaga åtgärder varigenom det svenska folket lockas att offra sina surt förvärvade slantar på någonting så äventyrligt som lotterispel. Man kan ju också säga, att tidsläget icke inbjuder till ett aktualiserande av frågan om lotterier. Snarare behöfde det svenska folket och särskilt dess ungdom en appell till ökad sparsamhet och till användande av sina pengar på ett mera betryggande sätt än genom spel på lotteri. Nu säger herr Arnemark, att detta är renodlade moraliska synpunkter. Ja, den tillvitelsen får man givetvis taga.

Första kammaren har redan avslagit motionen, och det kan sålunda icke bli något beslut vid årets riksdag. Jag tror för min del, herr talman, att det finns giltiga skäl att ännu en gång avvisa tanken på ett statslotteri, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bengtsson i Kullen: Herr talman! Jag har för min del aldrig förstått, varför icke vi här i Sverige skulle kunna få ett statslotteri. Förhållandet är ju det, att nästan alla länder ha ett sådant. Såsom förut här nämnts av flera talare, är frågan icke ny utan har varit föremål för riksdagens behandling många gånger. Motståndarna till ett statslotteri ha alltid velat spela på de moraliska strängarna. Jag kan för min del icke förstå, att man i de moraliska synpunkterna kan finna något bärande skäl, ty ingen kan väl säga med fog, att man blir mera demoraliserad av att spela på ett svenskt lotteri än av att spela på ett utländskt. Enligt min uppfattning är skillnaden blott den, att i det förra fallet pengarna stanna inom landet, medan i det senare fallet pengarna gå ut ur landet. Ett statslotteri skulle alldeles säkert också leda till större reda inom lotteriväsendet. Som det nu är, har

Ang. inrättande av ett under statens kontroll ställt penninglotteri. (Forts.)

man lotterier än för det ena än för det andra ändamålet och behållningen går ofta till mindre nödvändiga ändamål. Med ett statslotteri kommer vinsten statskassan till godo. Jag tycker, att de ekonomiska förhållandena äro sådana, att vi här i Sverige böra inom alla områden så långt som möjligt söka se till, att våra pengar stanna inom vårt land.

Det är med hänsyn härtill, herr talman, jag nu med dessa korta ord ber att få yrka bifall till motionen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Nu ha vi snart hållit på i 3 $\frac{1}{4}$ timmar med att debattera frågor, i vilka vi i nuvarande läge icke kunna komma fram till något praktiskt resultat. Det var därför med största tvekan jag begärde ordet av talmannen. Jag gjorde det emellertid endast därför, att jag ville framhålla, att jag tror, att marknaden inom landet icke rimligen kan taga emot mera än den i detta hänseende har. Det är ju så som utskottet påvisat, att här i landet existerande penninglotteri utvidgats. Dessutom lämnas det tillstånd till en hel rad av andra lotterier med ofta ganska höga huvudvinster. Icke minst vill jag framhålla, att svenska staten har genom utsläppande av två premieobligationslån på för närvarande tillsammans 220 miljoner kronor med utlottning av räntan i två dragningar om året på vartdera lånet åstadkommit möjligheter, som jag för min del tycker borde vara ägnade att tillfredsställa den lust att spela på lotteri, som till äventyrs kan finnas i landet.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Föreliggande fråga har i år liksom tidigare under en följd av år tagits upp såsom en reaktion mot de rådande förhållandena på hithörande område. Såsom sådan är den nog icke heller att negligera. Jag kan såsom ett exempel på hur det är för närvarande nämna, att i en gränsort mellan Sverige och ett land, som har ett statslotteri, byggt på det sätt, som väl motionärerna tänkt sig, att det svenska statslotteriet skulle se ut, köper man från det andra landet varje månad för minst 500 kronor lotter. Detta i en *liten* gränsort med något hundratal invånare. Det är också känt, hurusom det bedrivs en mycket bred propaganda för det danska klasslotteriet, i det man söker nå folk icke enbart genom de adresser man kan uppsnappa i Köpenhamn utan genom ombud på en massa platser inom Sverige. Vidare ha vi — åtminstone hade vi det för kort tid sedan — preussiska lotterier, tyska lotterier, holländska lotterier, vartill kommer nu på sista tiden det fullkomliga tippningsraseri, som igångsatts omkring en massa engelska idrottsföretag. Inom parentes sagt är det ganska underligt, att medan en svensk idrottsklubb, tillhörande arbetarnas idrottsrörelse eller den borgerliga idrottsrörelsen, icke får igångsätta en liten tippningshistoria, därför att detta strider mot gällande författningar, lägga dessa intet som helst hinder i vägen för att engelska organisationer av liknande slag här anordna en landsomfattande spridning av tipplotter, annonsera öppet i pressen o. s. v. Nog veta vi, att rättvisan är enögd, men jag undrar, om icke herrar övervakare av rättvisan i detta fall äro fullkomligt blinda. Jag tycker nu emellertid, att om speciellt intresserade vilja köpa en lott på ett premieobligationslån i Sovjetunionen, också sådana säljes ju här *inom de gränser lagen medgiver* — det är kanske för övrigt den enda försäljning av detta slag, som håller sig inom dessa gränser — bör man icke bråka så mycket därom. Men nog är det hyckleri, att å ena sidan medgiva detta och å andra sidan förhindra drivandet av ett ordentligt svenskt statslotteri. Jag har också köpt några lottsedlar. Folk måste tidigare

Ang. inrättande av ett under statens kontroll ställt penninglotteri. (Forts.) skicka in 12 kronor 50 öre ungefär en månad i förväg till lotteriet nere på Fredsgatan för att få en lott eller också ställa sig i kö kl. 3 på morgonen — ja, en tid måste folk t. o. m. ställa sig där kl. 11 föregående kväll — för att klockan 9 på morgonen få tillfälle att köpa en lott. Så sköter man de svenska lotterierna. Men de danska och norska klasslotterierna och andra liknande ha tusentals agenter runt omkring i landet. Detta möter intet som helst hinder.

Jag har, herr talman, intet yrkande, utan har endast velat framhålla dessa synpunkter. Jag tror, att de kunna vara nog så belysande för det oriktiga och oberättigade i pratet om att det här gäller en moralisk fråga och att man bör akta sig för att förstöra folks bättre jag. Jag tror icke, att man förstör folks bättre jag genom att här precis som i varje annat land — jag understryker *varje* annat land — tillåta människor att köpa en lott, en premieobligation eller dylikt. I den mån sålunda som motionen reagerar mot det nuvarande tillståndet är den värd allt stöd. Om den sedan, såsom den är formulerad, leder till något bättre, kan jag icke yttra mig om. Jag tror dock verkligen, att tanken i densamma är berättigad.

Herr **Carlström**: Herr talman! Jag kanske icke borde yttra mig i denna debatt, eftersom den siste talaren karakteriserade det jag egentligen tänkte något uppehålla mig vid som »prat». Men jag har ju förut här i kammaren hört sådant, som jag också karakteriserat som prat, och därför vågar jag väl yttra några ord.

Det var en talare i debatten, som nämnde, att den moraliska synpunkt, som man förr anlagt på frågan, hade man vuxit ifrån, varför det nu bara vore de praktiska synpunkterna, som behövde göra sig gällande. Det är ju så, menar man, att danskarna och andra profitera på oss genom att smuggla in sina lottsedlar hit, och för att slippa ifrån detta skola vi driva ut den onde med Belsebub, d. v. s. inrätta ett eget statligt penninglotteri. Jag förstår, att ur rent praktisk synpunkt kan detta vara alldeles riktigt. Annars tycker jag, att spellustan här i landet förkovrat sig ganska bra under årens lopp, utan att man egentligen behövt göra något för att ytterligare uppamma den.

Jag gör mig den frågan: vad ha människor för glädje av att spela på lotteri i stort sett? Herr Kilbom är ju demokrat, påstår han ibland. Han kanske kan svara mig: vad har folket i gemen för välsignelse av lotterierna? Det är småfolket och de *fattiga*, herr Kilbom, som skramla ihop pengar, för att en och annan skall bli *rik*. Är det herr Kilboms åsikt, att detta är riktigt? Någon annan innebörd förstår jag icke, att lotterierna ha.

Herr Kilbom framhöll, liksom bondeförbundets talesmän, att spellustan kunde icke bekämpas, och därför skulle riksdagen till yttermera visso inrätta ett lotteri av det slag man har i andra länder. Ja, det är precis som det gamla judafolket resonerade, som bad att få en kung därför att det hade *hedningarna*. Jag tycker i alla fall att man har lov att en liten smula reagera mot en sådan dekadans — ty det är ingenting annat än dekadans herr Kilbom.

Jag förstår ju, att det hjälper icke att prata i kammaren om denna sak, ty herrarna, som »tala», äro så kloka, att vad vi säga, vi som prata, har ingen betydelse. Jag vände mig emot denna sak, då den var uppe här sista gången. I andra kammaren gick man då emellertid in för en skrivelse till Kungl. Maj:t i ärendet. När man nu här talade om att vi sluppit ifrån alla besvärigheterna med att tänka på vad allt detta betyder ur folkets synpunkt moraliskt sett — jag vågar använda det uttrycket — kunde jag icke tiga still, herr talman, utan måste deklarerat, att jag fortfarande vidhåller samma synpunkter, som jag gjort mig till talesman för tidigare. Jag tycker icke det är vidare trevligt, att

Ang. inrättande av ett under statens kontroll ställt penninglotteri. (Forts.) folk rusar ut till våra kapplöpningsbanor, icke för att se, om hästarna springa bra, eller för att de finna nöje i sporten utan för att *vinna pengar* av andra, som kanske lånat pengar för att kunna satsa dem på en häst. Tycka herrarna, tycker herr Kilbom, att detta är så uppbyggligt, att man skall komma här och mena, att sådant skall man fortsätta med, eftersom det ingenting annat är att göra än att gå med på saken. Jag måste säga, att jag tycker, att man skall icke alltid gå med. Man skall någon gång säga, att detta är dumt och dåligt, och därför vill jag icke gå med på det — även om man icke kan stödja sig på opinionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Johnsson** i Kalmar: Herr talman! Då jag är en av de utskottsledamöter, som avgivit reservation vid detta utlåtande, ber jag att med några ord få motivera detta mitt ställningstagande.

Frågan om statslotteri är ju, såsom en talare sagt här tidigare, en mycket gammal fråga i vårt land. Den dök upp för första gången redan på 1700-talet, och vi hade ett statslotteri under åren 1772—1841, då riksdagen avskaffade detsamma. Sedan väcktes tanken härpå till liv på nytt på 1860-talet, och allt sedan den tiden har frågan återkommit med åtskilliga mellanrum och varit föremål för riksdagens behandling ungefär ett 20-tal gånger. Såsom förut sagts här, beslutade också riksdagens båda kamrar år 1916 att hos Kungl. Maj:t begära en utredning i denna fråga. Denna utredning kom inte till stånd, och 1920 interPELLERADES dåvarande finansministern i frågan. Han förklarade då, att Kungl. Maj:t hade i statsråd beslutat, att riksdagens skrivelse om utredning inte skulle till någon åtgärd föranleda. Som närmare motivering härför anfördes, att riksdagens beslut hade tillkommit på så svaga majoriteter, att statsrådet ansåg, att det därför inte var lämpligt att föra frågan vidare. Nåväl, 1920 kom frågan igen i form av en motion, och riksdagens båda kamrar beslutade även den gången att hos Kungl. Maj:t begära utredning, men med det tillägget, att man begärde en skyndsamt utredning av frågan. Sedan verkställdes en utredning av professor Charlier i lotterifrågan, men det var här närmast en utredning om de utländska lotterierna och inte beträffande frågan om ett inhemskt lotteri. 1923 interPELLERADES dåvarande handelsministern om detta spörsmål, och han förklarade då för sin del, att hans avsikt var att så skyndsamt som möjligt uppta saken till ingående och allvarligt övervägande och ägna den all uppmärksamhet. Ja, sedan blev det regeringsskifte, och då kom det en ny handelsminister, som väl inte var intresserad för frågan. Vi ha i varje fall ännu inte fått någon utredning i denna fråga, varom dock riksdagen anhållit tvenne gånger. När jag inom utskottet reserverat mig till förmån för en utredning eller rättare sagt till förmån för motionen, vari yrkas, att riksdagen skall anhålla om att den utredning, som tidigare begärts, skall fullföljas, så har jag med detta velat ställa mig lojal mot det beslut, som riksdagen har fattat och som andra kammaren ända sedan 1916, när dessa frågor voro föremål för behandling, uttalat sig till förmån för.

De talare, som uppträtt i denna debatt, ha påpekat, att det inte är nödvändigt att inrätta ett statslotteri, därför att det inte är alldeles säkert, att vi därmed kunna vinna någonting, och det har också sagts av utskottets ärade ordförande, att speciellt det danska klasslotteriet inte erbjuder några särskilda förmåner framför det svenska lotteriet, som följaktligen är lika rationellt ordnat. Utskottet säger också i sin motivering: »Motionärerna torde emellertid hava ansett, att ett statslotteri skulle hava den fördelen framför de nuvarande penninglotterierna, att det skulle kunna kraftigare än dessa konkurrera

Ang. inrättande av ett under statens kontroll ställt penninglotteri. (Forts.) med de utländska lotterierna och måhända helt uttränga ur landet deras försäljning av lottsedlar, vilka, enligt vad som uppgives, i avsevärd mängd nu säljas till svenska köpare.» Vidare säger man: »Utskottet är icke övertygat därom, att enbart den helstatliga karaktären av lotteriet skulle få denna verkan.»

Ja, i synnerhet vad den saken beträffar, kan det vara mycket intressant att peka på ett förhållande, som förekom i Norge, när det norska statslotteriet inrättades 1912. Saken var den, att även i Norge fanns en mängd människor, som spelade på det danska klasslotteriet. Man ansåg, att för att motverka detta borde man inrätta ett norskt statslotteri, vilket också skedde. Men detta statslotteri i Norge organiserades inte efter de linjer, som karakteriserat det danska statslotteriet, utan det organiserades i huvudsak efter de linjer, som känneteckna vårt svenska penninglotteri. Följden av detta blev, att penningexporten till Danmark från Norge inte minskades ett dugg, fastän man i Norge inrättade statslotteri. Den fortsatte i precis samma utsträckning som tidigare, beroende därpå, att spelarna ansågo, att det norska statslotteriet passade dem inte. Det danska statslotteriet passade dem bättre just med anledning av det sätt, på vilket det var organiserat, och det är just detta, att danska statslotteriet har inrättat dels åttondelslotter, dels fjärdedelslotter, dels halvlotter, dels hellotter — det är detta, som gjort, att det drar allmänheten mera till sig. Även sådana personer, som ha en mycket dålig ekonomisk ställning, tycka, att de i alla händelser kunna få ihop till en åttondels lott eller något sådant, och de ta den i stället för att köpa en lott och betala betydligt större summor inom landet.

Jag tror för min del, att om vi här i landet finge ett lotteri, inrättat i huvudsak efter mönster av det danska klasslotteriet, skulle vi säkerligen nu kunna få en hel del människor att övergå från det danska lotteriet till det svenska. Och det är ju i alla fall inte småbelopp, som gå till de utländska lotterierna. När denna fråga behandlades i första kammaren, upplystes det, att ungefär 9 à 10 miljoner kronor om året gingo till de utländska lotterierna.

När det nu talats här om — det var herr Anderson i Råstock, som nämnde det — att marknaden inte kan ta emot mer än vad som nu erbjudes, så är det mycket möjligt, men jag vill för min del bara säga, att vi skola försöka att få alla dessa, som nu spela på de utländska lotterierna, över på den svenska marknaden i stället. Då skulle vi kunna tillgodogöra oss betydligt större vinster och få mera penningar i landet än för närvarande. Men att spellustan finnes hos folk, att den inte har minskats, det ha vi mycket eklatanta bevis på. Vi behöva bara se efter en smula, hur det ter sig i verkligheten. Om vi exempelvis se på omsättningen vid travtävlingarna, på totalisatorn, nu för tiden, så skola vi finna, att omsättningen där är större nu än den varit någon gång tidigare. Och vi ha ett annat exempel, som också röjer spellustan hos folk. Herr Kilbom berörde även den saken i sitt anförande. Här meddelades för några dagar sedan, att på de s. k. fotbollstippningarna omsättes det inte mindre än 1,000,000 kronor i veckan, och av detta belopp stanna ungefär två tredjedelar i landet, medan en tredjedel går till utlandet. Det innebär med andra ord, att cirka 350,000 kronor i veckan gå till utlandet enbart på denna fotbollstippning. Allt detta talar i alla händelser för att det finns spellusta hos folk, och det gäller ju nu, efter vad jag kan förstå, att inrätta det på det sättet, att även vårt land kan dra största möjliga nytta härav. Våra grannländer, Norge, Danmark och Finland, tillsammans med en hel del andra europeiska länder ha statslotterier, och vi tjäna ingenting på att hålla oss i förnäm avskildhet i detta avseende, utan tvärtom.

Herr talman! Jag skall inte uppehålla mig längre vid denna sak, utan jag

Ang. inrättande av ett under statens kontroll ställt penninglotteri. (Forts.)
skall be att få yrka bifall till motionen. I denna hemställes om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om slutförande av den av riksdagen tidigare begärda utredningen rörande ett under svenska statens kontroll ställt penninglotteri samt att förslag i ämnet snarast möjligt förelägges riksdagen.

Herr **Kilbom**: Jag respekterar i hög grad herr Carlströms vilja att säga nej ibland, det är bara fråga om när och var man skall säga nej. Nu skulle jag emellertid vilja fråga herr Carlström i den missbrukade konsekvensens namn, om han för en gångs skull vill vara konsekvent. Det korta innehållet i de många orden, det är väl, att han inte vill vara med om att demoralisera folk, och att han, som han uttrycker sig, vill reagera mot att de många fattiga få släpa samman pengar, så att en blir rik. Nå, så enkelt är det inte precis. Det lotteri, som för närvarande finnes, är ju i realiteten statens, och de pengar, som där spelas ihop, användas för *kulturella* ändamål. De utdelas av regeringen. En skillnad mellan det tillstånd, som nu råder, varvid alltså regeringen får utdela medlen, och det tillstånd, som motionärerna önska få infört, skulle väl vara, att riksdagen får större möjlighet att lägga sig i lotteriet. Om detta senare skulle innebära, att några riksdagsmän skola utses som kontrollanter och befattningshavare i lotteriet, då är jag emellertid djupt oense med motionärerna. Ty jag tror, att den riktiga linjen är, att man med allt gevalt skall halshugga de »politiska» arvodena.

Emellertid skulle jag, som sagt, vilja fråga herr Carlström, om han vill vara konsekvent. Är han övertygad motståndare till »spel och dobbel», då skulle jag vilja säga honom, att han bör börja vid sin egen stuguknut. Är det inte så, att man också i blåbandsföreningarna någon gång har en liten paketauktion? Är det inte så, att till och med i missionsföreningarna sysslar man med en sådan där utlottning, en liten försäljning av vad »de kvinnliga kamraterna» ha åstadkommit under djupt och intresserat arbete? Är det — förlåt, herr Carlström! — inte också att ockra på spel, ja, jag bör kanske inte använda fortsättningen på ordet? Vill då herr Carlström, som sagt, vara konsekvent, skulle han väl i all rimlighets namn för det första gå in för åtgärder, som förbjuda detta. Framför allt skulle väl herr Carlström emellertid här i kammaren också föreslå åtgärder, som gå ut på förbud mot spridande av utländska lotter, förbud mot historierna ute vid Solvalla och Ulriksdal samt nere vid Jägersro, förbud mot den premieobligationsförsäljning, som sker från ett annat land till dem, som äro anhängare av detta lands politik. Men detta gör inte herr Carlström. Han säger bara: jag är upprörd över att man vill förstöra folks moral, och därför går jag in för avslag på motionen. Ja, herr Carlström, detta tycker jag är att *vilja* säga nej — men inte göra det. Således anser jag, att herr Carlström inte på långt när är konsekvent. Hans utgångspunkter kunna respekteras, men den halva, för att inte säga tiondelsbeslutsamhet, med vilken han försöker genomföra dem, är icke att rekommendera.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! För åtskilliga år tillbaka var frågan om lotterierna uppe här i kammaren nästan varenda riksdag, och då bröto sig meningarna mycket skarpt mot varandra. Då gick man på den sidan, där man icke ville ha lotterier, ut ifrån den åsikten, att det inte var svenska folket värdigt att ockra på denna spellusta. Jag vet inte, om herr Carlströms anförande i dag var en återklang från den tiden, men jag ställde mig på den sidan, att jag inte ville döma, om det var värdigt eller ovärdigt. Jag ansåg bara, att staten skulle intaga en bestämd position, vare sig vi skulle tillåta lotterier eller vi skulle effektivt förbjuda lotterispel. Ty redan då hade

Ang. inrättande av ett under statens kontroll ställt penninglotteri. (Forts.) vi lotterier för välgörande ändamål — de fingo slinka igenom efter Kungl. Maj:ts medgivande, och de började då att ta rätt vidlyftiga former, d. v. s. gälla rätt stora totalsummor. Och hur har det gått sedan? Sedan har man utvidgat detta nästan i det oändliga. Ja, för ett par, tre år sedan var det tal om huruvida svenska staten ville anslå för ett visst ändamål, jag tror det var en halv miljon kronor. Då hette det: då få vi väl utöka lotterierna genom att ge ut ytterligare 50,000 lotter, så klarade man den saken, ty det var inte någon utsikt till att riksdagen skulle anslå dessa pengar.

Det är således någonting, som har utvecklats på detta område, och detta har skett enligt satsen: ändamålet helgar medlen. Man har lämnat sina principer alldeles åt sidan, och så har det gått därhän, att det blivit så många intressen, som nu velat slåss om dessa lotterimedel, att detta blivit huvudsaken. Herrarna ha ju just nu för en eller två timmar sedan haft en debatt om lotteripengar — men officiellt inta vi den ståndpunkten, att svenska staten tolererar inte lotterier i allmänhet. Vi göra så, oaktat vi ha ett statslotteri av betydande storlek och ha ett par omfattande statslån, där vi spela på lotteri om hela räntan. Men officiellt skola vi gubevars inte ha något svenskt lotteri. Så låter det.

Jag vill inte benämna detta med det ord, som en sådan ståndpunkt verkligen förtjänar. Det ordet få herrarna själva gissa sig till. Men jag tycker, att detta sätt inte är särdeles berömvärt för Sverige. Välj en av vägarna, antingen erkänn, att vi skola ha lotterier, och låt då naturligtvis staten sköta den saken, så att inte enskilda släppas därtill — eller också, följ den andra vägen konsekvent: avskaffa alla dessa lotterihistorier, som ni äro inne på, avveckla dem så fort som möjligt. Det är gentlemannamässigt, vilken väg man tar. Men såsom det nu ligger till, är det blott så, att man vill ha förtjänsten, men officiellt vill man stå som ett helgon och inte tillåta lotterier i Sverige. En sådan ståndpunkt har jag aldrig kunnat gilla, och det gör jag givetvis inte i dag heller. Jag vet inte, om ett bifall till motionen kan uträtta någonting för att verkligen klara upp denna fråga litet bättre här i landet. Kan det göra det, vore det ingen skada, om motionen bifölles.

Herr Carlström: Herr talman! Jag skall endast säga några ord till herr Kilbom.

Han började med att utleta ur mitt anförande »det korta innehållet i de många orden». Ja, om herr Kilbom vill studera riksdagens protokoll, skall han finna, att det finns många fler ord av herr Kilbom där, men det är inte alltid säkert, att man hittar innehållet i dem. Jag tror alltså, att herr Kilbom inte skall komma med alltför mycket kritik på den punkten.

Sedan tyckte nog herr Kilbom, att han hade det en smula svårt. Han kände sig slagen av den där satsen om att lotterierna innebära, att fattigt folk samlar ihop pengar, så att en enda blir rik. Detta kunde han inte gilla. Men så sade han, att jag inte på blåbandsfester skulle kunna köpa tombolalotter, om jag vore konsekvent. Nej, det gör jag av princip inte heller, men om jag gjorde det, herr Kilbom, så visste jag, vart mina pengar toge vägen. Där blir det inga rika människor, som börja leva rövare, såsom de bruka göra, vilka vinna på lotteri. Där är det inga vinnare, som bli förstörda av vinster. Om man köper en lott i en blåbandsförening, då vet man, vart pengarna ta vägen, då vet man, vilket *ändamål* de tjäna, även om inte staten får med av dem. Jag tror inte, att man skall dra paralleller, som äro så pass ohållbara som de, vilka herr Kilbom drog denna gång.

Jag förstår herr Olsson i Kullenbergstorp. Det är sällan han drar upp så klara linjer, som han gjorde nu. Han säger: allt eller intet. Antingen skola

Ang. invrättande av ett under statens kontroll ställt penninglotteri. (Forts.)
vi ha statslotteri, eftersom vi äro inne på dessa vägar, annars äro vi skrymtare — ja, han använde intet det ordet, ty han är en fin man — eller också skola vi ta bort även vad vi nu ha av lotteriväsen. Ja, om jag trodde, att det vore möjligt att i denna tid få något gehör för ett förslag om att helt ta bort lotterierna, skulle jag, herr Olsson i Kullenbergstorp, utan att blinka framföra ett sådant förslag.

Här säger man, att man har bevis för att spellustan har ökats här i landet. Ja, tacka för det! Vi skapa det ena tillfället efter det andra för att folk skall få spela — är det underligt, att folk då nappar på kroken? Det tycker jag inte alls.

Jag tror, att då herr Kilbom och bondeförbundets talesman här mötas på dessa vägar, så är det »breda vägar», som egentligen varken bönderna ute i landet eller herr Kilboms valmän värdera så högt. Jag sade i mitt föregående anförande, att det är osunt att spela, ty det är intet tilltalande resonemang detta: med mina händers arbete kan jag nog inte komma fram i världen, inte genom självansvar, men om Fortuna ger mig en chans, kan det bli någonting av mig. Men hur går det inte ofta nog med dem, som få denna chans? Det är sällan det blir någonting av dem, som få 100,000-kronorsvinsterna. De gå tvärtom förlorade på affären. Och nu skall Sveriges riksdag gå in för att man skall sätta detta i system, eftersom denna lusta finnes. Ja, mina herrar, jag tycker, att vi ha på så många andra områden låtit lustan tillräckligt göra sig gällande för att bygga upp statskassan och hjälpa oss i alla möjliga besvärigheter. Skola vi nu också sätta detta i system, så tycker jag verkligen det är ganska bedrövligt. Jag vill inte på något sätt spela farisé, men jag tycker, även om man ser bort från de rent moraliska synpunkterna, att *dumheten* i spelet är för stor.

Herr Hällgren: Herr talman! Jag var med vid föregående tillfälle, då riksdagen behandlade detta ärende, och då jag nu varit med i utskottet, fastän icke när avgörandet fattades, vill jag deklarerera min uppfattning.

Denna överensstämmen ungefär med reservanternas åsikt. Det har sagts i debatten här, att tidsläget inte manar till uppammande av spellusta, och det skall jag medgiva. Men oavsett hur tidsläget är fortgår ju lotterispelet ändå. Motionen täcker emellertid inte vad jag skulle vilja nå i denna fråga, just därför att motionen tar sikte på utredning av frågan om ett svenska statens penninglotteri, och man säger, att det nuvarande lotteriet är ett statens penninglotteri. Min åsikt är, att hela lotteriväsendet fortgår efter en lagstiftning och gammal hävd, som man bör försöka få omändrad för att få litet ordning och reda på detta område. Under en period av ungefär nio år, från 1920—1929, beviljades i detta land lotterier för en summa av 45 miljoner kronor, och förordningen rörande tillstånd för lotterier innehåller endast, att bortlottning av lösören för välgörande ändamål eller av konst saker till svenska konstidkares understöd och uppmuntran är tillåten, efter tillstånd av Konungens befallningshavande. Över allt det där andra, allt det där spelet om väldiga summor, har riksdagen inte den minsta kontroll.

Man har begärt i en nyss behandlad motion, att landsbygdens kulturintresse skulle tillgodoses genom lotterimedel, men man gick inte in för en hemställan till Kungl. Maj:t i detta syfte, och det är klart, att riksdagen inte kan tillgodose det behov, som denna motion skulle vara ett uttryck för, på annat sätt än genom att riksdagen får kontrollen över lotterimedlens användning. För närvarande är det Kungl. Maj:t, som helt och hållet har bestämmanderätten över dessa medel. Tack vare det ekonomiska krisläget har ju den nuvarande regeringen gått in för att 2,000,000 kronor av lotterimedel skola ställas till riksdagens förfogande för budgetregleringen. Regeringen kommer alltså in på sam-

Ang. inrättande av ett under statens kontroll ställt penninglotteri. (Forts.)
 ma tankegång som vi hävdad, då vi velat, att riksdagen skall ha kontroll över lotterimedlens fördelning.

Denna motion är, som jag förut sade, inte tillfredsställande, sedd ur denna synpunkt. Men för att hävda andra kammarens gamla ståndpunkt, att riksdagen också bör ha någonting att säga till om, när det gäller lotterimedlen, så skall jag som en demonstration be att få yrka bifall till denna motion. Någon skrivelse blir det ändå inte, alldenstund första kammaren redan avslagit ett förslag därom. Men jag anser, att den tankegången bör fortleva, som andra kammaren förut hävdad, då riksdagen behandlat denna fråga.

Herr De Geer: Herr talman, mina herrar! Jag förstår inte, hur man kan göra gällande, att det nu gäller att avgöra om man vill ta steget över till statslotteri eller inte, då det ju de facto finns både statslotteri och premieobligationslotteri. Det nuvarande penninglotteriet är ju i huvudsak ett statslotteri. Det är endast sättet för utdelningen av medlen, som skiljer därvidlag.

Jag tillåter mig att till herr Kilbom säga, att då han anför, att det i en gränsort kan finnas personer, som betala ut 500 kronor för utländska lotter från andra sidan gränsen, så är det en fråga som mycket ingående diskuterats inom utskottet, och man har kommit till det resultatet, att det är omöjligt att hindra sådant. Det är uppenbart, att det finns personer, som av vissa skäl tro, att om de spela på sin gamla vanliga lott där eller där, så kunna de lyckas få en vinst. Jag tror inte heller, att man genom ett direkt klasslotteri kan förhindra exempelvis att i en gränsort någon person vill placera sina penningar i de ryska obligationer, som herr Kilbom omnämnde, ifall de anse, att det är en fördelaktig placering.

Jag skall endast be att få tillägga, att jag tror, att den synpunkt, som har framhållits av herr Anderson i Råstock, måste vara den riktiga. Han framhöll, att marknaden för närvarande inte gärna kan tåla mera lotterier. Det är också på det sättet, att det för närvarande är svårt att sälja de lotter, som finnas. Man behöver inte alls, herr Kilbom, gå upp klockan 3 eller 5 på morgonen och ställa sig i kö för att köpa lotter. Det torde lätt kunna konstateras, att man för närvarande i allmänhet kan få dem vid vilken tid som helst på dagen.

Den frågan har också inom utskottet diskuterats, som jag ber att få här framföra, att det kanske inte är lämpligt att i nuvarande svåra tider genom ytterligare ett lotteri försöka få den svenska allmänheten att spela än mera.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Pettersson i Dahl med flera av kammarens ledamöter begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med avslag å utskottets berörda hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Ang. inrättande av ett under statens kontroll ställt penninglotteri. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 15.

Föredrogs vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 och 9 §§ i lagen den 2 juli 1915 (nr 261) angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslagen) m. m.; samt

nr 17, i anledning av väckt motion om förbud för ägare av utarrenderad fast egendom att av arrendator kräva ersättning för egendomen påförda skatter.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Härpå upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i lagen om delning av jord å landet m. m.

*Ang. vissa
ändringar i
jorddelnings-
lagen m. m.*

Därvid anförde:

Herr **Aronson**: Herr talman! Jag har begärt ordet på denna punkt utslutande i avsikt att avge en förklaring, och jag lovar att inte bli mångordig.

Det är mycket väl tänkbart att det inom denna kammare finns en och annan ledamot, som läst detta utskottsutlåtande och som inte kunnat återhålla en stilla undran över att utskottet varit enhälligt på denna punkt. Utlåtandet är föranlett av ett par motioner av herr Lindhagen i första kammaren och herr Johansson i Edsbyn. Dessa motioner gingo i stort sett ut på att begränsa möjligheterna, då det gällde avstyckning av jord för bildande av självständiga jordbruk. Som bekant ha de borgerliga elementen inom utskottet, enkannerligen högerrepresentanterna, alltid ställt sig betänksamma, då det gällt åtgärder i den åsyftade riktningen. Det kan, säger jag, därför se märkvärdigt ut, att man nu här varit enig om det föreliggande utlåtandet, vilket ju i stort sett innebär ett bifall till motionerna. Förklaringen är emellertid följande:

Vid 1931 års riksdag väcktes det av herr Tamm i första kammaren en motion, som gick ut på en begäran om utredning angående vidgade möjligheter för bildande av självständiga jordbruk genom avstyckning. Motionären ifrågasatte undanröjandet av vissa bestämmelser, som därvid föreligga och som jag inte nu skall ta upp tiden med att redogöra för. Vid behandlingen av denna motion gick majoriteten av utskottet in för ett avstyrkande, med hänvisning till att denna lag hade varit i kraft så kort tid, endast tre år, och att man ansåg det olämpligt att redan då företå en utredning om hur den verkat. Sju av utskottets ledamöter reserverade sig emot detta beslut, och bland dessa sju befann även jag mig.

Nu är emellertid det utlåtande, som här föreligger, av sådan beskaffenhet, att det åtminstone ifrån presidiet i utskottet ansågs, att detta utlåtande inklu-

Ang. vissa ändringar i jorddelningslagen m. m. (Forts.)
derar även en begäran om utredning i det syfte, som angavs i den tammska motionen, vilken vi från borgerligt håll också voro med om att tillstyrka. Det är med hänsyn till detta, som man här kunnat gå med på det utlåtande, som nu föreligger, även från högerhåll och ifrån borgerligt håll i allmänhet.

Jag har, herr talman, velat avge denna förklaring, och jag har ansett, att det kanske skulle ha sin betydelse, att den inflöte i protokollet.

Herr Pettersson i Hällbacken: Jag hade inte tänkt begära ordet i denna fråga, men efter herr Aronsons anförande kan jag inte låta vad han yttrat stå oemotsagt. Därest ingenting anfördes mot vad han här anfört, skulle det förefalla, som om utskottet i anledning av de motioner, som väckts i denna fråga, beslutat föreslå en utredning, som även skulle omfatta de tankar, som förekomma i den tammska motionen, som man här erinrat om. Något sådant kan ej och får ej utläsas av utskottsutlåtandet, och jag vill kort och gott säga, herr talman, att de motioner, på vilka utskottsutlåtandet nu är grundat, äro, såsom kammarens ärade ledamöter känna till, föranledda av att man anser, att avstyckade områden i olika delar av landet, särskilt i de norra delarna, fått alltför litet skog sig tilldelade. Man har därför begärt en utredning, syftande till att sådana åtgärder skola vidtagas, att man skulle få mera skog tillförd åkerjorden. Den tammska motionen däremot avsåg som vi veta, att man skulle avstycka inrösningsjord eller odlad jord utan att behöva ha dessa skarpare bestämmelser om skogstilldelning, som avstyckningslagen innebär. Jag kan inte finna, herr talman, annat än att man bör läsa utskottsutlåtandet, såsom utskottet i själva verket har motiverat sitt yrkande. Jag har läst det så, att här vore det fråga om en utredning, som skulle företas just i anledning av de motioner, som väckts här i ämnet.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Aronson: Jag anser inte alls, att det är lämpligt, att vi här gå in i en sakdebatt av den fråga, som föreligger. Jag har endast konstaterat ett faktum, och i den mån herr Pettersson i Hällbacken motsäger vad jag sade i mitt första anförande, vill jag påstå, att han inte framställer saken. såsom den verkligen ligger till. Jag tror inte, att herr Pettersson i Hällbacken kan neka till att det inom utskottet förekom, att jag till presidiet ställde den frågan, om man skulle kunna räkna med att detta utlåtande också inkluderade begäran om utredning i det syfte, som framlades i den tammska motionen. Är det så, att herr Pettersson bestrider, vad jag säger i det avseendet, kan han ha fog att gå emot mig här, men jag tror inte, att han skall våga bestrida detta, ty jag är övertygad om, att utskottet enhälligt skulle kunna intyga riktigheten därav, om det så skulle påfordras.

Herr Pettersson i Hällbacken: Jag anser inte, att man skall draga upp någon debatt i denna fråga, men jag kan inte undgå att fästa herr Aronsons uppmärksamhet på vad som skrives dels i motiveringen och dels i klämmen till detta utlåtande. Den tammska motionen är ej redovisad i detta utlåtande. Då den för ett par år sedan väcktes, avslogs den av både utskott och kamrar. Riksdagen lär knappast ha ändrat uppfattning i denna fråga sedan dess. Jag skall villigt medgiva, att herr Aronsons egen uppfattning är den han här framfört, men jag vill på det bestämdaste protestera mot honom, då han gör gällande, att denna mening omfattas av utskottsledamöterna i gemen, särskilt då av utskottets socialdemokratiska medlemmar.

Ang. vissa ändringar i jorddelningslagen m. m. (Forts.)

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag har icke deltagit i behandlingen av detta ärende men var närvarande vid justeringen. Jag har också ganska noga följt ärendet.

För min personliga del har jag den uppfattningen, att det är väl tidigt att gå in för en utredning av det slag, som här av utskottet föreslås, då jag anser den tid, under vilken jorddelningslagen varit i kraft, icke tillräckligt lång, för att man nu skall kunna få en samlad bild av dess verkningar vid en sådan utredning. Då emellertid utskottet nu enhälligt gått in för densamma, har jag naturligtvis intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Jag vill dock säga, att den uppfattning, som uttalades inom utskottet av dess ordförande — jag begär ingen ogrannligheten, om jag nämner detta — på en direkt fråga, huruvida det uttalande, som utskottet gjort, inkluderade en undersökning av olika uppfattningar och olika framställda förslag om jorddelningslagen och dess verkningar, var, att det givetvis med denna här föreliggande avfattning inkluderade även en undersökning i sådant hänseende som den av herr Aronson omnämnda tammiska motionen innebar.

Jag har tidigare vid ett tillfälle här i kammaren uttalat min mening om denna motien. Av detta uttalande framgår, att jag icke är gynnsamt stämd mot densamma. När man emellertid nu begär en utredning sådan som denna, bör det vara lämpligt, att man utreder frågan ur alla synpunkter, såväl den ena som den andra, och jag kan inte förstå, varför herr Pettersson i Hällbacken på den punkten skall behöva anmäla någon avvikande mening. När man sedermera fått fram resultatet av utredningen och bearbetat detta, får man ju tillfälle att taga ståndpunkt till frågan även med hänsyn till den partiställning som man intar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående åtgärder till förhindrande av skenförsäljningar av svenska fartyg.

I en inom andra kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 296, hade herr *Lindberg* i Stockholm *m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om vidtagande av åtgärder, som förhindrade skenförsäljningar av i motionen angiven art av svenska fartyg.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Lindberg* i Stockholm och *Nilsson* i Göteborg.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Lindberg* i Stockholm: Herr talman! Mina damer och herrar! Andra kammarens tredje tillfälliga utskott har i sitt utlåtande nr 2 yrkat avslag på motion om vidtagande av åtgärder, som avse förhindrandet av skenförsäljningar av fartyg.

Utskottets avslagsyrkande är huvudsakligast baserat på kungl. kommerskol-

Ang. förhindrande av skenförsäljningar av svenska fartyg.

Ang. förhindrande av skenförsäljningar av svenska fartyg. (Forts.)
legii yttrande i frågan, vilket yttrande gått i den riktningen, att ett exportförbud av fartyg icke skulle vara tillrådligt under nuvarande förhållanden. Kungl. kommerskollegium har emellertid ansett, att skenförsäljningar av fartyg ur svensk synpunkt icke kunna anses tillfredsställande, lika litet som de torde kunna anses tillfredsställande ur det lands synpunkt, till vars flagga vederbörande fartyg under rådande förhållanden överfördes.

Av kollegii yttrande i övrigt får man det intrycket, och det säges för övrigt rent ut, att kraftiga skäl måste föreligga innan man vidtager några åtgärder av det slag, som ifrågasättes. Kollegium avråder också från att vidtaga några åtgärder i den riktning motionen och vissa organisationers skrivelse till Kungl. Maj:t angiva.

Mig synes det, som om kollegium sålunda anser, att först skall en betydande del av handelsflottan skenförsäljas, innan man kan gå in på och besluta sig för åtgärder, ägnade att förhindra dylika skenförsäljningar. Om fartyg i större mängder överfördes till andra länders flagga, då skulle ett ingripande bli påkallat, men då är det ju redan för sent, ty man hade då överfört allt det tonnage, som önskas överfört, och ett exportförbud träffar ju icke de redan överförda fartygen.

Här skulle det gälla att förhindra att fartygen skenförsäljas, bland annat av den anledningen, att man åt svenskt sjöfolk vill bevara de arbetstillfällen, som finnas. Detta syfte ernås ju icke, när en stor del fartyg redan blivit överförda till annan nation. Ur arbetarnas synpunkt framträder syftet med överföringarna så mycket hjärtare som man vet, att dessa överförda fartyg betala lägre hyror till sitt i utlandet värvade folk än vad det egna landets redare betala. Således komma svenska fartyg att för det finska sjöfolket verka som en lönedepressande faktor. Detta bidrager icke till att höja svenskarnas anseende i vårt broderland Finland. Det har ofta talats om att svenskt sjöfolk bidragit till att draga ned det svenska namnet i utlandet, men vad skall man säga om svenska redare, när de på sätt som skett bidraga till att skaffa landet ett dåligt namn och rykte. Man bör ju kunna kräva, att svenska redare iakttaga större försiktighet i detta hänseende än som sker.

Sveriges redareförening, som också yttrat sig över motionen, har anført, att den icke finner framställningen motiverad. Redareföreningen påstår, att dessa fartyg, som överförts, skulle fått lägga upp, därest de icke övergått till annan nation. Någon förbättring av den nu rådande arbetslösheten skulle icke vara att ernå, utan läget skulle i stället försämrats för sjöfarten.

Redareföreningens polemiserande är egendomligt, egendomligt av den anledningen, att åtminstone en del av de fartyg, som övergått eller överförts till att gå under finsk flagga, hade sysselsättning för ganska lång tid framåt, då överföringen skedde. Överföringen skedde således endast för att åt en enskild redare skaffa större profit, en profit, som blivit så mycket större därigenom att dessa redare till sin finska besättning betala 50 procent lägre lön än vad de finska redarna själva betala till sitt sjöfolk.

Stockholms rederiförening har till intäkt för sitt avslagsyrkande bland annat anført, att man icke sökt förhindra överförandet av exempelvis en industri till utlandet. Denna jämförelse haltar betydligt. För en industri är det ingen enkel sak att flytta sin verksamhet till utlandet. En fabrik kan icke utan vidare sjösättas och seglas över till ett land. Den kan heller icke utan vidare placeras där den skall vara placerad. En industriidkare måste taga med i beräkningen, vad det kan kosta att uppföra eller köpa en fabrik i utlandet. Han måste vidare räkna med kostnaderna för transport av maskiner och andra inventarier, ävensom måste han taga i beräkning, om han kan erhålla råvara

Ang. förhindrande av skenförsäljningar av svenska fartyg. (Forts.)
billigare i ut- än hemlandet o. s. v. Detta är ju något, som en redare icke behöver räkna med vid överförandet av ett fartyg.

Det har i viss mån klagats över att svenska staten vid ett tillfälle under kriget utfärdade exportförbud på fartyg. Denna statens åtgärd skulle då, enligt vad redare påstå, verkat så att man i Sverige fått behålla en hel del gammalt och omodernt tonnage. Åtgärden skulle således enligt dessa påståenden ha åsamkat rederirörelsen förlust. Dessa påståenden reduceras till sitt rätta värde, när man vet, att redarna under kriget hade så goda förtjänster, att ett fartyg var betalt efter det det gjort ett par, tre resor. Exportförbudet verkade således i den riktningen, att redarna förtjänade på detsamma. Ett gammalt fartyg betalade på ganska kort tid sig självt flera gånger om, vilket det icke gjort, om det kunnat säljas. Vidare inköptes under krigsåren en del gammalt tonnage till Sverige, vilket ju även bevisar, att något större behov av att då få sälja icke förelåg. Visserligen kan det ju sägas, att en del fartyg kunnat säljas med goda vinster, men fråga är, om detta varit till någon fördel för redaren själv.

Jag är fullt medveten om att det kan uppstå en del svårigheter vid utfärdandet av ett exportförbud på fartyg. Fråga är emellertid, om dessa svårigheter kunna vara så stora, att man bör avstå från förhindrandet av skenförsäljningar. Säkerligen skulle det kunna ordnas så, att legal försäljning av fartyg icke bleve lidande på arrangemanget. Hur detta skall kunna ske, är kanske svårt att utan vidare avgöra, men förmodligen skulle frågan kunna ordnas på det sättet, att man utan nämnvärd tidsutdräkt kunde lämna tillstånd till verkliga försäljningar.

Ur sjöfartsnäringens egen synpunkt borde det vara ett starkt intresse för att svenska fartyg icke överföras till andra nationers flaggor. I och med att fartygen formellt komma i en annan nations ägo, upphör det ju icke att segla. Fartyget finnes allt fortfarande kvar och kommer således att konkurrera med de fartyg, som finnas i trafik i Sverige. Därför att ett svenskt fartyg övergår till finsk ägo slutar det ju icke med att söka frakter på den svenska marknaden. Skulle så vara förhållandet, att svenska laster vore reserverade endast för svenska fartyg, hade man ju icke att från utlandets sida vänta någon konkurrens. Ett fartyg, som överförts att gå under finsk flagg, har ju större möjligheter att konkurrera med sina svenska kolleger om befintliga frakter, detta är ju huvudmotivet för överföringen eller skenförsäljningen.

Med vad sålunda i korthet anförts får jag, herr talman, hemställa om bifall till motionen.

Herr Andersson i Malmö: Herr talman! Syftet med motionen är ju mycket behjärtansvärt. Man vill här försöka hindra sådana skenförsäljningar av svenska fartyg till utlandet, som kunna komma att medföra minskade arbetsmöjligheter för svenskt sjöfolk.

När vi inom utskottet behandlade detta ärende, hade vi ju också gjort oss underkunniga om, i vilken omfattning försäljningar av fartyg ske till främmande länder. Detta framgår av kommerskollegii yttrande, som finns intaget i utskottsutlåtandet och till vilket jag hänvisar. Enligt detta yttrande har under den senaste tiden försäljningar av fartyg till utlandet skett endast i mycket ringa utsträckning, och endast en del av denna försäljning kan betraktas såsom skenförsäljning.

Det är riktigt, såsom motionärerna ha påpekat, att dylika skenförsäljningar förekomma och medfört betydande nackdelar för det svenska sjöfolket. Emellertid måste vi också taga hänsyn till, såsom förut nämnts, att skenförsäljning förekommit i endast mycket ringa omfattning. Frågan blir då, hur

Ang. förhindrande av skenförsäljningar av svenska fartyg. (Forts.)
man skall skall kunna förhindra de enstaka fall av skenförsäljning, som faktiskt förekomma. Motionärerna ha i motionen angivit, hur man skall gå till väga, och härjämte har herr Lindberg gjort uttalande i frågan i sitt nyss hållna anförande. Det föreslås, att man liksom under den föregående kristiden skall införa exportförbud på svenska fartyg, och om försäljning till utlandet skall ske, måste redaren härtill erhålla statsmakternas tillstånd.

Nu har kommerskollegium och naturligtvis även redareföreningen sagt, att ett genomförande av ett dylikt exportförbud skulle komma att medföra rätt så svåra ekonomiska konsekvenser för den lojala rederinäringen, som för sin del inte alls vill veta av dylika skenförsäljningar. Man måste därför säga, att det fordras starka skäl för att genomföra en lagändring av så långt gående karaktär. Ofta kan det, såsom också kommerskollegium påpekat, vara svårt att avgöra, huruvida det är fråga om skenförsäljning eller om en lojal affärstransaktion.

Dessa skäl ha, såsom utskottet framhållit, varit avgörande för utskottet, då detsamma kommit till det resultatet, att utskottet yrkar avslag på motionen. Samtidigt har emellertid utskottet hänvisat till, att ärendet redan ligger under Kungl. Maj:ts prövning och att utskottet för sin del är förvissat om, att om det finns möjlighet att åstadkomma rättelse, d. v. s. förhindra dylika skenförsäljningar, komma erforderliga åtgärder härför att av Kungl. Maj:t vidtagas.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman: Herr talman! Jag har endast några få ord att tillägga till vad utskottets ordförande här sagt och utskottet framhållit i sitt betänkande.

Jag vill understryka, att vi inom utskottet voro fullkomlig eniga om det osympatiska i dessa skenförsäljningar och skenförsäljningar överhuvud taget, ty de dölja ju alltid något, som vederbörande inte gärna vill skall komma fram till allmänheten. Som redan påpekats, förekomma emellertid dessa skenförsäljningar, som man kan kalla en kristidsföreteelse, i synnerligen liten skala.

Herr Lindberg nämnde något om Finland och de försäljningar av denna art, som gjorts till detta land. Jag kan då nämna, att under 1932 överfördes dit endast nio fartyg, representerande ett bruttoregistertotal av cirka 28,000, som ju är en försvinnande obetydlighet i förhållande till vår handelsflotta.

Nu säges det, att genom dessa skenförsäljningar berövas svenskt sjöfolk arbete. Detta är emellertid icke säkert. Åtminstone i de flesta fall, särskilt i fråga om Finland, torde nog förhållandet vara så, att vederbörande redare, som hör till de mindre i landet, stått inför alternativet att antingen göra en dylik transaktion och överföra sina fartyg till finsk flagga och därigenom nedbringa sina kostnader, eller också lägga upp fartygen. Jag kan nämna, att de stora eller ekonomiskt mera starka rederierna här i landet icke ha några sympatier för dylika skenförsäljningar och betrakta dessa såsom illojal konkurrens, då ju givetvis ifrågavarande rederier genom sina mindre kostnader komma i en starkare ställning än de lojala svenska rederierna.

Då således omnämnda försäljningar äro så obetydliga, synes mig en lagstiftning i ämnet obehövlig. Men härtill kommer, såsom också herr Lindberg påpekade, svårigheten för våra myndigheter att kontrollera dessa skenförsäljningar. Det torde inte kunna gå med mindre än det skulle bli, såsom motionärerna också säga och herr Lindberg nyss antydde, ett allmänt exportförbud med möjlighet för Kungl. Maj:t att lämna dispens i särskilda fall. Jag tvekar icke att påstå, att ett dylikt allmänt exportförbud skulle bli en ren olycka för vår redan nu hårt drabbade sjöfartsnäring. Tyvärr är det inte så ofta

Ang. förhindrande av skenförsäljningar av svenska fartyg. (Forts.)

under nuvarande tider, som dylika lojala försäljningar kunna göras, men finns det någon möjlighet för våra rederier att avyttra gammalt tonnage, böra de utan några som helst svårigheter från statens sida få göra detta. Den tekniska utvecklingen inom sjöfarten har nämligen fortskridit mycket snabbt under de senaste åren, och detta förklarar det till synes egendomliga faktum, att trots de dåliga och vanskliga tiderna våra skeppsvarv ha rätt så mycket att göra.

Man undrar kanske, hur någon kan våga bygga nya, dyrbara fartyg i dessa tider. Förklaringen är helt enkelt den, att de rederier, som kunna taga risken och som ligga ute på den stora världsmarknaden, måste för att hålla sig i konkurrensen skaffa sig tonnage, som är bränslebesparande enligt de modernaste metoderna och byggt på så sätt, att lossning och lastning kunna försiggå med minsta möjliga kostnad o. s. v. Det vore sålunda en olycka, om exportförbud, låt vara med licens, skulle utfärdas. Det må vara gott och väl, att vederbörande kan få en dylik licens, men vi veta, att dessa försäljningar kunna ske hastigt. Det kan vara en affär, som måste göras inom 24 timmar o. s. v. Detta skulle därför kunna i många fall omöjliggöra en dylik försäljning. Då, såsom redan har påpekats i debatten här ävensom i utskottets betänkande, Kungl. Maj:t dessutom redan har fått sin uppmärksamhet fästad vid dessa skenförsäljningar, föreligger det synnerligen stor anledning för kammarerna att bifalla utskottets förslag.

Herr Lindberg i Stockholm: Herr talman! Herr Ekman påstår, att de svenska rederibolag, som överfört sina fartyg till finska handelsflottan, haft att välja mellan att överföra dem dit eller att, som man förstår han menar, gå i konkurs. Detta påstående håller i varje fall icke riktigt streck i verkligheten, ty åtminstone ett av de största bolagen, som överfört fartyg till Finland, hade frakter för hela eller så gott som hela sin handelsflotta redan medan fartygen voro svenska, och anledningen till att de överfördes till Finland var den, att man skulle få litet större profit på rörelsen, vilket bevisas av att just detta bolag, som jag nu åsyftar, betalar 50 % lägre löner till sitt finska sjöfolk än vad finnarna själva göra. Man kan under sådana förhållanden inte påstå, att det förelåg anledning för bolaget att överföra tonnage till någon annan nation. Dessutom är det att märka, att detta bolag är ett av de få, som på senare tiden haft möjlighet att göra större utdelningar på sitt aktiekapital, och detta visar ju tydligt, att bolaget icke står på så värst dåliga fötter.

Man talar om från redarehåll — det gör man rätt ofta, mycket och kraftigt — att det är så förskräckligt stor konkurrens från de andra nationernas sida här uppe i Östersjön, dels därför att valutorna i dessa andra länder äro så låga och dels därför att de betala sitt sjöfolk så låga löner. Då man alltså i dessa låga löner finner en särskild anledning till klagan från redarehåll över att man icke med förtjänst kan driva sjöfart, så tycker jag, att redarna inte borde hjälpa till att förstora denna konkurrens från dessa länders sida. Man talar också om att exempelvis Finland utövar en så fruktansvärd konkurrens med svensk sjöfart. Ja, men är det på det sättet, så måste väl denna konkurrens bli ännu kraftigare, ju flera fartyg som överföras till den finska handelsflottan.

Vidare torde det ligga i redarnas intresse att i största möjliga mån undvika att sälja sitt gamla tonnage till dessa länder och alltså göra verkliga försäljningar, ty genom att de sälja dessa gamla fartyg mycket billigt, såsom skett på sista tiden, ge de ju dessa nationer ännu en chans att komma hit och konkurrera och därigenom försvåra för den svenska rederirörelsen att leva.

Ang. förhindrande av skenförsäljningar av svenska fartyg. (Forts.)

Ja, jag kunde andraga en hel del andra exempel på denna sak, men jag avstår därifrån, ty jag förstår ju, att det icke finns möjlighet att få motionen antagen. Jag anser det därför onödigt att draga ut på debatten om dessa saker alltför mycket, och skall sålunda, herr talman, kort och gott ännu en gång be att få yrka bifall till motionen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 18.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 188, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med sprit-drycker och vin, m. m.;

nr 219, angående ändring av det i statsverkspropositionen framlagda förslaget om anslag till tullverket för budgetåret 1933/1934;

nr 220, om anstånd för Norrbottens läns landsting samt Gällivare och Jukkasjärvi kommuner ävensom Kiruna municipalsamhälle med återbetalning till kronan av erlagda utskylder;

nr 229, angående reglering av viss Svenska Tändsticks Aktiebolagets stämpelskuld;

nr 230, angående tilläggspension åt telefondirektören i Stockholm A. Lignell;

nr 231, angående vissa pensioner, att utgå av affärsdrivande verks medel;

nr 232, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 235, angående tilläggspension åt vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 237, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 238, angående vissa bestämmelser i fråga om rätt till pension för chefen för stuteribyrån hos lantbruksstyrelsen;

nr 239, angående pension åt förre överläraren vid tekniska skolan i Stockholm R. S. Enblom och lärarinnan vid samma skola Agnes Hörlin, född Nilsson;

nr 240, angående pension åt förre länsskogvaktaren J. D. Branting;

nr 241, angående årligt understöd åt förre extra vaktkonstapeln J. A. Gustafsson;

nr 242, angående avstående av viss del av det allmänna arvsfonden tillfalla arvet efter komministern Carl Axel Herman Hallonlöf; samt

nr 243, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m.

De avlämnade propositionerna bordlades.

§ 19.

Härefter föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående viss ändring i sjömanshus- och mönstringsförordningen.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivast första kammaren.

§ 20.

Till avgörande förelåg nu konstitutionsutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckta motioner om sänkning av de för rösträtt vid allmänna val föreskrivna åldersgränser.

Ang. sänkning av åldersgränserna för rösträtt vid allmänna val.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft motionerna nr 5 och 6 i första kammaren av herr *Nerman*.

I motionen I: 5 hade hemställts, att riksdagen, såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, måtte besluta, att §§ 6 och 16 riksdagsordningen erhöles nedanstående ändrade lydelse:

§ 6.

9) Valrätt vid elektorsval tillkommer envar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad.

§ 16.

Valrätt tillkommer envar man och kvinna, som är svensk undersåte och senast under näst föregående kalenderår uppnått tjugu års ålder.

I motionen I: 6 hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta »att sådana ändringar vidtagas i nu gällande lagar och förordningar, att åldersgränsen för kommunal rösträtt medges man och kvinna som är svensk undersåte och senast under näst föregående kalenderår uppnått tjugu års ålder».

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta företaga utredning samt före nu löpande fyraårsperiods utgång för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i grundlag, kommunallag och övriga författningar, att åldern för deltagande i val av landstingsmän sänktes till överensstämmelse med den för kommunala val i övrigt ävensom för val av ledamöter till riksdagens andra kammare nu gällande rösträttsåldern, att i samband härmed den nuvarande elektorsinstitutionen för val av förstakammarledamöter för de städers del, som icke deltog i landsting, avskaffades, samt att den för kommunal- och stadsfullmäktigeval gällande valbarhetsåldern på fyllda 25 år utsträcktes att jämväl gälla för landstingsval och val till riksdagens andra kammare;

2) att motionerna I: 5 och 6 måtte anses besvarade genom vad utskottet ovan under 1) hemställt.

Reservationer hade emellertid avgivits

av herrar greve *Spens*, *Sundberg*, *Björkman*, *P. Sandström*, *Gustafson* i *Kasenberg*, *Lindmark*, *Lundén* och *Lundqvist* i *Rotebro*, vilka föreslagit,

1) att riksdagen måtte avslå konstitutionsutskottets hemställan under punkten 1) i förevarande utlåtande;

2) att motionerna I: 5 och 6 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

av herrar *Anton Pettersson* och *Petersson* i *Broaryd*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, erhöles ordet av

Herr *Lundqvist* i *Rotebro*, som anförde: Herr talman! Ehuru lotten denna gång för ovanlighetens skull fogat det så, att konstitutionsutskottet kommit

Ang. sänkning av åldersgränserna för rösträtt vid allmänna val. (Forts.) att avgiva ett positivt yttrande i denna fråga och alltså föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning om sänkning av rösträttsåldern vid val av landstingsmän, så vågar jag dock för min del hoppas och förutsätta, att andra kammaren i dag liksom tidigare skall avslå förslaget och vidbliva den uppfattning i denna fråga, som kammaren intog senast i fjol. Jag vågar hoppas detta så mycket mera, som ju inga som helst ändrade förhållanden sedan sist inträffat, vilka på något sätt kunna sakligt motivera en annan ståndpunkt i år än tidigare. Samma skäl för avslag, som tidigare anförts vid de många föregående tillfällena, gälla därför också alltför och med oförminskad styrka. Jag nöjer mig därför, herr talman, med att här endast slå fast, att nu gällande bestämmelser om rösträttsåldern ingingo som ett led i 1918 års författningsreform, eller författningskompromiss, vilketdera man nu vill säga, och att den högre rösträttsåldern vid landstingsmannaval därvid tillkom för att i sin mån bidra till upprätthållandet av en önskvärd artskillnad mellan första kammaren och andra kammaren. Det förefaller mig, herr talman, naturligt, att det icke bör ruckas på den överenskommelse, som sålunda vid detta tillfälle faktiskt träffats, med mindre nya, verkligt bärande skäl därför tillkommit, som kunde motiverat att frågan på nytt toges upp. Några sådana nya skäl ha, såvitt jag kunnat finna, dock icke anförts, vare sig av den kommunistiske motionären eller av utskottets majoritet.

Nu kan jag ju gärna för min del erkänna, att den högre rösträttsåldern i och för sig, om jag tar den som en fullkomligt isolerad företeelse, helt naturligt, herr talman, inte kan åstadkomma någon mera markerad artskillnad mellan första och andra kammaren. Men jag tror, att precis samma anmärkning och invändning kan göras även mot var och en av alla de andra särbestämmelser, som finnas och som ha avseende på sammansättningen och rekryteringen av första kammaren. Tager man däremot alla dessa olika särbestämmelser tillsammans och betraktar dem som en enhet, så få de en helt annan betydelse, och jag tror man då måste från olika håll erkänna, att dessa bestämmelser möjliggöra, åtminstone i någon mån, upprätthållandet av den artskillnad mellan kamrarna, som man från olika håll funnit vara naturlig.

Nu talar man vidare både i motionen och i utskottsmajoritetens utlåtande om skyldig hänsyn till ungdomens rätt och om skyldig hänsyn till kraven på en sänkt rösträttsålder, krav, som skulle förekomma och göra sig gällande inom de olika politiska partiernas ungdomsorganisationer. Jag hör, herr talman, ingalunda till dem, som skulle vilja vara med om att hålla ungdomen tillbaka. Jag står för min del själv ungdomen alltför nära, för att jag skulle på något sätt vilja medverka till en sådan aktion. Men jag kan icke med bästa vilja i världen finna, att de nu gällande bestämmelserna i fråga om rösträttsvillkoren kunna på något sätt sägas innebära vare sig en orättvisa mot eller något otillbörligt tillbakahållande av ungdomen. Jag tror för min del icke heller, herr talman, att ungdomen själv uppfattar saken på det sättet. Jag tror i varje fall icke, att det stora flertalet av dem, som tillhöra just de årgångar det här gäller, betraktar det som någon större hjärtesak att få igenom den sänkning av rösträttsåldern vid landstingsmannaval, som man nu från utskottets sida föreslår. Jag tror fastmer, herr talman, att åtminstone den tänkande delen av ungdomen inom olika partiriktningar finner det ganska naturligt, att då vi nu ha ett tvåkammerssystem, man tillämpar olika rösträttsålder vid utseende av ledamöter direkt eller indirekt i de olika kamrarna.

Jag skall, herr talman, inskränka mig till detta och med dessa ord be att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Spens m. fl.

Häruti instämde herr *Gustafson* i Kasenberg.

Ang. sänkning av åldersgränserna för rösträtt vid allmänna val. (Forts.)

Vidare yttrade:

Herr Petersson i Broaryd: Herr talman! Då jag jämte en ledamot i första kammaren från det parti jag tillhör stå som reservanter under detta utskottsutlåtande, men icke instämt med övriga reservanter utan haft en något avvikande mening, så skall jag, herr talman, be att få yttra några ord angående denna vår avvikande mening.

I fråga om rösträtten och rösträttsåldern har det alltid stått strid här i riksdagen, en strid, som huvudsakligen har rört sig om vid vilken ålder en person skall anses mogen att förklaras såsom full och hel medborgare i samhället. Dessa strider ha drivits till sin yttersta spets, och då man fattat beslut i saken, har detta varit resultatet av kompromisser. Den senaste kompromissen, den som den föregående talaren berörde, kom till stånd år 1918. Den som strävar efter att i all lagstiftning uppnå enhetlighet och kontinuitet i det hela, han måste verkligen bli nedslagen över denna kompromiss, ty någon enhetlighet finnes icke alls i de bestämmelser, som då kommo till stånd. Bestämmelserna i fråga vålla också våra myndigheter stort besvär och förorsaka även kostnader.

Nu har genom ett särskilt initiativ från socialdemokratiskt håll i konstitutionsutskottet med anledning av den kommunistiska motionen gjorts en framstöt, som går ut på att man skulle söka nå fram till mera enhetliga bestämmelser i detta hänseende. Jag anser denna avsikt och strävan lofvärda, och jag har sökt att i min mån, så långt ske kan, stödja detta initiativ för att få enhetlighet på området. Men framför allt på grund av det sätt, varpå denna framstöt gjorts, har jag icke kunnat vara med om detta initiativ. Dels kom detta ganska överraskande och oförberett i utskottet, och dels hade det nog krävts, att vissa av de politiska partierna hade mera övervägt denna sak, innan initiativet väcktes.

Om jag ser på det socialdemokratiska partiets inställning till denna fråga, så förhåller det sig ju så, att socialdemokraterna efter författningsreformens genomförande förklarade sig missnöjda med den kompromiss, som då ingicks, och sedan ha de tid efter annan i riksdagen framställt krav på att få rösträttsåldern sänkt till 21 år i vissa fall. De ha fortsatt med att framställa detta krav, till dess, vid sidan av och till vänster om dem, växte upp ett annat parti med mera radikal läggning, ett parti, som för att visa sin radikalism krävde, att rösträttsåldern skulle sänkas till 20 år. Vi ha nu fått ett nytt parti här i riksdagen, ännu mera radikalt än de föregående, och då ha vi väl att vänta en motion, där man vill sänka rösträttsåldern till 19 år. Det är ju fullständig entreprenad i denna fråga. Detta har gjort, att jag reflekterat litet på frågan om åldern och hur man i framtiden skall ordna den frågan, ty den måste ordnas.

När utskottsmajoriteten här motiverar sin ställning till en sänkt rösträttsålder vid landstingsmannaval, så gör den detta på ett sätt, som jag icke kan undgå att göra anmärkning mot här i debatten. På sid. 2 i utlåtandet står det nämligen i näst sista stycket, sista meningen, följande: »Vid den genomsnittsålder på omkring 26 år, som gäller vid valen till andra kammaren ävensom till de kommunala primärförsamlingarna torde den nutida ungdomen med hänsyn bl. a. till de ökade svårigheter av varjehanda slag, den efter världskriget haft att kämpa med, i det stora flertalet fall hava uppnått den grad av politisk mognad, som kan göra den skickad att utöva rösträtt.» Här erkännes alltså av utskottets majoritet, att det behövs en politisk mognad, men man motiverar den saken, tycker jag för min del, på ett mycket egendomligt sätt. Vi ha ju här i riksdagen och särskilt vid denna riksdag sökt att taga bort de svårigheter, som uppstått på grund av världskrisen. Men varför skall man då, som utskotts-

Ang. sänkning av åldersgränserna för rösträtt vid allmänna val. (Forts.) majoriteten här gör, motivera en framställning om sänkning av rösträttsåldern med någonting, som man eljest vill hjälpa till att taga bort? Jag kan inte förstå det.

Men nu har utskottet icke åberopat uteslutande detta skäl, såsom framgår av orden »bland annat» i det nyss upplästa citatet. Man hade enligt min mening dock fått en mycket bättre motivering, om man hade pekat på den numera alltjämt ökade anslutningen till ungdomsorganisationerna i de politiska partierna och den upplysning, som där bibringas det uppväxande släktet. Ty, märk väl, det är genom upplysning, vi skola komma fram även på detta område. Jag skulle vilja rikta en direkt fråga till utskottets ledamöter: Vinnes likställighet genom de krav, som här framställas? Om jag läser författningsförslaget, kan jag icke finna, att vi få den åsyftade likställigheten på detta sätt, ty vi måste komma ihåg, att det finnes alltjämt kvar ett av de där förhatliga strecken, när det gäller kommunala val och landstingsmannaval. Vi ha nämligen fortfarande kvar en bestämmelse att man skall under minst ett av de tre sista åren före valet ha betalt sina utskylder, men denna föreskrift gäller icke för den politiska rösträttens utövare. Vi komma alltså icke fram till den likställighet, som jag åsyftar, om vi nöja oss med den nu föreslagna sänkningen av rösträttsåldern.

Vi reservanter, som stå för reservationen nr 2, vi ha sagt, att »enligt vår mening ligger huvudvikten i denna fråga därpå, att med rösträtt och valbarhet förbindes villkor om fullgjorda medborgerliga skyldigheter». Det är ett gammalt krav från det parti jag tillhör, att uppfostran även till medborgare skall vara åtföljd av skyldigheter. Det är en punkt, som vi icke ändra på. Jag har själv erfarenhet om vad det betyder, att då jag får en rättighet, jag också ikläder mig en skyldighet. Jag vet, att man inte vinner någon sympati här i kammaren, då man framställer detta krav, men jag anser den saken så viktig, att jag inte kan gå ifrån den. Jag ber er, mina damer och herrar, säga mig, om ni kunna peka på eller om det överhuvud finnes någon anställningsform, där man icke ställer krav på den anställde. Men samhället, det tar emot vem som helst utan krav. Ja, det finnes ju visserligen krav, men jag avser här sådana krav, som stå i direkt förbindelse med den erhållna rättigheten. Jag anser detta vara så viktigt, att jag betraktar det som något av det viktigaste i hela rösträttsreformen, ännu viktigare än frågan om valmännen firat en födelsedag mer eller mindre. Nu för tiden äro väl de spörsmål, vi ha att taga ställning till här i riksdagen, huvudsakligen av ekonomisk-politisk betydelse, och sådana spörsmål kräva en viss mognad. Om jag skall bikta mig själv, så var jag icke mogen att behandla sådana frågor, förrän jag var 32 år. Tidpunkten är naturligtvis individuell, och för min del ansåg jag mig då som först mogen. Att behandla dylika ekonomiskt-politiska spörsmål, det är ingenting, som passar för tjuguaringar, det vill jag direkt säga till kommunisterna, det är en sak, som kräver mognad.

Jag skall nu inte längre uppehålla mig vid denna fråga. Jag vet nämligen, att det blir tillfälle att komma igen, ty det finnes nog de som önska, att man skall tala om, hurudana de krav äro, som man vill framställa, men jag skall icke i detta skede draga fram dem. Jag vill dock säga, att trots att vi icke omnämnt dessa krav, så äro vi båda reservanter tillfullo av den åsikt, som angavs av den föregående talaren, när han vidrörde första kammarproblemet. Är det så, att det med fog kan göras gällande, att en högre rösträttsålder inverkar på artskillnaden mellan kamrarna, så får den faktorn under inga förhållanden rubbas, men vi vilja icke framställa flera krav, än som äro nödvändiga.

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på motionen och även på utskottets utlåtande.

Ang. sänkning av åldersgränserna för rösträtt vid allmänna val. (Forts.)

Herr Hallén: Herr talman! Som kammarens ledamöter torde finna, ha de borgerliga partierna icke kunnat ena sig om med vilka motiv de skola gå emot utskottets förslag. Högerpartiet, vars talan herr Lundqvist i Rotebro förde, framhåller ju, att den konstitutionella grunden rubbas genom att olikheten mellan kamrarna åtminstone delvis kommer att utplånas, därest utskottets förslag skulle vinna riksdagens bifall. När man lyssnade till vad herr Petersson i Broaryd hade att säga såsom talesman för bondeförbundet, fann man, att han bekände, att det i det här avseendet icke var så noga med, om man fyllde en födelsedag mer eller mindre. Han tycktes icke hålla så hårt på 27-årsstrecket. Han rekommenderade i stället, att man skulle kombinera denna eventuella sänkning av rösträttsåldern vid landstingsmannaval med en skärpning av det gamla skattestrecket. Därav ser man alltså, att det råder ganska stor olikhet mellan dessa grupper, som nu ändå gå på avslagslinjen.

Jag skall, herr talman, med hänsyn till tiden icke gå ytterligare in på frågan. Jag vill begränsa mig till att gentemot herr Lundqvist i Rotebro och reservanterna överhuvud taget framhålla, att de säkerligen överdrivit betydelsen av detta 27-årsstreck, när det gäller urväljarna till första kammaren, i så måtto nämligen, att det åldersstrecket skulle på något sätt medverka till att skapa den faktiska artskillnad, som förefinnes mellan kamrarna. Detta våga vi bestrida. Utskottet har uppräknat de faktorer, som medverkat till att åstadkomma denna artskillnad. Utskottet har erinrat om den successiva förnyelsen, om den längre mandattiden, om den föreskrivna högre valbarhetsåldern, samt om de medelbara valen. Det är alltså summa fyra faktorer, som här spela en stor roll. Man skulle, herr talman, till och med kunna utöka deras antal något genom att erinra om vad miljöpåverkan betyder och vad traditionens makt innebär. Ni ha kanske, ärade kammarledamöter, lagt märke till, att när någon från denna kammare flyttar in i första kammaren utan att dessa faktorer, som jag här uppräknat, i det fallet spelat någon roll, undergår vederbörande ofta en ganska märkvärdig förvandling. Jag vill icke påstå, att hans tal blir mer neddämpat eller hans åsikter mera moderata, men man märker ganska snart, att han är en sann och rätt medlem av första kammaren. Vad är det, som medverkar härtill? Det är icke alls de faktorer, som jag nyss nämnde, som han icke hunnit bliva utsatt för. Det är någonting helt annat. Det är den tradition, den miljöbildning, som alltid uppstår på ett eller annat sätt och som faktiskt finnes där inne i första kammaren. Jag uttalar icke något förklenande om den, och icke heller vill jag säga, att den är ett fel. Jag konstaterar endast själva faktum. Där finnes en tradition, som lever, liksom det finnes en tradition i denna kammare också. Vi mena därför, att det är rena konstruktioner, när man tror, att den av grundlagen åsyftade och garanterade skillnaden mellan kamrarna, som jag också bekänner mig till, skulle äventyras, om man ginge med på denna sänkning av rösträttsåldern.

Vi ha också erinrat om en annan sak, och det ha vi gjort med en viss glädje och tillförsikt, ty det är ett sådant argument, som alltid har framtiden för sig. Jag syftar här på den inkonsekvens och orimlighet, som ligger däri, att det kräves, att man skall vara formellt 27 år men i praktiken bortåt 30 år, innan man får syssla med sådana frågor, som om tuberkulossjukvården i landet eller om reparation av en epidemisjukstuga. Då är man ytterst försiktig, ty då skall vederbörande, som sagt, vara minst 28, 29 eller 30 år. En person kan emellertid vara, låt oss säga, 25 å 26 år och ändå sitta i andra kammaren och där vara med att besluta om en eventuell ändring av grunderna för första kammaren. Han är emellertid icke ens röstberättigad, när det gäl-

Ang. sänkning av åldersgränserna för rösträtt vid allmänna val. (Forts.)
ler att utse ledamöter till första kammaren. Det duger han icke till, men han duger ändå att sitta i andra kammaren och deltaga i de mest viktiga och betydelsefulla beslut. Att detta är en inkonsekvens och en oformlighet i vår författning, lär väl ingen kunna bestrida.

Det yttrades någonting av herr Lundqvist i Rotebro om att tänkande ungdom nog inser behovet av denna artskillnad kamrarna emellan. Jag tänker, att det blir nog andra, som ta upp talet om den tänkande ungdomen. Det beror förresten icke på att man tänker, utan på hur man tänker. Jag vill också säga, att det talet är ganska märkligt, när man besinnar, att vi i våra dagar ha så mycken social och politisk livaktighet inom de mest skilda läger. Tänk bara på den kraftiga ungdomsrörelsen, som icke blott det parti, som jag har äran att tala för, utan som bondeförbundet och högern också disponera över. Det finnes säkerligen hos dessa intresse för att få deltaga i allmänna värv. De vilja icke bara agitera för sina äldre meningsfränder, utan också aktivt deltaga, såväl när det gäller val till första kammaren som till den andra kammaren. Att i våra dagar liksom hålla dessa borta under flera år i onödan, måste man anse olämpligt.

Det gamla resonemanget, att det betyder en radikalisering av det politiska livet, om man skulle släppa fram ytterligare några årsklasser till valurnorna, kanske kunde hålla streck 1918, när frågan på allvar var före, men det gör det, såsom utskottet säger, absolut icke nu. Nu fördela sig dessa ungdomsårsklasser på ett mycket proportionerligt sätt mellan de olika politiska riktningarna. Ingen kan veta om det icke rentav är det konservativa partiet, som skulle vinna mest på detta. Om man frågar sig, vilka det är, som gjort revolutionen i Tyskland i dessa dagar, vill jag säga, att jag nästan skulle kunna förmoda, att de agerandes ålder ligger så där omkring 20 år eller någonting därutöver. Att det icke är de mognare generationerna, som verkställt den, tycker jag åtskilligt vittnar om. Detta skulle kanske kunna tänkas bli anfört såsom ett argument emot mig, men om herr Lundqvist i Rotebro har några funderingar åt det hållet, vill jag förebygga dem genom att säga, att det är ju icke hänsynen till de yngre medborgarnas olika politiska inställning, som skall vara avgörande, om man skall gå dem till mötes i detta avseende, utan det är det faktum, att det är den hårda tiden, som pressar människorna och som framtvingar ett ståndpunktstagande ganska tidigt. Det är bättre att dessa människor ha möjlighet att under ansvar få deltaga i opinionsbildningen och därmed också i lagstiftningen, än att man håller dem utanför. Utskottets ståndpunkt innebär alltså ett förtroende för den demokratiska principen.

Herr talman! Då man i våra dagar på så många håll ute i världen ser, hur folk liksom icke vågar tro på demokratien, tycker jag, att vi, med den erfarenhet vi ha såsom ett gammalt kulturfolk, äga naturliga förutsättningar för att förstå demokratiens stora princip. Vi böra icke draga oss för att göra dessa ändringar, som utgöra förverkligandet av ett gammalt krav och som, såsom utskottet här har uppvisat, genom den likformighet, som skapas, innebär på en hel del områden uppenbara lättnader och förmåner.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Spångberg: Under de 15 år, som gått sedan 1918 års författningsreform antogs, har det ju väckts åtskilliga motioner i den här frågan. Vi ha återkommit med förnyade krav varje valperiod, och socialdemokraterna ha också under de gångna åren väckt motioner med förslag om att 21-årsgränsen vid de val, som det här är fråga om, skulle komma att tillämpas. I år är det

Ang. sänkning av åldersgränserna för rösträtt vid allmänna val. (Forts.) första gången, som, såvitt jag vet, utskottet under denna tid har avgivit ett utlåtande, där det har lämnats ett erkännande åt kritiken beträffande de nu gällande rösträttsbestämmelserna.

Då jag läser igenom utskottets förslag och jämför det med de reservationer, som socialdemokraterna tidigare avgivit, måste jag säga, att det ligger intet större värde i denna ändring av utskottets ståndpunkt. Min partikamrat, herr Nerman, i första kammaren har motionerat om valrätt vid 20 års ålder. Det har från utskottets sida anförts att frågan om valrättsåldern egentligen är en lämplighetsfråga, där man måste taga hänsyn till mognad och erfarenhet. Därför anser sig utskottet icke kunna bifalla förslaget om 20-årsgränsen. Praktiskt taget förhåller det sig så, att valrätten skulle komma att inträda långt senare än vid 20-årsåldern. Dels kräva vi ju i motionen att valrätten skall inträda året efter fyllda 20 år och dels ha vi ju fyraåriga valperioder, och detta gör, att de väljande praktiskt taget komma upp till en genomsnittsålder av 22 å 23 år. Många skulle ju ändå med ett bifall till vårt förslag komma till 25-årsåldern, innan möjlighet att utöva rösträtt skulle inträda. Jag skulle vilja påstå, att alla de här nämnda åldrarna äro tillräckligt höga, för att vederbörande vid en dylik ålder skall kunna anses fylla de krav, som väl skola ställas på dem, som äga rätt att avgiva en röst.

Jag hävdar alltså den uppfattningen, herr talman, att ungdomen vid ifrågasvarande åldersgräns besitter den mognad och den erfarenhet, som utskottet här önskar och efterlyser. Om man tänker på den mognad, som man i detta samhälle begär av vederbörande, när det gäller andra ting än att rösta, och jämför vad man därvidlag fordrar med de krav, som ställas på ungdomen i förevarande fall, då måste man sannerligen anse, att ungdomen vid 20 år bör kunna vara mogen att lägga ned en valsedel för det parti, som den anser representera dess intressen i riksdagen.

Det har av någon föregående talare, och det göres också här i utskottets utlåtande, pekats på det virrvarr, som verkligen för närvarande råder i fråga om rösträttsbestämmelserna och deras tillämpning. Man har också pekat på att 1918 års författningsändring var en kompromiss. Herr Lundqvist i Rotebro anknöt till sitt konstaterande av detta, att det då hade gjorts en överenskommelse mellan de olika partierna, som han ansåg ännu skulle vara bindande, varför det skulle vara skäl, att man bibehöll de gamla bestämmelserna. Ja, jag måste säga, att det i varje fall är mycket enkelt för mig och mina partikamrater att komma ifrån den överenskommelsen, ty vi voro icke med och gjorde någon dylik överenskommelse med herrarna här i riksdagen. Nu har det väl i alla fall skett någonting, och en viss tid har förflutit sedan 1918. Majoriteten av kammaren har nästan förnyats under dessa år, och det finnes givetvis ur den synpunkten ingen anledning att stå kvar i evighet på samma ståndpunkt, som man intog, då man 1918 gjorde denna överenskommelse. För övrigt vill jag erinra därom att i de förslag, som framlades vid 1918 års urtima riksdag, utgick man ifrån, att man skulle genomföra 21-årsstrecket för de val, som det här är fråga om. Det var emellertid närmast utskottet, som stöpte om hela förslaget i fråga och skapade detta virrvarr, som väl alla ändå erkänna präglar de nuvarande lagbestämmelserna i fråga om rösträttsåldern. Man behöver bara erinra om en sådan ohållbar bestämmelse som 27-årsgränsen för rätt att avgiva en valsedel vid val till landsting och vid val av electorer, när man samtidigt vet, att valbarhetsgränsen till riksdagens andra kammar är satt till 25 år. Man går alltså i princip med på att en man eller en kvinna vid 25-årsåldern mycket väl kan väljas in i riksdagen och vara med och avgöra de frågor, som där behandlas. Man kommer då till det absurda förhållandet, att samma man eller kvinna icke får rätt att vara med om att välja

Ang. sänkning av åldersgränserna för rösträtt vid allmänna val. (Forts.)
elektorer för val av riksdagsmän till första kammaren eller att välja lands-
tingsmän.

I här föreliggande reservation av herr Spens m. fl. anföres, att åldersstrec-
ket icke hänför sig till ekonomiska förhållanden och icke verkar till danande
av social åtskillnad mellan kamrarna. Men det är väl i alla fall detta, som är
avsikten med detta åldersstreck. Jag skall icke taga upp den saken till nå-
gon närmare undersökning. Jag vill endast konstatera, att det är väl ändå
att söka driva litet spel med andra, när man gör ett dylikt påstående från re-
servanternas sida. Det är kanske icke så lätt att avgöra vilket parti, som för
närvarande skulle vinna mest på en ändring av rösträttsbestämmelserna i den
riktning, som vi ha föreslagit. Till en del är ju detta en konjunkturfråga,
och det är alltid i viss mån en ekonomisk fråga, d. v. s. en ren penningfråga
för det parti, som går ut i valrörelsen. Ty det är ändå så, att rättvisan icke
segrar på grund av sin egen, jag skulle vilja säga, inneboende kraft. Det blir
alltid en maktfråga, om rättvisan segrar. Den, som har mest med pengar,
den, som kan föra den bästa propagandan, den, som har de bästa agitatorerna,
den, som äger dessa tillgångar, har — det antager jag, att ingen vill bestrida
— bra mycket större möjligheter än de svagare, de må sedan objektivt sett ha
aldrig så riktiga och rättvisa uppfattningar om den politik, som borde bedri-
vas. De komma ändå på efterkälken. I detta fall gäller det närmast en rätt-
visefråga gentemot ungdomen, ungdomen överhuvud taget. Det är ett rätts-
krav, som har framställts från dess sida mot vilket det icke finnes någon an-
ledning att rida spärr. När de gamla tala om att de unga vid 20-årsåldern
icke skulle vara mogna eller ha den erfarenhet, som tarvas för att erhålla den
här lilla rätten, ja, då vill jag bara be herrarna att titta litet grand på sam-
hället, sådant det ter sig i dag. Då kan man fråga sig, om de gamla verk-
ligen ha skött sig på ett sätt, som giver dem anledning att nu yvas inför de
unga eller om förhållandena egentligen icke äro tvärtom.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de av min partikamrat, herr
Nerman, i första kammaren väckta motionerna nr 5 och 6.

Herr Nilsson i Göteborg: Herr talman! Det kanske må tillåtas mig att
anföra ett par synpunkter i denna fråga, och jag känner mig så gott som ma-
nad därtill med hänsyn till ett yttrande, som fälldes av herr Lundqvist i Ro-
tebro och som lät ungefär, som att han icke trodde, att den tänkande ungdom-
en skulle eftersträva denna demokratisering. Jag kan icke ingå i svaromål
på, hur hans ungdomsförbunds medlemmar äro beskaffade i det avseendet,
men jag skulle vilja framföra mina synpunkter i frågan särskilt med hänsyn
därtill, att jag under en lång följd av år och ända till för kort tid tillbaka del-
tagit i en av de politiska ungdomsorganisationerna i detta land, nämligen so-
cialdemokratiska ungdomsförbundet. Jag kan alltså hit till kammaren för-
medla rätt färska intryck därifrån om de önskemål, åsikter och strävanden,
som finnas inom detsamma med avseende å rösträttsålderns sänkning.

Jag vill erinra, som förut också gjorts, att 1918 års författningsrevision var
en kompromiss. Med det beslut, som då fattades, gavs aldrig från socialdemo-
kratiskt håll på hand, att icke demokratiseringen skulle fortsättas till att om-
fatta åldersgrupperna ner till 21 år, ty vid detta årtal inträder den samhälle-
liga myndighetsåldern, och det bör ju vara rättvist, att den politiska myndig-
hetsåldern sammanfaller med denna. Socialdemokratiska partiet har också
uttalat sig för rösträttsålderns sänkning, och jag vill ytterligare understryka,
att i detta avseende har det den socialdemokratiska ungdomsrörelsens fulla an-
slutning för denna strävan.

Vid den kompromiss, som antogs 1918, framfördes som en motivering för

Ang. sänkning av åldersgränserna för rösträtt vid allmänna val. (Forts.) denna, att ungdomen icke vore kommen till den mognad, som tarvades för att den skulle ha rättighet att deltaga i det offentliga livet. Med samma motive-ring framträda här i dag reservanterna, och jag finner även det påståendet i själva utskottsförslaget. Men då vill jag erinra om, att det har ändå skett någonting under dessa 15 år, som förflutit sedan 1918. Först vill jag då säga, att det icke innehåller någon absolut sanning eller mening, att ungdom och omdömeslöshet äro oskiljaktiga begrepp, ej heller att mogen ålder och politiskt omdöme och klokhet höra samman, ty de fördela sig åt rätt olika håll. Jag har funnit rätt många unga män och kvinnor besitta lika stor klokhet, politisk klokhet, om ej mången gång större, än de till mogen ålder kunna presteras.

Men det är även en del andra omständigheter, som man kan taga hänsyn till härvidlag. Jag vill t. ex. erinra om, hurusom folkskoleundervisningen sedan den tiden inriktats på mera praktiska ämnen. Här har tillkommit det fria och frivilliga folkbildningsarbetet, som vuxit ut i betydande omfattning och som förlagt studierna till sådana områden, som just omfatta kunskap om samhället, medborgarkunskap o. s. v. Det är ju också en synpunkt att taga fasta på. Därtill kommer sist men icke sämst, att under det senaste årtiondet har den politiska ungdomsrörelsen inom olika partier vuxit ut rätt väsentligt. Om jag säger, att vid tiden omkring 1918 samtliga partiernas ungdomsrörelser omfattade ett medlemsantal av, låt mig säga, 30,000, så har denna politiskt intresserade ungdomsskara i dag vuxit upp till ungefär 150,000 medlemmar. Jag vill bara i detta sammanhang erinra om att det ungdomsförbund, som är vårt lands största politiska ungdomsorganisation, har en medlemssiffra på 80,000, och går jag sedan över till de övriga politiska ungdomsorganisationerna, ha de också nått en rätt väsentlig anslutning, bondeförbundets, unghögerns, och jag skulle kanske kunna tillagt även de kommunistiska partiernas ungdomsorganisationer, men de tyckas ha rönt samma tragiska öde, som enligt ordspråket träffade länsmännen i Delsbo: de ha kommit bort. Men bortsett från detta har ungdomsrörelsens utbredning varit rätt betydande, och då tycker jag, att om man lägger tillsammans de av mig uppräknade förbundens medlemsantal, så borde man icke göra, såsom man gjort från höger- och bondeförbundshåll, underskatta denna sin ungdoms strävan och önskan att politiskt utbilda sig för att genom politisk skolning och fostran komma vidare i samhällsarbetet och få något att göra. Och jag skulle gärna önskat, att det i debatten från högerhåll kommit fram några uttryck av uppskattning av denna ungdomsverksamhet. Jag hade också tänkt i detta sammanhang fråga unghögerns representanter i denna kammare — ty här finns ett par tre stycken — huruvida man icke skulle ha kunnat tänka sig, att de i kraft av sin verksamhet i den nationella ungdomsrörelsen skulle vilja sluta upp i denna för landets ungdom dock så betydelsefulla fråga och giva vederbörande sin honnör och ett betyg på att de äro lämpade och skickade, icke minst med hänsyn till den skolningsverksamhet, de bedriva i ungdomsrörelsen, att få aktivt deltaga i samhällsarbetet eller med andra ord att ni unghögerns representanter äro med om att giva er ungdom — liksom vi vilja giva vår — en myndighetsförklaring.

Det är alltså för oss inom socialdemokratien slutmålet — om jag så får säga — att man skär ned rösträttsåldern till 21 år. Men med hänsyn till de politiska förhållandena i denna kammare är man ju dock tacksam för, om de framstegsvänliga i kammaren vilja ena sig om att utvidga demokratiseringen så långt, att rösträttsåldern sänkes till 23 år.

Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. sänkning av åldersgränserna för rösträtt vid allmänna val. (Forts.)

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på hemställan av herr talmannen att uppskjuta den vidare behandlingen av konstitutionsutskottets förevarande utlåtande nr 13 samt handläggningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 21.

Interpellation. Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Lindman**, som yttrade: Herr talman! I Kungl. Maj:ts tal på rikssalen vid riksdagens öppnande meddelades, att utredning påginge, huruvida åtgärder fortfarande borde vidtagas till spannmålsodlingens stödande. Då härav icke med säkerhet framgick, huruvida förslag i denna för jordbruket utomordentligt betydelsefulla fråga verkligen vore att förvänta från Kungl. Maj:t, framlades från högerpartiets sida inom den ordinarie motionstiden förslag om förlängd giltighet *dels* för gällande bestämmelser angående utförselbevis för råg och vete, *dels ock* för det mellan svenska staten och Svenska spannmålsföreningen träffade avtalet om inlösen till visst fastställt pris av all inom landet odlad spannmål av vete och råg, som är av fullgod kvarnduglig beskaffenhet och hembjudes föreningen till inlösen före visst datum.

I remissdebatten några dagar efter riksdagens öppnande uttalade hans excellens statsministern, att regeringen vore medveten om att man självklart icke kan utan de största vådor i ett enda nu avkoppla den nuvarande stödverksamheten och att det bleve tillfälle för riksdagen att bedöma regeringens inställning till bl. a. spannmålsfrågan, när förslag i anledning av pågående utredningar i sinom tid föreläge. Härav måste ju dragas den slutsatsen, att regeringen verkligen ämnade komma med förslag till riksdagen, ehuru man alltjämt lämnades i okunnighet om förslagens innebörd. När nu den tid gått till ända, inom vilken propositioner normalt skola vara avlämnade, utan att riksdagen fått mottaga de av statsministern i utsikt ställda propositionerna i spannmålsfrågan, har detta icke kunnat undgå att framkalla oro och undran huru med denna sak kommer att bli i fortsättningen. Då det i första hand för landets jordbrukare och i övrigt för hela vårt näringsliv under rådande produktionskris måste vara av största betydelse, att denna ovisshet snarast möjligt skingras, anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande spörsmål:

Hava de i trontalet omförmälda utredningar rörande fortsatt stöd åt spannmålsodlingen lett till sådant resultat, att förslag om förlängd giltighet för nu tillämpade stödåtgärder äro att från Kungl. Maj:ts sida under den närmaste tiden förväntas?

Ifrågavarande anhållan blev på begäran bordlagd.

§ 22.

Interpellation. Härpå erhöles ordet av herr **Anderson** i Norrköping, vilken anförde: Herr talman! I december 1931 ingick Uppsala studentkår till regeringen med hemställan, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta en auktoritativ vägledning i syfte att för den enskilde underlätta att avgöra, om han har ekonomiska möjligheter att skaffa sig själv eller sina barn en utbildning, som ger kompetens för anställning i statens tjänst. En sådan handledning borde bl. a. innehålla en sammanställning av kompetenskraven för tjänster inom den civila och militära statsförvaltningen, antalet befattningar, som väntas bli ledigförklarade under de närmaste tio åren, löneförmåner etc. Framför allt borde den innehålla en

Interpellation. (Forts.)

beräkning av tid och kostnader för den utbildning, som fordras för inträde på olika tjänstemannabanor.

En dylik utredning skulle, framhölls det, vara av värde ej allenast för den enskilde, utan även för det allmänna. Det är önskvärt att motarbeta uppkomsten av ett akademiskt proletariat och att reglera ungdomens utbildning så, att den på bästa sätt anpassar sig efter förefintliga behov. Efter kriget har tillströmningen till universitet och högskolor starkt ökat, medan samtidigt stats-tjänster indragits. Den allt starkare framträdande krisen, framhölls det redan i december 1931, gör det önskvärt, att utredningen snart kommer till stånd. Läroverkslärarnas riksförbunds deputeradeförsamling beslöt den 7 januari i år att till Kungl. Maj:t ingå med hemställan om utredning om de olika yrkesbanornas utkomstmöjligheter, således en åtgärd i samma syfte som Uppsala-studenterna ett år tidigare föreslagit. Även i denna framställning framhålles att antalet studenter nu är väsentligt större än vad som svarar mot samhällets möjligheter att bereda dem en utkomst, som svarar mot deras utbildningskostnader.

Det torde numera vara överflödigt att närmare motivera vikten av att den från olika håll begärda undersökningen snarast igångsättes. Från intet ansvarigt håll, där man satt sig in i läget, torde nu förnekas, att studentantalet i landet är mycket för stort och att faran för ett snart inträdande, omfattande akademiskt proletariat är överhängande. »Det är alldeles på tok för många, som släppas upp i studentexamen», underströk Stockholms högskolas rektor, professor Sven Tunberg, i ett uttalande till Svenska Dagbladet i september 1932. »Den nuvarande, våldsamma tillströmningen av teologie studerande är för mig, det vill jag oförbehållsamt tillstå» — säger ärkebiskopen i sitt herdebrev — »en anledning till ganska stor oro.» Docenten Gunnar Dahlberg i Uppsala beräknar enligt ett uttalande till Dagens Nyheter, att antalet läkare från 1929 till 1939 kommer att stiga från 2,100 till 3,000, en utveckling, som kanske av en och annan synes tilltalande, men också måste innebära stora påfrestningar på läkarkårens moraliska halt.

Bland juristerna är proletariseringen sannolikt redan långt gånge, även om man ej erfar så mycket därom i pressdiskussionen. Juristerna rekryteras som bekant oftast från burgna hem, och de arbetslösa — här förekommer i stor utsträckning maskerad arbetslöshet, d. v. s. arbete utan betalning — försörjas av hemmen. Trots att skolreformen torde ha krävt cirka 200 extralärare mer än som beräknades 1927, finnas f. n. ett par hundra arbetslösa läroverksläraraspiranter anmälda på extraläraryrån, och då skolreformen nu är genomförd, kommer av allt att döma antalet arbetslösa att för varje år snabbt stiga. Bland de filosofie studerandena vid högskolorna finnas visserligen många, som ej ämna gå i skolans tjänst utan ägna sig åt fria yrken. Lektor Sven Em. Ohlson i Göteborg drar emellertid av en utredning i Göteborgs Handelstidning den slutsatsen, att bakom varje befattningshavare eller yrkesutövare med utbildning inom fil. fakulteten (lärare, bibliotekarier, statistiker, journalister, aktuarier etc.) står i det närmaste en aspirant och väntar på plats, antingen som arbetslös med akademisk examen eller också som filosofie studerande med avsikt att avlägga examen inom de närmaste åren.

Som motivering för skolreformen framhölls bl. a., att de obemedlade begåvningarna skulle tillvaratagas. »Rätt man på rätt plats», var det vackra motto. Den oerhörda ansvällning vårt högre skolväsende fått, innebär emellertid snarare en plutokrativering än en demokrativering i ståndscirkulationen. Penningen, förbindelserna och referenserna bli mera än någonsin utslagsgivande, särskilt då det gäller juridiska och kommersiella banor. Förmögenhet hotar att bli utslagsgivande faktor, när det gäller att meritera sig för profes-

Interpellation. (Forts.)

sur — studierna bli nämligen så oerhört dyrbara. Liknande kan anföras från andra områden. Det gäller alltså för samhället att se till, att icke som facit av skolreformen kommer att stå, att den obemedlade ynglingen eller flickan efter sju års läroverksstudier och kanske fem års akademiska studier finner sig arbetslös med studieskulder i kanske femsiffrigt tal.

Det akademiska proletariatet i Tyskland, Danmark, Norge och andra länder talar sitt tydliga, varnande språk. Sommaren 1932 beräknades Tyskland ha 50,000 arbetslösa med akademisk doktorsgrad, och antalet väntas stiga med bortåt 15,000 per år, varför redan 1935 de arbetslösa akademikernas armé torde uppgå till bortåt 100,000. Redan för sju år sedan förutsades denna situation, som har sin förklaring ej blott i den ekonomiska krisen utan ytterst bottnar i överproduktion av studenter. Flera för staten delvis dyrbara åtgärder, bl. a. införande av ett praktiskt arbetsår (»Werkjahr»), förtidspensionering och införande av ett »sabbatsår» vart tionde år för de ordinarie tjänstemännen för att därmed bereda arbete åt de unga akademikerna, stå nu i Tyskland på dagordningen.

Tysklands miljoner arbetslösa inom handel och industri kunna kanske hoppas, att en ny konjunkturväg på världsmarknaden skall återinsätta dem i arbete. Ingen kan emellertid hoppas, att en dylik ändring i världskonjunkturen skall i det närmaste tredubbla behovet på den akademiska arbetsmarknaden. Här hotar ett farligt proletariat. Både ledarna i Hitlers armé och gudlöshetspropagandans apostlar bland kommunisterna rekryteras främst ur desperata akademiska kretsar.

»Det var biltoga akademici och alls icke det industriella proletariatet, som gjorde bolsjevikrevolutionen i Ryssland, det är arbetslösa akademici, som bära upp hitlerismen i Tyskland, och det är i ej ringa mån sysslolösa studenter, som sätta fart på lapporörelsen i Finland», skrev lektor Ohlon i Göteborgs Handelstidning den 28 oktober 1932. »Må vi inför dessa avskräckande exempel i tid betänka, vad vår frid tillhör», tillade han.

Man måste ge honom rätt. Det är bättre att stämma i bäcken än i ån.

Var ligger då för Sveriges del botemedlet? Ligger det i indragning av parallellavdelningar i realskolan och dessas ersättande med mera praktiskt betonade linjer? Eller bör man skärpa fordringarna för tillträde till gymnasiet och kanske som ny etapp uppställa speciella krav för tillträde till universiteten och högskolorna? Eller räcker det blott och bart med upplysning i frågan? På dessa frågor kan svaret givas först efter en grundlig utredning av frågan, en utredning, som tar upp problemet i hela dess vidd och granskar det från olika synpunkter.

Med stöd av vad jag här anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande förslag:

Anser herr statsrådet att den av mig här berörda frågan förtjänar att av statsmakterna allvarligt uppmärksammas och ämnar herr statsrådet föranstalta om en sådan utredning av berörda förhållanden, som begärts i framställningar från Uppsala studentkår och av Läroverkslärarnas riksförbunds deputeradeförsamling?

Jämväl denna framställning bordlades.

§ 23.

Interpellation. Herr talmannen gav vidare på begäran ordet till herr Wallén, som yttrade: Herr talman! Enligt vad som är bekant vistas för närvarande i Sverige en

Interpellation. (Forts.)

kvinnlig tysk Moskvakommunist, som närmast anlant hit från Danmark, varifrån hon enligt uppgift blivit utvisad på grund av politisk agitation.

Det har uppgivits att de svenska polismyndigheterna icke haft anledning att befatta sig med vederbörande, då pass och legitimationshandlingar företetts i vanlig ordning.

I vårt land har åsyftade person redan uppträtt som politisk agitator dels i huvudstaden, dels i landsorten, och av uppgifter i tidningspressen att döma är det hennes avsikt att inom den närmaste tiden företaga en agitationsresa genom landet.

Då det enligt vad jag tror mig veta icke tidigare varit vanligt, att utländska medborgare tillåtits bedriva politisk agitation här i landet, får jag vördsamt hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet framställa följande spörsmål:

1) Är det herr statsrådet bekant, att en utländsk undersåte med uppgivet namn Maria Reese i Sverige bedriver politisk agitation?

2) Om så är fallet, ämnar herr statsrådet vidtaga åtgärder häremot?

Denna anhållan blev på begäran likaledes lagd på bordet.

§ 24.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Wikström m. fl.*, nr 462, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 189, angående anslag för ernående av ökad avsättning för inhemska skogsprodukter m. m.; och

herr *Wikström*, nr 463, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 193, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930.

Dessa motioner bordlades.

§ 25.

Slutligen erhöles ordet av herr *Ossbahr*, som anförde: Jag tillåter mig, herr talman, vördsamt hemställa, att motionstiden i anslutning till propositionerna nr 223—226 måtte utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter 20 dagar från propositionernas avlämnande.

Ifrågavarande hemställan bifölls.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.40 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 22 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Ang. sänkning av åldersgränserna för rösträtt vid allmänna val.
(Forts.)

Fortsattes föredragningen av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckta motioner om sänkning av de för rösträtt vid allmänna val föreskrivna åldersgränser.

Därvid anförde:

Herr Fast: Herr förste vice talman! Med anledning av de anmärkningar, som framförts från herr Spångbergs sida, och delvis även de erinringar, som gjorts från herr Nilssons i Göteborg sida, därom att utskottet har gått in för denna 23-årsgräns mot den tidigare intagna ståndpunkten med 21 år, vill jag erinra om att det redan en gång tidigare här gjorts försök till en framstöt efter den linje, som det nu är fråga om, nämligen 23-årsgränsen. Vid behandlingen av den föreliggande motionen visade det sig vid undersökning inom utskottet, att det fanns sympatier inom det borgerliga lägret för att nu åtminstone få bort det som är mest stötande ifråga om rösträttsåldern, nämligen den orimlighet, som ligger i en åldersgräns av 27 år vid landstingsmannaval. När så denna undersökning gjorts, och det visade sig möjligt att vinna majoritet måhända inom utskottet och — såsom man också hoppades — inom riksdagens båda kamrar, är det självklart, att man valde den väg, som i det nuvarande läget avser att föra saken vidare framåt. Jag vill till detta också knyta, att det är självklart, att om man kommer till denna åldersgräns för rösträtt av 23 år, har detta givetvis icke inneburit något uppgivande av vår ståndpunkt, men ett stillestånd på den punkten liksom det alltid kan bli stillestånd vid uppgörelser av mer eller mindre provisorisk karaktär.

Jag har sällan hört en så svag motivering någon gång, som här presterats för de båda reservantlinjernas uppfattning i den föreliggande frågan. Vad är det man egentligen har såsom huvudskäl? Jo, först och främst anför man, såsom så många gånger tidigare, 1918 års författningsreform. Då vill jag ställa den frågan: Huru länge ämnar man verkligen åberopa i detta sammanhang 1918 års författningsreform och varför skall den vara bindande på detta område, när man på andra områden så väl ifrån högerhåll som från bondeförbundets sida har ansett sig för längesedan befriade från den? Jag erinrar om den framstöt, som gjordes icke blott från bondeförbundshåll utan jämväl från högern, då man ville återinföra skattestrecket i full utsträckning i vissa fall och mera modererat i andra fall. Då hade man sannerligen icke tänkt sig förpliktad att upprätthålla 1918 års författningsreform. Å nej, låt oss vara ärliga på denna punkt och säga, att man icke kan vidhålla en uppgörelse, som skett för så länge sedan utan aktgivande på tidens egna krav ävensom det förändrade läget, som därefter också uppstått. Det är, som

Ang. sänkning av åldersgränserna för rösträtt vid allmänna val. (Forts.)

sagt ett svepskäl, för att man skulle ha något att komma med, så att det ser anständigt ut då man gör sitt avslagsyrkande. Det är heller ingenting annat än svepskäl, då man talar om att man måste upprätthålla en artskillnad mellan kamrarna. Jag skall icke vidare gå in på den saken. Den har jag, herr förste vice talman, i tillräcklig utsträckning belyst. Men när jag ser bondeförbundets reservation och hör min grannes här bakom, herr Petersson i Broaryd, motivering för bondeförbundets uppfattning, får jag verkligen säga, att det stämmer delvis med vad man deklarerade inom utskottet, nämligen att det är orimligt att upprätthålla den nuvarande åldern ifråga om rösträtt. Men man vill för vad som således ur deras egna synpunkter är värdelöst byta till sig något, som ur deras synpunkter befinnes vara mera värdefullt. Man erkänner, att ens egna organisationer framför allt ens egna ungdomsorganisationer, kräva åtgärder för en sänkning av rösträttsåldern, och då finner man nu tidsläget lämpligt för en framstöt för skattestreckets återinförande. Jag måste säga till bondeförbundets representant, att det är väl icke sannolikt, att man kan använda rösträttsåldern såsom ett bytesmedel för skattestreckets återinförande.

Man har här talat om den lämpliga ålder, då mogenheten inträder och man kan vara skickad att välja landstingsman. Herr Petersson i Broaryd tillkännagav, att för hans egen del var det icke 27-årsgränsen, utan 32-årsgränsen. Vilken kris i hans livsföring som inträtt precis vid 32-årsåldern, vet jag icke. Men kanske för en annan medborgare inträffar detta vid 30 år eller kanske något tidigare. Jag undrar ändå, om man med en sådan motivering kan något så när anständigt drapera ett avslagsyrkande. Jag vill här inför kammaren nämna, att vid behandlingen i utskottet såväl nu som tidigare det erkänts framför allt från bondeförbundare, att bondeförbundets ungdomsorganisationer kräva en sänkning av rösträttsåldern. Jag erinrar om att när vi en gång tidigare behandlade denna fråga, satt här en representant för nationella unghögern, som icke nu finns här i kammaren, vilken också deklarerade, att han märkte de stigande krav även på den kanten på en sänkt rösträttsålder. Det återstår de frisinnade, som icke egentligen ha något ont så att säga av tidens stämningar, därför att de ha mycket liten beröring med ungdomen. De ha egentligen icke deklarerat några synpunkter vare sig nu eller vid tidigare tillfällen, och det förstår jag ju, då man som sagt, har så liten förbindelse med de unga, som man numera har på den kanten, och sannerligen jag tror, att ungdomens sympatier bli större, sedan det visat sig, att man intagit en ståndpunkt, som icke innebär någon förståelse för de krav, som ungdomen ställer på ett parlament.

Jag har inom utskottet framhållit — jag vill också göra det nu — att det särskilt i vår tid är en angelägenhet i högsta grad att vi inlänka ungdomen redan på ett så tidigt stadium, att man åtminstone har någon säkerhet för mogenhet, då de unga inträda i samhällsarbetet. Jag tror, att detta är nödvändigt icke minst med hänsyn till vad som händer och sker ute i världen, där det visat sig, att om man icke länkar in ungdomen efter kända tankebanor, kan det hända, att den väljer andra linjer, som för det politiska livet sannerligen icke är till någon fördel, framför allt icke ur demokratisk synpunkt. Man aktar enligt mitt förmenande allt för litet på vad som händer och sker ute i världen, när man på den borgerliga vänstersidan anser, att ungdomen kan stanna utanför. Den behövs icke för samhällsarbetet.

När vi varit angelägna att göra en framstöt och därmed putsa bort de värsta orimligheterna, nämligen att få rösträttsåldern satt till 23 år, har man därmed också förbundit en praktisk reform, som jag icke kan neka mig att säga ett ord om. Det är nämligen på det sättet, att på grund av dessa olika rösträttsåldrar måste vi ha olika röstlängder och det är en massa arbete, som

Ang. sänkning av åldersgränserna för rösträtt vid allmänna val. (Forts.) måste utföras utan att enligt mitt förmenande äga något speciellt syftemål. Jag erinrar, hurusom vi då verkligen kunna anknyta valen till de kommunala representationerna till valen till första kammaren. Nu tvingas vi till följd av 27 års rösträttsåldern att införa ett i övrigt främmande moment, nämligen dessa elektorsförsamlingar. Det har erkänts på många håll och även inom det borgerliga lägret, att det skulle vara en synnerligen stor fördel, om man kunde få en enhetlig rösträttsålder och därmed få bort dessa elektorsförsamlingar, dessa olika röstlängder vid valen o. s. v. Det förefaller mig, som om efter alla uttalanden, som här skett samt med hänsyn till alla sympatier som kunnat skönjas litet här och var och de krav, som av ungdomen framförts även inom det borgerliga lägret man ändå skulle kunna vara färdig att göra en justering av rösträttsåldern, som åtminstone kunde leda till rent praktiska resultat, som jag tror, att denna kammare skulle vara känslig för.

Jag vill, herr talman, med det anförda be att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vet, att denna framstöt i det nuvarande läget tyvärr icke kan leda till något, men herrarna kunna vara övertygade om att vi skola komma igen och att de krafter, som verka och kräva en sänkning av rösträttsåldern, nog komma att göra sig påminta, men spekulera aldrig på att få utbyta en sänkt rösträttsålder mot skattestrecket, ty det är en felspekulation — en spekulation, som icke kommer att leda till det resultsat, som man tror sig vinna. Jag erinrar i detta sammanhang om, hurusom man ställde samma krav och spekulerade på byte, då det gällde borttagandet av censusbestämmelserna till första kammaren. De ramlade därför att de överlevat sig själva. De hade helt enkelt icke någon livskraft, och så kommer det också att ske med denna orimliga rösträttsålder, när det gäller landstingsmannavalen.

Herr Lundén: Herr förste vice talman! Frågan om rösträttsålderns sänkning har ju så många gånger behandlats i riksdagen och så mycket debatterats, att jag nu åtminstone för min del skall fatta mig mycket kort i frågan. Jag har deltagit i ärendets behandling i utskottet, och det är därför jag begärde ordet. Inom utskottet kunde man icke förmärka någon särskild entusiasm för en ändring i den riktning, som nu av utskottsmajoriteten förordats. Den ifrån kommunisthåll väckta motionen, som föranlett, att frågan även upptagits vid denna riksdag, avslogs utan att det höjdes en enda röst för dess antagande. Jag skall icke ingå på frågan, huruvida en åldersgräns av 27 år eller 23 år är den lämpligaste. Det kan ju vara individuellt i många fall. Men jag är av den meningen, att vilken åldersgräns vi än bestämma, kunna vi aldrig få en åldersgräns, som vi alla äro belåtna med. Socialdemokraterna föreslog i utskottet en åldersgräns av 23 år för rösträttens utövande. Herr Spångberg anser emellertid, att vi böra sätta åldern till 20 år. Jag drar därav den slutsatsen, att det torde icke lyckas att kunna komma överens om vilken åldersgräns, som är den mest lämpliga. Jag skall icke heller strida med herrarna om huruvida det kan vara lämpligt att för evigt, om jag så får säga, stanna vid den överenskommelse, som skedde år 1918. Men för närvarande anser jag icke, att sådana skäl anförts, att man bör frångå denna överenskommelse. Jag hyser nämligen den uppfattningen, att man skall, när det gäller grundlagsfrågor icke utan särskilt starka skäl göra ändringar i bestämmelserna. Några sådana skäl ha icke enligt mitt förmenande anförts. Åtminstone ha icke några nya skäl utöver vad som framkommit förut blivit anförda, som givit mig anledning att frångå den överenskommelse, som förut träffats.

Det har här anförts från ett par talare — och särskilt från herr Hallén — att det finns så stora ungdomsorganisationer — han pekade särskilt på sådana inom bondeförbundet och inom högern. Ja, om det skulle vara så, vilket är

Ang. sänkning av åldersgränserna för rösträtt vid allmänna val. (Forts.)
möjligt, har man dock icke framfört från dessa organisationer, dessa ungdoms-föreningar, några starka krav om en sänkning av rösträttsåldern. Och skulle det varit fallet, förvånar det mig, att icke någon motion framkommit just från de hållen, från bondeförbundet eller från högern, om en sänkning av rösträtts-åldern. Jag kan verkligen icke tro, att detta är någon livsfråga för socialdemokraterna, denna sänkning av rösträttsåldern till 23 år, som här föreslagits, ty i så fall torde man kunnat vänta, antingen att det kommit en motion från det hållet eller, kanske rättare sagt, att den socialdemokratiska regering, som vi nu ha, hade framfört denna fråga.

Enligt mitt förmenande föreligga nu inga verkliga allvarliga skäl som kunna föranleda mig till en ändring av den överenskommelse, vartill man förut kommit, och i de bestämmelser, som man hittills haft; och då det dessutom synes mig, att vi böra slå vakt om vad vi på demokratiens grundval hittills vunnit hellre än att marschera fram allt för hastigt, i synnerhet i tider som dessa, då vi ha allvarligare saker att tänka på än frågan om en sänkning av rösträtts-åldern, kan jag för min del icke vara med om utskottets förslag, utan ber, herr förste vice talman, att få ansluta mig till den reservation, som avgivits av greve Spens m. fl., och vilken reservation jag för min del biträtt.

Herr Lundqvist i Rotebro: Herr förste vice talman! Herr Fast ville göra gällande, att den motivering, som vi reserveranter anfört för vårt avslagsyrkande, skulle vara utomordentligt svag. Jag skall icke därom tvista med herr Fast. Om det icke vore så, att jag har en ganska utpräglad respekt för ålderdomen inom konstitutionsutskottet — jag tänker på riksdagsåldern — skulle jag vara frestad fråga herr Fast, vad det är för särskilt starka argument, som utskotts-majoriteten själv kommit med i år. Jag måste nämligen erkänna, herr förste vice talman, att jag har haft väldigt svårt att hitta dem. Det torde väl emellertid bero därpå att jag icke förstått det utlåtande, som här föreligger. Jag vågar nämligen icke förutsätta, att det kan bero på någon brist hos de personer, som stå för utskottsutlåtandet.

Jag passar även på tillfället att slå fast, att när socialdemokraterna i dag gå in för 23-årslinjen, innebär detta icke, att denna fråga, om utskottet skulle segra, på något sätt är förd ur stridslinjen. Socialdemokraterna hävda nämligen alltjämt, att sänkningen skall gå nedåt så att vi alltså så småningom komma ned åtminstone till 21 år. Ja, jag är icke säker på, eftersom det finns krafter till vänster, som ju gå ännu längre, att vi icke få räkna med att så småningom taga ytterligare ett steg nedåt, eller, för att tala med en föregående talare, att vi få taga ytterligare ett par steg nedåt.

Jag trodde för min del, att denna fråga var så pass genomdiskuterad tidigare, att det var uteslutande till fördel, om vi här i denna debatt strax före middagen begränsade oss så mycket som möjligt. Jag kan icke heller finna de synpunkter, som herr Fast här anfört, tarva något särskilt bemötande. Herr Fast söker göra gällande, att det är blott svepskäl, som framförts från vårt håll, då vi peka på denna frågas betydelse för artskillnaden mellan de olika kamrarna. Jag vet icke, om det kan vara riktigt rätt att utslunga en sådan beskyllning. Den förefaller mig för övrigt ganska svårförståelig inför det faktum, som givetvis herr Fast mycket väl känner till, att denna bestämmelse dock tillkom i utskottsbehandlingen 1918 just för att i sin mån bidra till att åstadkomma den karaktärsskillnad mellan kamrarna, som man då höll på skulle finnas.

Medan jag har ordet, herr förste vice talman, kanske jag får säga ett par ord också i anledning av vad som tidigare har anförts ifrån deras sida, som stå för utskottet. Herr Nilsson i Göteborg, som här varmt talade för ungdomens

Ang. sänkning av åldersgränserna för rösträtt vid allmänna val. (Forts.) rätt och för ungdomens krav, påstod, att det var mycket, som hade inträffat sedan 1918, som motiverade en ändring av den överenskommelse, som då träffades. Han anförde såsom särskilt skäl, att de politiska ungdomsorganisationerna sedan dess utvecklats synnerligen kraftigt. Ja, jag erkänner, att så är fallet, men jag måste fråga mig, herr förste vice talman, om detta i och för sig kan vara något sådant sakligt argument, som motiverar en grundlagsändring.

Herr Nilsson i Göteborg förklarade också, att han kände många enskilda unga medborgare, som voro politiskt mycket klokare än sådana, som voro äldre. Jag skall icke alls betvivla detta. Jag kan i det avseendet helt och fullt instämma med honom, men jag vet icke, hur man därifrån kan komma fram till att någon allmän sänkning av rösträttsåldern skulle vara av nöden för närvarande.

Till utskottets ärade vice ordförande skulle jag också vilja säga ett par ord. Herr Hallén påstod i början av sitt anförande, att vi från vårt håll högst väsentligt överdriva betydelsen av detta 27-årsstreck. Jag tycker, att jag på den punkten uttalade mig ganska tydligt i mitt första anförande. Jag ber att få hänvisa till vad jag vid det tillfället yttrade. Jag skall icke tvista med utskottets vice ordförande om vilken betydelse detta 27-årsstreck kan ha. Jag nöjer mig med att än en gång konstatera, att detta streck dock tillkom vid denna författningsreform för att fylla en mission just i avseende å kamrarnas artskillnad.

Herr Hallén gjorde slutligen gällande, att detta var icke någon fråga, som avsåg att gynna något visst parti. Skulle det vara något som gynnades, skulle det, om jag förstod hans anförande rätt, närmast vara det konservativa. Herr Hallén stödde denna sin förmodan med en hänvisning till förhållandenas utveckling i Tyskland, som enligt hans förmenande skulle ge vid handen, att det var den konservativa ungdomen, som tydligen hade övat ett alldeles särskilt inflytande. Herr Hallén påstod, att han icke kunde finna annat än att vad vi bevitnat där nere, den omsvängning av tänkesätt, som där skett, talade för att det icke var till mogen ålder komna män och kvinnor, som fällt utslaget, utan att det måste vara ungdomen. Jag skall icke, herr förste vice talman, tvista med utskottets ärade vice ordförande på den punkten, men jag måste ändå fråga mig, hur det är möjligt, att man, om man har den uppfattning, som herr vice ordföranden har om vad som skett där nere i vårt södra grannland, i så fall kan komma och förorda en sänkning i vårt land av den allmänna rösträttsåldern.

Herr Gustafsson i Välsnäs: Herr förste vice talman! Det har i denna debatt talats rätt mycket om ungdomens inställning till frågan om rösträttsålderns utsträckande, och herr Nilsson i Göteborg, som talade å den socialdemokratiska ungdomens vägnar, har därvid efterlyst övriga politiska ungdomsrörelsers uppfattning i denna fråga. Jag har med anledning därav föranletts att begära ordet. Visserligen har jag ingen fullmakt att tala på nationella ungdomsförbundets vägnar, men ett uttalande kanske likväl kan vara befogat, då jag tillhör detta förbunds ledning.

Konstitutionsutskottet har ju uttalat, att frågan om den lämpliga åldersgränsen vid politiska och kommunala val väsentligen är en omdömesfråga. Även bland ungdomen kan det sålunda finnas delade meningar om vad som här är lämpligt. Jag kan för min del mycket väl förstå herr Nilsson i Göteborg, när han strävar efter ökat politiskt inflytande åt de yngre åldersklasserna. Visserligen utgå herr Nilsson i Göteborg och jag från fullständigt olika utgångspunkter, men vi tillhöra dock var sin rörelse, som ser som sin förnäm-

Ang. sänkning av åldersgränserna för rösträtt vid allmänna val. (Forts.)
sta uppgift att politiskt utbilda ungdomen och göra den mogen för deltagande i det politiska arbetet. Det är också självfallet, att ett dylikt arbete underlättas, om åt ungdomen beredes ökat inflytande i politiskt avseende, och ett sådant ökat politiskt inflytande kan också vara motiverat i den mån, som denna politiska skolning sträcker sig djupare. Någonstades måste man likväl sätta gränsen, och även utskottet har uttalat, att det icke kan tillstyrka en sänkning av rösträttsåldern till 20 år. Visserligen är det sant, som herr Nilsson i Göteborg sade, att ungdom och omdömeslöshet icke sammanfalla liksom icke heller ålder och klokhet — det är ju alldeles självfallet, då det ju beror på intelligens och begåvning, på vilja och förmåga att skaffa sig kunskaper — men det är ju ändå så, att med åldern följer i alla fall erfarenhet, och jag kan för min del icke inse, att det är just något bevis för gott omdöme hos ungdomen, om den tror sig om att begripa allting bättre än de äldre. Samhällsfrågornas allt mera komplicerade karaktär gör i stället enligt min mening ett intensivare politiskt upplysningsarbete bland ungdomen nödvändigt och befogat utan att därför med nödvändighet behöver följa en omedelbar sänkning av rösträttsåldern. Man bör hålla på ungdomens rätt — det vill också jag göra — men även om man nu sänker rösträttsåldern generellt till 23 år, så står ju fortfarande orätten kvar mot dem, som äro under 23 år ned till 20. Även om man sänker till 20 år, är jag övertygad om att det kan uppträda en 18-åring, som anser sig klokare än både herr Nilsson i Göteborg och jag, kanske också med viss rätt, men en gräns måste likväl sättas någonstades.

Den föreliggande frågan sammanhänger emellertid med första kammarens ställning i vår författning. Hade det enbart varit fråga om valen till landsting, utan att landstingen haft att göra med första kammarens sammansättning, så skulle jag för min del icke haft något emot en sänkning av rösträttsåldern, det vill jag här deklarerat. Det är dock så, att riksdagen har betydligt viktigare saker att avgöra än landstingen, och här föreligger trots allt en inkonsekvens i vår författning. Jag anser mig för min del dock icke kunna biträda ett förslag, som måste medföra ytterligare förminskning av artskillnaden mellan första kammaren och andra kammaren. Det har ju upprepade gånger vidtagits åtgärder av riksdagen, som ha bidragit till att förminska denna artskillnad, och när man har den uppfattningen, att ett tvåkammarsystem skall bibehållas och att det måste finnas en artskillnad emellan de båda kamrarna, kan man icke biträda åtgärder, utan att hela problemet tas upp i ett sammanhang, som bidraga till en minskning av denna artskillnad.

Jag kan i detta sammanhang icke heller underlåta att ge min anslutning till de synpunkter, som ha anförts i reservationen nr 2 av de båda herrarna Pettersson. Jag anser visst icke, att det innebär något förnärmande av ungdomens rätt, om man säger, att medborgerliga rättigheter och medborgerliga skyldigheter böra svara emot varandra. Om en anda av ansvarslöshet får göra sig gällande i det politiska livet, så kommer detta till sist att få de mest ödesdigra följder för ungdomen.

Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av greve Spens m. fl.

Häruti instämde herrar *Meyerhöffer, Jacobsson, Westerdahl, Hagberg* i Malmö, *Liedberg* och *Olsson* i Staxäng.

Herr Nilsson i Göteborg: Herr förste vice talman! Det svar, som jag erhöll från unghögerns representant i denna kammare, säger ju i och för sig icke så mycket. Man fick icke, då det togs så där ytligt, egentligen reda på vart man

Andra kammarens protokoll 1933. Nr 25.

Ang. sänkning av åldersgränserna för rösträtt vid allmänna val. (Forts.) där vill komma. Man kommer onekligen att tänka på vad det står på ett ställe: Spörj östan och spörj västan om tankarnas gång! Man får därför på annat sätt leta sig fram till vart vederbörande vilja komma i vad gäller denna för ungdomen rätt så betydelsefulla fråga.

Det var ett yttrande av herr Gustafsson i Välsnäs, som jag tog fasta på. Han hävdade, att de medborgerliga rättigheterna och skyldigheterna böra svara emot varandra. Det ha vi för vår del i och för sig ingenting emot att vara med om. Jag vill dock framhålla, att man tar ju ut skyldigheter av ungdomen redan vid 21 år därigenom, att man kräver ut värnplikten av dem. Det är ju en rätt så omfattande och många gånger påkostande borgerlig eller samhällelig skyldighet, som där avkräves ungdomen, särskilt i dessa tider, då den efter värnpliktens slut i allmänhet också får offra sin arbetsanställning och råkar ut för arbetslöshet och besvärligheter i övrigt. Jag betraktar det också som en samhällelig skyldighet, som man utför, när man, som i många fall händer i vårt land, skickas ut i det produktiva arbetet, låt mig säga, redan vid 15 års ålder och sedan utför ett samhälleligt produktivt gagneligt arbete, ett arbete, som i och för sig betyder, att man fullgör en skyldighet emot samhället. Så är det nog för det största antalet av vår ungdom i detta land.

När det då gäller att kräva också rättigheter, anser jag, att rösträttsåldern i detta fall utan fara skulle kunna sättas till 21 år. Jag vet mycket väl, att för närvarande går det icke att komma ända dithän, utan man får stanna vid 23 års ålder, men därmed är det väl icke sagt, att man icke sedan kan tänka sig att gå vidare.

Jag vill här konstatera, hurusom man ifrån unghögerhåll ringaktar allt detta skolnings- och bildningsarbete, som försiggår, jag medger det, även i viss mån bland unghögerns ungdom och därmed också underkänner dess förmåga att medverka i det samhälleliga arbetet. Här har man ute i bygderna litet varstans stått och talat om hur unghögern verkar för ett folkparti, att alla klasser skola enas tillsammans i gagneligt samhällsarbete, och för all del, tillägger man, i det arbetet anse vi, att ungdomen också bör vara med. När denna ungdom, som jag är övertygad om har samma mentalitet som annan ungdom, d. v. s. har verksamhetslusta och arbetsiver, sedan kommer och vill vara med och säga sitt votum i det samhälleliga arbetet, då säger unghögerns ledning emellertid, att den anser sig icke kunna vara med om något sådant. I detta sammanhang ber jag alltså att få konstatera, att det ungdomsarbete, som unghögern bedriver, icke är något annat än att nationella ungdomsförbundet, unghögern, är ett limspö för ungdomen för att samla medlemmar så småningom till högerpartiet och ingenting annat. Det är tacknämligt, att man här klart kunnat få konstatera detta.

Herr Hallén: Herr talman! Endast ett par korta repliker till herr Lundqvist i Rotebro. Då jag tillät mig erinra därom, att förmodligen äro de människor, som i Tyskland stå för den nu genomförda högerradikala revolutionen, att räkna bland ungdomen och i åldrarna omkring 20 år, så sade jag, att jag hoppades, att herr Lundqvist i Rotebro icke därav skulle dra den slutsatsen, att då ser man just hur farligt det är att ge så pass unga människor rösträtt. Jag sade, att därför att man ogillar den åsikt, som vissa grupper hysa eller förmodas hysa, är det ingen anledning, varför man av det skälet skall förmena dem deras medborgarrätt. Detta hindrade i alla fall icke herr Lundqvist att just framhålla den tyska högerradikala ungdomen såsom ett argument emot en sänkning av rösträttsåldern.

Ang. sänkning av åldersgränserna för rösträtt vid allmänna val. (Forts.)

Vidare sade herr Lundqvist i Rotebro, att detta 27-årsstreck tillkom på sin tid för att därigenom ytterligare markera artskillnaden mellan kamrarna. Det är riktigt, men vi måste väl erkänna, att den uppgiften fyller det icke nu. På den tiden var man med visst fog från högerhåll misstrogen och rädd för de yngre åldersklasserna, men sedan vi ha sett det intensiva skolningsarbete, som de borgerliga partierna, låt vara med undantag av det frisinnade partiet, som väl icke har någon nämnvärd ungdom i sina leder, ha bedrivit för att få fram ungdomen, är det klart, att tillkomsten av dessa åldersgrupper icke innebär, att de liksom skola tynga ned vågskålen speciellt till vänsterpartiernas fördel utan säkerligen lika mycket, vem vet kanske t. o. m. mera, till de konservativa partiernas. Jag menar alltså, att detta argument om vad detta 27-årsstreck hade för uppgift vid sin tillkomst, det argumentet håller icke, därför att förhållandena nu ha förskjutit sig.

Sedan vill jag också säga ett ord, herr talman, till den representant för nationella ungdomsförbundets styrelse, om jag hörde rätt, herr Gustafsson i Välsnäs, som för en liten stund sedan hade ordet. Han gjorde ett principiellt synnerligen viktigt medgivande här i kammaren, som är väl värt att ytterligare understrykas, innan diskussionen avslutas. Han sade nämligen klart och tydligt, att han erkände, att det är en inkonsekvens i vår författning, att människor skola ha både rösträtt och t. o. m. vara valbara till andra kammaren utan att de kunna få öva inflytande på landstinget och dess angelägenheter. Om det gällde att enbart för landstingets vidkommande få med dessa yngre åldersklasser, skulle han vilja vara med därom. Jag förmodar, att om man får ta dessa ord på allvar, kanske vi ha att emotse en ny rösträttsrörelse från nationella ungdomsförbundets sida, som rent av kräver, att man skall ha elektorater över hela linjen, när det gäller förstakammarvalen, men att man för landstingets så att säga kommunala angelägenheter skall sänka rösträttsåldern. Jag tycker, att man får lägga in något av detta i den ärade talarens resonemang, och detta tyder i alla fall, herr talman, på att den första linjen börjar vackla i denna fråga, och att, om frågan skulle falla här i kammaren, vilket jag hoppas, att den icke gör, så faller den i alla fall framåt. Försvaret för detta 27-årsstreck vid landstingsmannavalen lär i längden icke kunna upprätthållas.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Då herr Nilsson i Göteborg här har uppträtt närmast såsom någon slags själaräddare för unghögern, så tror jag mig böra säga några ord. Jag trodde, att jag kände till litet grand denna verksamhet även jag. Så mycket vet jag i alla händelser, att inom unghögern har man klart för sig, att från skilda utgångspunkter kan man komma till de mest olika ståndpunktstaganden i en fråga och att dessa vila på sakliga motiv. Jag vill säga gentemot herr Nilsson i Göteborg, att vi ha inom unghögern fullt klart för oss, att vi icke böra tillvita politiska motståndare mer eller mindre orena motiv av den anledningen, att de kommit till en annan slutsats än vi själva, detta till skillnad från herr Nilsson och den organisation han företräder, om han nu skall anses såsom representativ för denna organisation, vilket jag dess bättre konstaterar, att han icke var i sitt sista anförande. Inom unghögern betrakta vi riksdagen icke som något limspö, icke som en plats för agitation, utan framför allt som en plats, där meningarna sakligt böra bryta sig mot varandra. I det avseendet har herr Nilsson betänkligt brustit.

Ang. sänkning av åldersgränserna för rösträtt vid allmänna val. (Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av greve Spens m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, 3:o) bifall till de i ämnet väckta motionerna samt 4:o) avslag å såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Lundqvist i Rotebro, i följd varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna nu förklarades hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen åskades likväl votering av herr Spångberg, i anledning varav och sedan till kontraposition i voteringen om kontrapositionen i huvudvoteringen antagits den under 3:o) angivna propositionen efter given varsel nu upplästes och godkändes en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets utlåtande nr 13 antager den av greve Spens m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes, erhöll följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av greve Spens m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nej-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Hallén, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 89 ja och 89 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

I följd härav nedlade herr förste vice talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter, på anmodan av herr förste vice talmannen, en av sedlarna upptogs ur urnan av herr Hallén. Denna sedel utvisade nej; och hade kammaren alltså, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den av greve Spens m. fl. avgivna vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 2.

Ä föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckta motioner angående sådan ändring i grundlag, att förtroendeämbetsmän icke må vara valbara till riksdagen.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 51 i första kammaren av herr *Per Gustafsson m. fl.* och nr 59 i andra kammaren av herr *Westman m. fl.* hade föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande sådan ändring av grundlagen, att förtroendeämbetsmän icke måtte vara valbara till riksdagen.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade emellertid avgivits

av herr *Reuterskiöld*, som med instämmande av herrar *Ekman* och *Persson* i Trången hemställt, att riksdagen i anledning av motionen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om verkställande av utredning och framläggande av de förslag, vartill denna utredning måtte föranleda, av frågan om sådan förändring av grundlag, att innehav av förtroendeämbete, varom i § 35 rege-
ringsformen stadgades, med eller utan vissa undantag icke bleve förenligt med uppdrag som riksdagsman;

av herr *Källman*; samt

av herr *Lundqvist* i Rotebro.

Sedan utskottets hemställan föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr *Persson* i Trången: som anförde: Herr talman! Uti de motioner, som ligga till grund för utskottsutlåtandet, har yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande sådan ändring av grundlagen, att förtroendeämbetsmän icke må vara valbara till riksdagen. Vid utskottets behandling av detta ärende gjordes vissa uttalanden i motionens syfte, men ingen av utskottets ledamöter ville i oförändrad form ge sin anslutning till det positiva yrkande, som sålunda var framställt i motionens slutkläm. Det ansågs nämligen, att en eventuell utredning avseende förtroendeämbetsmännen lämpligen i detta hänseende bör vara så tillvida förutsättningslös, att det blivande förslaget kan avfattas på grundval av det resultat, vartill utredningen under dessa förhållanden kan komma. Till denna något så att säga friare linje har även jag inom utskottet anslutit mig. Jag har gjort detta så mycket hellre, som jag hyser den uppfattningen, att det vid en utredning möjligen kan finnas lämpligt och skäligt att härvidlag förordna vissa undantag.

Emellertid har, som framgår av utskottsbetänkandet, en ganska stark majoritet bland utskottsledamöterna gått på rent avslag av motionerna. Härvid har utskottet särskilt pekat på att de förhållanden, som i vissa andra länder ligga till grund för en begränsning i nu ifrågasatt hänseende, icke äro jämförbara för Sveriges vidkommande. Utskottet medger likväl, att vissa stats-tjänster kunna i viss mån bli lidande på att deras innehavare samtidigt ha säte i riksdagen, men att detta förhållande fastmera gör sig märkbart på grund av andra uppdrag, vilka törhända, som utskottet säger, tilldelats vederbörande i följd av hans riksdagsmannauppgiften. Då jag för min del funnit, att även de i utskottets motivering angivna synpunkterna lämpligen böra hänskjutas till en sakkunnigutredning, har jag instämt i den av herr *Reuterskiöld* vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, vilken reservation går ut på en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en förutsättningslös utred-

Ang. utslutande av förtroendeämbetsmän från valbarhet till riksdagen.

Ang. uteslutande av förtroendeämbetsmän från valbarhet till riksdagen.
(Forts.)

ning av saken, och jag ber fördenskull, herr förste vice talman, att få yrka bifall till herr Reuterskiölds reservation.

Vidare yttrade:

Herr Lundqvist i Rotebro: Herr talman! Vid detta utlåtande har jag avgivit en blank reservation. Den innebär, att jag för min del helt och hållet ansluter mig till det yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t, som göres i den av herr Reuterskiöld m. fl. avgivna reservationen, men att jag icke velat giva min anslutning till allt, vad som står i motiveringen för denna reservation.

Då jag, herr förste vice talman, anslutit mig till utredningskravet, har det väsentligen skett av tvenne skäl. Jag tillåter mig att erinra om att landshövdingarna och flertalet övriga i regeringsformens § 35 uppräknade förtroendeämbetsmän och med dem likställda bland annat ha att som verkschefer till Kungl. Maj:t, och för övrigt också till riksdagen då och då, avgiva yttranden i olika viktiga frågor, många för övrigt även med ganska brännbart innehåll, politiskt sett. För att dessa yttranden, som sålunda av länsstyrelserna och olika ämbetsverk avgivas, skola kunna få avsett värde för statsmakternas slutliga ställningstagande till de olika spörsmålen, är det, såvitt jag förstår, av utomordentlig betydelse, att dessa yttranden icke bara äro utan också allmänt uppfattas och erkännas som uttryck för en objektivt och sakligt grundad uppfattning. — Det politiska bedömandet bör tillkomma Kungl. Maj:t och riksdagen. — Ingen lär väl kunna bestrida, att svårigheterna att upprätthålla detta krav äro betydligt större, då det gäller en verksstyrelse, vars chef samtidigt är ledamot av riksdagen och därmed ju också som regel är en framträdande aktiv representant för det ena eller andra partiet och dess politiska åskådning.

Nu vill jag för min del icke på något sätt personligen göra gällande, att de läns- och verkschefer, som för närvarande sitta i riksdagen, skulle ha brustit i objektivitet vid avgivande av sina å ämbetets vägnar avlätna yttranden och dylikt. Men faktum är, att uttalanden såväl i pressen som i övrigt under den senare tiden tyvärr visat, att man på andra håll icke längre drager sig för att öppet misstänkliggöra dessa verksstyrelsens officiella yttranden. Man ifrågasätter dessas objektivitet, och man tillskriver eventuell kritik i dessa uteslutande politiska bevekelsegrunder hos vederbörande verkschef, därest denne till äventyrs råkar vara en politisk motståndare. Bara detta faktum, herr förste vice talman, att man på detta sätt redan börjat öppet misstänkliggöra verksstyrelsernas uttalanden i olika frågor, synes mig vara så allvarsamt, att det redan av den anledningen är angeläget, att statsmakterna taga under övervägande, om icke något bör göras i den riktning, som i förevarande motion begäres. Det gäller nämligen enligt mitt förmenande att i tid se till, att myndigheternas och ämbetsverkens auktoritet icke äventyras. Det måste, såvitt jag förstår, ligga i statsmakternas intresse att slå vakt om den värdefulla tillgång, som vårt land ännu äger i vår självständiga statsförvaltning, våra självständiga ämbetsverk och övriga förvaltningsorgan.

Personligen vill jag i anslutning till detta mitt uttalande också begagna tillfället att få på det bestämdaste taga avstånd från den uppfattning, som till äventyrs kan läsas ut ur motiveringen till den Reuterskiöldska reservationen, den nämligen att förtroendeämbetsmännen borde känna sig så bundna av hän-syn till den sittande regeringen, den må vara vilken som helst, att de t. ex. vid avgivandet av sina yttranden i viss fråga skulle låta sig påverkas av den sittande regeringens egen mening. Ett sådant hänsynstagande måste ju leda

Ang. uteslutande av förtroendeämbetsmän från valbarhet till riksdagen.
(Forts.)

till ämbetsverkens och förvaltningens fullständiga politisering, en utveckling, som, såvitt jag förstår, ur landets synpunkt icke kan betecknas annorlunda än i högsta grad olycklig.

Såväl utskottets majoritet som även herr Reuterskiöld hava ganska utförligt uppehållit sig vid de olägenheter för länen, som skulle kunna föranledas av landshövdingarnas långa bortovaro från länen. Jag skall, herr förste vice talman, icke alls gå in på den frågan. Jag vill i stället endast trycka något på den frågan, huruvida det kan vara lämpligt, att förtroendeämbetsmän med mera allmänna uppgifter — jag tänker då främst på länscheferna — engagera sig i de politiska partistriderna. Det är dock så, att landshövdingens ställning inom länet är i olika avseenden rätt ömtålig, och det förefaller mig därför, som åtminstone något fog finnes för den meningen, att det knappast kan med hänsyn till ämbetsutövningen vara lyckligt, att dessa ämbetsmän alltför hårt engagera sig i de politiska striderna.

Med vad jag nu anfört har jag, herr förste vice talman, i största korthet berört de skäl och synpunkter, som för mig varit avgörande, då jag, när jag nu tvungits att taga ställning till denna fråga, funnit mig icke kunna ansluta mig till utskottsmajoritetens rent negativa linje. Nu förstår jag mycket väl, herr förste vice talman, att många här i kammaren icke kunna dela min uppfattning och godkänna de skäl, som för mig varit avgörande. Jag vill för min del gärna själv erkänna, att jag icke har svårt att förstå, att meningarna i denna fråga kunna vara delade såväl i utskottet som i riksdagen. Jag har så mycket lättare att förstå mina motståndare på denna punkt, som även enligt mitt förmenande förtroendeämbetsmännen i riksdagen obestriddigen betytt och alltjämt betyda för arbetet här en synnerligen värdefull tillgång på allmän duglighet och sakkunskap.

Jag skulle emellertid till sist vilja framhålla, att även om det ur riksdagens egen synpunkt skulle innebära en betydande förlust, i fall riksdagen nödgades avvara dessa höga ämbetsmän — vilket jag gärna för min del erkänner, att det skulle vara — så går dock icke deras duglighet och erfarenhet förlorad för det allmänna, utan de hava i stället tillfälle att så mycket mera göra dessa egenskaper gällande på sitt ordinarie verksamhetsfält. Jag är också för min del, herr förste vice talman, övertygad om, att även på dessa verksamhetsfält det finnes fullt behov av all den skicklighet, all den sakkunskap och förfarenhet, som dessa statens högsta ämbetsmän besitta, och att de också kunna på dessa poster gagna det allmänna minst lika mycket som genom ett än så värdefullt arbete i riksdagen.

Med stöd av vad jag nu anfört, herr förste vice talman, ber jag för min del att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den hemställan, som inrymmes i klämman till den reuterskiöldska reservationen.

Herr Hallén: Herr talman! Med anledning av vad den siste ärade talaren hade att andraga mot utskottet och dess resonemang skall jag be att få säga några få ord. Han vände sig mot att verkscheferna — han tänkte närmast på landshövdingarna och en del andra — få sitta i riksdagen, och han framhöll som ett exempel på olägenheterna därav, att det händer ibland och har hänt i en viss fråga — som alla veta vad den rör — att de utlåtanden, som en rad verkschefer avgivit, hava av den part, som icke varit nöjd därmed, stämplats som politiskt färgade. Då drager alltså herr Lundqvist därav den slutsatsen, att månheten om deras prestige och deras anseende för objektivitet bör leda till, att de över lag förhindras att sitta i riksdagen och att därigenom få en bestämd partifärg över sig, som sedan, när de kanske lämna riksdagen, föl-

Ang. uteslutande av förtroendeämbetsmän från valbarhet till riksdagen.
(Forts.)

jer dem och som man skulle använda som argument mot dem. Jag undrar, om icke detta är att tillgripa en något väl stark medicin. Det påminner verkligen om det gamla ordspråket, att man skall icke kasta ut barnet med badvattnet. Först och främst se vi, att kritiken och misstron mot sådana verkschefer tystnar icke därför att de icke sitta eller kanske icke ens någonsin suttit i riksdagen. Det se vi ju av de praktiska exemplen.

För övrigt skulle jag vilja säga, att kritiken mot dem kanske icke alltid går ut på, att de hava hemfallit åt något slags politiskt ståndpunktstagande vid den såkliga prövningen av spörsmålen. Däremot finnes det en annan kritik, som särskilt våra landshövdingar eller rättare länsstyrelser äro utsatta för. Det är, att man menar, att det borde vara slut eller åtminstone en stark begränsning i fråga om detta ständiga remissförfarande från Kungl. Maj:ts sida i snart sagt alla frågor mellan himmel och jord till länsstyrelserna. Att en länsstyrelse ena gången skall anses sakkunnig att yttra sig om automobilskatteförordningen, nästa år kanske rörande äktenskapslagstiftningen och det tredje året i en helt annan fråga, det är verkligen något underligt. Man skulle på sätt och vis vara tacksam för, att man äger en sådan klockarfar ute i bygderna, som så där suveränt behärskar allt mellan himmel och jord.

Att det uppkommit en kritik mot länsstyrelsernas utlåtanden, som kanske är ganska befogad, tror jag är alldeles riktigt. Men det är dock en sak — det må vi erkänna — som det bör rådås bot för med helt andra hjälpmedel. Vi hava ingalunda i utskottet varit blinda för, att det varit förenat med uppenbara olägenheter, speciellt då verkschefer och för resten överhuvud taget statsanställda i något slags chefsbefattning samtidigt innehava dessa offentliga uppdrag, och att det kanske borde ske en noggrannare prövning, om man kan med ansvarig skötsel av sitt ämbete förena, att man samtidigt sitter i riksdagen. Men vi mena, att det är en sak, som vederbörande böra med egen ambition kunna pröva, och vi hava samtidigt uttalat, att det ankommer också på Kungl. Maj:t att se till, att sådana personer, i den mån de bliva invalda i riksdagen, icke ytterligare belastas med utmärkelser och varjehanda uppdrag. Vi uttala också följande: »I vissa fall torde det för övrigt icke enbart vara riksdagsmannauppdraget, som verkat hindrande eller ofördelaktigt på ämbets utövande, utan fastmera ledamotskapet av riksdagen tillsammans med fullgörandet av ett flertal andra offentliga uppdrag vid sidan av tjänsten.» Att där är en trafik, som behöver stoppas, och att man icke skall belasta dessa personer med ytterligare sådana uppdrag, det tror jag är befogat att uttala. Det har utskottet också gjort. Men vi se också, varthän det skulle leda, om man skulle fortsätta på den föreslagna vägen. Då skulle exempelvis statsråden, som falla under denna grundlagsparagraf, i och med detsamma bliva tvungna att lämna sina mandat i riksdagen. Det må man ändå erkänna, att det vore vårt lagstiftningsarbete i de flesta fall icke betjänt av. Man får väl i de flesta fall utgå från, att de, som hedras med förtroendeposten att förestå ett departement, representera en erfarenhet och sakkunskap, som man icke i en handvändning skall göra sig av med inom riksdagens murar genom att de bliva diskvalificerade för detta medborgerliga uppdrag.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Westman: Herr talman! Den nu behandlade motionen, som avlämnades i början av riksdagen, har ju väckt en viss uppmärksamhet. Många hava sagt: Du måtte vara en djärv man, som väckt denna motion, för du kommer att stöta dig med många förtroendeämbetsmän icke minst landshövdingar och generaldirektörer. Jag har då svarat, att jag hoppas motsatsen, ty jag

Ang. uteslutande av förtroendeämbetsmän från valbarhet till riksdagen.
(Forts.)

vill med motionen söka skydda statens förtroendemen i vårt gamla samhälle. Jag anser, att varje svensk medborgare bör hava förtroende för och se upp till överheten i plikttröhet. Jag får ärligen säga, att innan jag kom med i allmänna värv, såg jag mera upp till överheten än jag nu gör. Jag hoppas att i en snar framtid komma till min gamla uppfattning om aktning och förtroende för överheten i dess helhet.

Enligt min uppfattning — jag har utvecklat den i motionen — anser jag, att ämbetsverken helt kräva en arbetsduglig chefs fulla arbetskraft. Dessa chefer hava tillsatts, för att de skola sköta sina tjänster i verken och icke i riksdagen. De skola helt ägna sig åt sin viktiga ämbetsutövning. Svenska folket beviljar dessa förtroendeämbetsmän så goda avlöningar, att det också bör fordra av dem, att de sköta sitt viktiga kall. Vi hava ett sorgligt exempel i dagarna, som visar, att det är hög tid på, att ämbetsverkens chefer äro på sin post.

Jag vill icke upprepa den kritik av utskottets utlåtande som tidigare framförts i debatten av herrar Persson i Trången och Lundqvist i Rotebro. Det var just de synpunkterna, jag tänkte anföra. Jag skall i stället söka komma med någonting nytt utöver vad som står i motionen och vad som berörs i debatten. Det vore kanske lämpligt att något titta på instruktionen för t. ex. landshövdingar för att se vad som åligger dem. Jag skall här göra ett kort utdrag. Det synes mig viktigt för kammaren att kunna få tillfälle bedöma, om det finns möjlighet för en landshövding att sitta i riksdagen, om han skall följa sin instruktion. Det står så här: »Landshövdingen är Kungl. Maj:t ansvarig för länets styrelse och förvaltning. Honom åligger att söka vinna förtroendet med förhållandena inom länet och för sådant ändamål genom resor och möten med länets invånare göra sig underrättad om de olika orternas tillstånd och behov. Landshövdingen har att utöva tillsyn över ärendenas jämna gång inom länsstyrelsen samt övervaka att befattningshavarna med noggrannhet och drift fullgöra sina åligganden. Landshövdingen skall vara bosatt i den residensort Kungl. Maj:t anvisat honom.» Jag undrar verkligen, mina herrar, om det är möjligt att följa denna instruktion, som fallet är med en del landshövdingar, att dessa ha sin egentliga ämbetsutövning 10-tals mil från Stockholm, och huruvida de äro bosatta i den residensort Kungl. Maj:t har anvisat. Jag tror icke att det är möjligt. — Om vi då gå till ämbetsverken, och vi kunna stanna vid posten, vilket verk har ett särskilt aktuellt intresse i dessa dagar, heter det i dess instruktion: »Generaldirektören är i främsta rummet Kungl. Maj:t ansvarig för postverkets förvaltning och har att tillse, att postverkets personal med noggrannhet och nit fullgör sina skyldigheter. Han äger ensam beslutanderätt på sätt i denna instruktion sägs o. s. v.» Det står i följande paragraf: »Generaldirektörens ställföreträdare har i sådan egenskap att i den omfattning generaldirektören bestämmer biträda honom vid utövning av hans ämbete samt inträda i utövning av generaldirektörens åligganden, då denne åtnjuter tjänstledighet eller semester eller befinner sig på tjänsteresa eller eljest är förhindrad att utöva sitt ämbete eller någon av dess funktioner.»

Man ser av dessa instruktioner, att man utgått ifrån, att dessa tjänster helt kräva sin man, och det är som sagt med utgångsläge i detta som jag ansåg det nödvändigt att påtala nämnda förhållande.

I debatten har herr Lundqvist i Rotebro berört faran av politiserandet inom förvaltningen, och jag vill icke upprepa vad som tidigare sagts, men jag kan icke undanhålla kammaren ett urklipp ur tidningen »Ny Tid». En tidning som står herr statsministern nära. Där föres pennan för närvarande av herr Rick. Lindström, ledamot av första kammaren. Hans omdöme lyder som följer: »Av

Ang. uteslutande av förtroendeämbetsmän från valbarhet till riksdagen.
(Forts.)

överståthållaren och de 24 landshövdingarna ha 11 suttit som medlemmar i borgerliga regeringar. Av de övriga äro 2 högerriksdagsmän och 2 ha varit liberala riksdagsmän. Bland dem som icke genom statsrådsbefattningar eller riksdagsmannaskap varit direkt knutna till den borgerliga rikspolitiken äro 9 tagna från den högre ämbetsmannavärlden. Endast en, herr Bernhard Eriks-son, är socialdemokrat. Av de 15 som varit mer eller mindre politiskt engage-rade kan man näppeligen begära någon över allting upphöjd objektivitet. För de flesta ur ämbetsmannakarriären vore det heller icke rimligt att begära något sådant. Landshövdingarna äro icke sämre karlar för det, vare detta med all kraft understruket. Men de äro i här avsedda fall icke opartiska.» Här har jag fått ett värdefullt stöd från socialdemokratiskt håll. Jag har nämligen berört i motionen värdet av sakliga opolitiska utredningar.

Jag skall icke trötta kammaren med några längre utläggningar, då frågan redan fallit i första kammaren — men jag hoppas att frågans behandling här i kammaren medfört att den fallit framåt, och under den förhoppningen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande hade herr talmannen uppkommit och övertagit led-ningen av kammarens förhandlingar.

Herr Hallén: Herr talman! Den siste ärade talaren ville erinra kam-maren om, att han var väl i alla fall en modig man, som nu på detta sätt ut-manade icke minst landshövdingekåren emot sig. Jag tror, att det är att till-mäta både riksdagen och allmänheten en alldeles för livlig fantasi, om man tänker sig detta. Möjligtvis skulle vi gå med på, att den ärade talaren hade visat något nämnvärt mod, om t. ex. här i riksdagen hade suttit landshövdingen i hans eget län, så att han på det sättet genom att giva honom ett slags concilium abeundi hade kunnat räkna med en del olägenheter i sitt arbete i allmänhet. Nu är emellertid risken för herr Westmans företag icke så över-hängande, så att vi få väl icke ge modet ett alltför högt betyg. Han nämnde också något om månheten om överheten; han sade, att tidigare hade han sett upp till överheten, men nu sedan han varit här i riksdagen, gör han det icke. och han menade väl, att överheten i form av verkschefer och sådana där böra komma härifrån, så att de icke besudlas och besmittas av all den ondska, som här finns, utan de böra vara på ett ställe, där de kunna vara mera intakta gent emot detta. Jag förmodar, att det är på det sättet han resonerar. Emellertid tycker jag, att herr Westmans uppfattning icke är så vidare övertygande. Varför skall man i så fall bara tala om sådana som exempelvis verkschefer och landshövdingar? Det finns ju så många andra människor, som innehava äm-beten och som antingen hava viktiga förvaltningsuppgifter eller andra ledan-de sysselsättningar. Det finns ett för herr Westman och hans parti ganska närliggande fält, som han borde ägna någon uppmärksamhet åt. Man kan exempelvis nämna en professor, och sådana saknas ju icke i de kretsar, som stå herr Westman nära. Det är en man som både skall bedriva ett krävande arbete dagligdags och dessutom skall stå i en ständig kontakt med sin veten-skap, och man skulle ju kunna tänka, att det skulle vara ganska olämpligt, att han vore medlem av riksdagen. Jag vet icke, om möjligtvis herr Westman um-gås med några dolska planer att utvidga aktionen till även denne represen-tant för viktiga befattningshavare. Det är en familjeangelägenhet, som vi kanske icke borde ge oss in på — jag vill icke alls taga ordet i någon trängre bemärkelse, utan menar med familjeangelägenhet en angelägenhet inom hela det partiet. Emellertid menar jag rent allvarligt sagt, att skall man gå in för

Ang. utslutande av förtroendeämbetsmän från valbarhet till riksdagen.

(Forts.)

denna princip, att människor, som stå i en sådan ledande ställning eller i övrigt i något slags chefsställning, icke borde få sitta i riksdagen, så finns det ingen anledning att bara begränsa den till dem, som hittills nämnts i debatten, utan det finns också många andra. För övrigt är motionen så ojämnt skriven, det dras icke upp några klara gränser. Man tänker sig exempelvis, att våra generaldirektörer sålunda också böra lämna riksdagen. Men på grund av den uppräknings, som vi hava i detta grundlagsrum, veta vi, att ett sådant förbud skulle bara drabba vissa av dessa generaldirektörer och andra däremot icke. Jag menar, att hela denna motion är alldeles för vag och ojämn för att kunna tagas till utgångspunkt för någon omprövning i denna fråga.

Så slutade den siste ärade talaren med att inkalla såsom vittne en skribent i tidningen »Ny Tid», nämligen herr Rickard Lindström, och menade, att denne visat upp vilka komprometterande antecedentior en hel del av de landshövdingar hava, som yttrat sig i en viss omstridd fråga. Därav drar herr Westman den slutsatsen, att för att de aldrig mera skola riskera sådana beskyllningar är det bäst, att de aldrig få sitta i riksdagen. Jag undrar, om man icke kan draga en annan slutsats, och det är, att man bör icke skicka vilka frågor som helst till dessa länsstyrelser, och jag säger som det sagts förut: de äro dock icke mer än människor, och att de skulle representera ett sådant planetariskt vetande, att de behärskade praktiskt taget allt mellan himmel och jord, är det ingen som tror på. Men har motionen icke gjort annan nytta, så kanske den kunnat visa, att en smula återhållsamhet med Kungl. Maj:ts remisser till våra länsstyrelser icke vore ur vägen. Att där kunde ske en viss återhållsamhet och begränsning, tror jag både riksdag och folk skulle kunna ena sig om.

Herr Wallén: Herr talman! Som medmotionär ber jag att till den ärade vice ordföranden i konstitutionsutskottet säga, att man får nog ägna frågan om förtroendemäns valbarhet etc. en rätt så allvarlig uppmärksamhet, om man vill, såsom det på visst håll alltid säges, följa folkmeningen. För mig får man gärna taga med professorerna men bör i så fall inte glömma biskopar och kyrkoherdar också. Jag tror, att den svenska riksdagen klarar sig ändå. Vad som emellertid bör vara den springande punkten, det är frågan: åtnjuta landshövdingar och generaldirektörer så hög avlöning, att de under nuvarande billiga tider kunna leva på avlöningen — är det full avlöning eller icke? *Är det full avlöning, har svenska folket rätt att fordra fulla arbetet.* Jag tror icke, att vi bara böra hålla oss till landshövdingarna.

Jag talade alldeles nyss med en kamrat i riksdagen. Vi kommo att titta på förhållandena inom ett verk, ett verk, som ehuru det i dagens tidningar ådrager sig en viss uppmärksamhet dock skulle vara välskött. Vi råkade se efter, huru många tjänster en enda person där kunde innehava. Det kanske intresserar kammaren att titta på några stycken. Han befanns vara: chef för verket, ledamot av första kammaren, vice ordförande i riksbanken, ledande inom K. F. och Stockholms konsumtionsförening, styrelseledamot i ett stort industriverk — Hällefors bruk —, underhandlare i England, politisk skribent och politisk talare m. m. — Alla dessa saker mer eller mindre avlönade med en årsinkomst lika stor som ett 30-tal lantarbetares tillhoppa.

Jag nämnde från början, att vill man följa folkviljan, är det på tiden, att man skiljer på politik och ämbeten såväl vid tillsättandet som vid utövandet. Att folkviljan går i den riktningen, herr talman, det kan jag belysa med de egna orden av en herre, som själv är verkschef, som häromdagen talade om, att en viss man i andra kammaren hade kommit in som riksdagsman just därför att

Ang. uteslutande av förtroendeämbetsmän från valbarhet till riksdagen.
(Forts.)

»han rest land och rike omkring och talat om, hur många uppdrag denne statens ämbetsman hade» o. s. v. Jag tar hans egna ord alltså till belägg för huru folkviljan önskar det.

Jag beklagar, herr talman, att det icke varit möjligt att kunna gå herr Hallén till mötes med att förebbringa från motionärerna själva en bättre utredning. Det hade varit vår mening att företaga en sådan, men det är så, att riksdagsmän icke kunna göra mycket, då det från regeringens håll är svårt att få den rätta förståelsen. Det har jag exempel på. Jag tillät mig nämligen att i nov. 1932 skriva till utrikesdepartementet och begära upplysningar.

Jag vill gärna hava detta till protokollet, ty det visar, vilken törnbeströdd väg man härvidlag måste vandra. Svaret, jag fick, var daterat den 2 december förra året från »Kungl. Utrikesdepartementet, rättsavdelningen» ställt »till Ledamoten av Riksdagens andra kammare O. Wallén, Svartsjö». — Det lyder i fortsättningen: »Åberopande Eder skrivelse den 29 nästlidne november med framställning om utredning rörande statstjänstemäns valbarhet till riksförsamlingen i vissa uppgivna länder ävensom rörande statstjänstemännens löneförhållanden i samma länder har jag på uppdrag av ministern för utrikes ärendena äran meddela, att han finner en så omfattande utredning icke kunna igångsättas på framställning av enskild person. Folke Malmar, Chef för Rättsavdelningen.» Jag vill alltså fastslå, att vi försökte att i god tid i november få material till utredningen, men det är som sagt svårt. Det bör ju då icke vara för mycket, att under sådana omständigheter svenska riksdagen hos regeringen begär en utredning, som kan klargöra frågan. Därför tala flera skäl.

Jag vill bara ännu en gång framhålla, att *full lön skall ge fullt arbete*, vidare att politiserandet av ämbetsmän i tjänst bör få sin belysning. Det bör i framtiden bliva möjligt även för en tjänsteman, som icke är politiker, att nå chefsposten. Jag tror, att vi eljest gå mot en sådan utveckling, att varje riksdagsman anser sig kompetent att bli landshövding eller generaldirektör och att varje chef för ett ämbetsverk anser sig kompetent att bli riksdagsman! Jag tror icke, att detta vore lyckligt i fall man önskar en lugn samhällsutveckling, där sakkunskapen och dugligheten men inte partibelöningarna skola vara utslagsgivande.

Jag vill vidare säga, att ämbetsmännens egen auktoritet måste bliva lidande, och, jag kan gärna tillägga, även deras hälsa. Ty jag förstår icke, huru en man skall kunna sköta över ett halvt dussin sysslor med bibehållen hälsa. Och eftersom avlöningen är rätt så bra, kunde det ju även vara lämpligt, att flera personer finge dela den feta kakan i tider, då många tjänstemän hava svårt att vinna befordran samt många unga män icke hava någon möjlighet att komma in i verken eller få annat arbete.

Beträffande den farhåga, man tycktes hysa för att statsråden icke skulle få sitta kvar i riksdagen, tror jag, att även den faran finns det möjlighet för den blivande utredningen att avlägsna. Jag föreställer mig nämligen, att det blir väl intet förbud för riksdagen att granska förhållandena, sedan utredningen avlämnats, lika litet som det blir omöjligt för utredningskommittén att framlägga förslag, som i olika avseenden äro väl anpassade.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till herr Reuterskiölds reservation.

Herr Hallén: Herr talman! Det kunde ju vara onödigt att svara på herr Walléns argumentation. Jag måste dock säga, att jag tyckte, den verkade ganska ojämnt sammansatt. Den ena minuten uttalade herr Wallén sin omsorg om dessa verkschefers alltför stora löner. Han säger: är det full lön,

Ang. utslutande av förtroendeämbetsmän från valbarhet till riksdagen.

(Forts.)

skall man också prestera fullt arbete. Den andra stunden börjar han hysa allvarliga bekymmer för deras vacklande hälsa och menar, att de bli alldeles överansträngda, om han icke får gripa in här och rädda dem från denna stora belastning.

Jag undrar, om man icke nästan är framme vid pudelns kärna, då herr Wallén talade om löner och avlöning. Huru skulle det vara, om han en gång väckte en motion, som gick på det argumentet, vilket är ytterst vanligt inom det parti, som herr Wallén företräder, att de skulle avstå denna lön, medan de äro här. Jag undrar, om då icke mycket av det här talet skulle tystna.

Så nämnde herr Wallén till slut, att detta måste vi gå in för, om vi skola få lugn i samhället. Det var ju högst kuriöst. Huru menar herr Wallén, att det skall bli? Skall det bli större samhällsoro? Vad skall den taga sig för uttryck? Herr Wallén menar att på det sättet hota, att om icke denna motion går igenom, få vi räkna med något slags samhällsoro. Jag tror också, att detta är en underskattning av kammarens förmåga att bedöma situationen.

Herr Wallén: Herr talman! Jag skall bara be att få ge den lilla repliken, att de av herr Hallén påpekade yttrandena visst icke gå emot varandra, omsorgen om tjänstemännens auktoritet och omsorgen om deras hälsa. Är det en bra tjänsteman, har också staten intresse av att han icke genom överbelastning av bisysslor förlorar sin hälsa och sedan kanske får försörjas med statspension.

Jag vill vidare säga, att jag hotade icke, men jag sade, att för statens lugna utveckling torde det vara önskvärt, att ämbetsmännen icke i alltför hög grad bliva beroende av politiken. Det tror jag framgår även av historien, om man ser frågan i dess rätta ljus. Och särskilt med hänsyn till vad som nu förekommer i världen runt omkring oss, kunna vi nog skriva under den önskan och de uttalade farhågorna.

Herr Lundqvist i Rotebro: Endast ett par ord. Jag hör ju för min del, herr talman, ingalunda till dem, som icke sätta värde på, när man söker krydda debatten med litet skämt, och har därför icke haft något emot vissa av de uttalanden, som här gjorts, även om jag tycker, att senare delen av debatten dragits ned på ett plan, som jag för min del icke hade väntat mig och som saken icke förtjänar.

Jag vet icke heller, om det kunde vara herr vice ordförandens i konstitutionsutskottet allvarliga mening, då han sökte göra gällande, att, om man gick med på att förtroendeämbetsmännen skulle, på sätt man i motionen föreslagit, vägras valbarhet till riksdagen, det då vore lika självfallet, att även herrar professorer m. fl. skulle följa samma väg. Jag hade kunnat förstå detta uttalande från något annat håll, men jag hade verkligen icke väntat det uttalandet från herr vice ordföranden i konstitutionsutskottet, vilken ändå bör känna till, att grundlagen drar upp en grundväsentlig skillnad mellan förtroendeämbetsmän å ena sidan och ämbets- och tjänstemän i övrigt å andra sidan. Att en viss justering behöver komma till stånd i motionärernas yrkande, har ju också påpekats i reservationen, där man begärt, att om en utredning komme till stånd, man också skulle taga under överbägande, huruvida icke några av de i § 35 regeringsformen uppräknade förtroendeämbetsmännen skulle tagas undan eller eventuellt några, som icke finnas med där, läggas till.

Vidare måste jag reagera litet, då herr vice ordföranden gjorde gällande, att motiveringen för denna aktion skulle bottna i någon önskan att pressa ned lönerna. Jag vet icke, om herr vice ordföranden därvidlag syftade på motionärerna. Jag svarar ju endast för mig själv, och jag ber åtminstone för min

Ang. uteslutande av förtroendeämbetsmän från valbarhet till riksdagen.
(Forts.)

del bestämt få protestera emot, att när jag gått in för reservationen, jag skulle gjort det därför, att jag ansett, att lönerna för dessa chefer skulle vara för höga. Jag tror, att den, som välvilligt vill göra sig besvär att taga del av det anförande, jag höll för en stund sedan, måste erkänna, att för mig har ett betydligt mera värdefullt och bärande motiv varit anledningen till mitt ställningstagande än det, som herr vice ordföranden i konstitutionsutskottet nyss sökte göra gällande.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag vill bara säga några ord med anledning av herr Walléns anförande, vari han riktade sig emot en bestämd person, som han så tydligt utpekade, att vem som helst kunde förstå, vem han syftade på.

Jag kan ju förstå, att detta herr Walléns anförande i valrörelsen kunde anses märkligt, men jag anser, att det icke bör stå alldeles oemotsagt här i kammaren. Herr Wallén påstod till och med, att personen i fråga var vice riksbankschef. Detta är alldeles felaktigt; det är han icke och har icke heller varit det, han är endast suppleant för den av Konungen utsedde ordföranden i riksbanken. Men detta innebär icke alls, att han är fullmäktig, utan han får rycka in som fullmäktig endast i det fall, att ordföranden inte finnes tillgänglig. Vice ordförande i riksbanken är vår nuvarande riksbankschef.

Jag tycker, att herr Wallén, då han använder sina valföredrag här, i alla fall borde taga litet bättre reda på saken. Även om det går bra att slå i en massa människor i bygderna dylika saker, vilket herr Wallén ju har färdighet i, så torde det dock icke gå att inbilla riksdagsmän vad som helst, ty man kan här få reda på, hur det i verkligheten förhåller sig.

Herr Wallén: Herr talman! Jag skall bara be att få göra ett litet beriktigande. Det är möjligt, att ifrågavarande person icke är »vice ordförande» utan »suppleant för ordföranden», men skillnaden torde icke vara så stor och allra minst arbetsbördan. Dessutom skall jag, herr talman, be att få tillägga, att vederbörande, vars namn jag icke nämnt, även är intresserad i två banker samt ordförande i Statens Kreditkassa med ett flertal dotterbolag. Detta kan ju vara en liten komplettering, som bör räcka!

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad och herr talmannen framställt propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag å berörda hemställan och bifall i stället till den av herr Reuterskiöld avgivna, vid utlåandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till det av herr Lundqvist i Rotebro under överläggningen framställda yrkandet, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 30 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder mot utbredning av könssjukdomar;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt avlöningstillägg till lappfogden H. A. Cederberg;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande av ett av landsfiskal förskingrat förskott;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från tullavgift för ett här i riket förolyckat tyskt luftfartyg; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av lägenheten Kaunisvaara 3⁵ i Pajala socken m. m.; samt

bevillningsutskottets betänkande, nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av vinstmedel hos Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 4.

Vid härefter skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 25, i anledning av väckta motioner angående åtgärder till begränsning av införseln till riket av trävaror och ved, yttrade:

Ang. begränsning av importen av trävaror och ved.

Herr Nyblom: Herr talman! Såsom motionär i denna fråga vill jag säga några ord, ehuru väl jag förutskickar, att jag icke har något särskilt yrkande. Om man accepterar den ställning, som utskottet kommit till i denna handelspolitiska fråga, sker det givetvis i den förhoppningen, att regeringen skall ägna denna trävaruimport, som vi här påtala, all nödig uppmärksamhet, och att man skall försöka finna de åtgärder, som vid varje tillfälle kunna anses vara påkallade och lämpliga.

Jag vill emellertid i detta sammanhang påpeka ett par omständigheter, som jag anser, att det måste tryckas på. Dels skulle man önska, att ifrån regeringens sida det ägnades en alldeles särskild uppmärksamhet åt importen av massaved, speciellt den över Göteborg. Under fjolåret steg denna import till cirka 30,000 kubikmeter med ett värde av 360,000 kronor, representerande 40,000—50,000 dagsverken. Det är bekant, att skogsägarna i Värmland klaga över denna import och äro synnerligen missbelättna med den, ty den orsakar allvarligt avbräck i skogshuggningen och i arbetet i skogarna över huvud. Man har därför gjort förfrågningar, huruvida det gjorts någonting från statsmakternas sida för att möjligen kunna hindra en sådan import. Skulle det vara på det sättet, att de sulfittfabriker, som här igångsatt import, fortfarande komma att köpa utifrån, finnas alla skäl för regeringen att ägna detta en alldeles särskild uppmärksamhet.

Det har också under sista tiden gjorts ganska bestämda påståenden om att importörer här i Stockholm skulle träffat avtal med utländska sågverk om inköp av 25,000 standards sågat virke. Jag vågar icke gå i god för uppgiften, men en trävaruman, vars trovärdighet jag icke på något sätt kan betvivla, har varit uppe i riksdagen och meddelat mig detta. Och skulle det visas något som helst fog för att det är riktigt, att trävaruimportörerna träffat sådana avtal med utländska sågverk, finns det också här alla skäl för regeringen att ägna denna sak en allvarlig uppmärksamhet. Jag skulle önska — och många med mig önska det — att så komme att ske. Är det på det sättet, att man på denna punkt hyser överdrivna farhågor, så blir ingen gladare än jag och mina medmotionärer och över huvud alla de, som äro intresserade av dessa frågor.

Jag förstår, att saken ur handelspolitisk synpunkt är ömtålig och fordrar en försiktig handläggning. Jag hoppas emellertid, att försiktigheten icke skall gå så långt, att de svenska intressena på något sätt skola behöva eftersättas eller bliva lidande. Vår i skogshanteringen sysselsatta befolkning har rätt att få känna sig tryggad för illojal konkurrens utifrån.

Till sist vill jag också uttala min tillfredsställelse över att icke bevillningsutskottet direkt tagit ställning emot den prohibitiva importavgift, som vi föreslagit. Denna importavgift är sålunda icke definitivt utdömd, vilket kan vara

Ang. begränsning av importen av trävaror och ved. (Forts.)
 en viss tillfredsställelse att veta. Därför kanske denna sak kan komma upp till förnyad behandling en gång i framtiden.

Herr talman! Jag har intet särskilt yrkande att göra.

Herr Lövgren: Herr talman! Då den föregående talaren icke framställde något yrkande, kan jag nöja mig med att hänvisa till utskottets motivering, i vilken vi säga, att vi hoppas, att Kungl. Maj:t skall följa denna sak med uppmärksamhet. Det är ju på det sättet, att med de tre länder, från vilka den ifrågavarande importen kommer, hava vi en ur våra synpunkter mycket god handelsbalans och följaktligen alla skäl att vara försiktiga i de åtgärder, som vidtagas.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

*Ang.
 ändring i
 vissa delar av
 lagen för
 Sveriges riks-
 bank m. m.*

Härefter förelåg till avgörande bankoutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av dels fullmäktiges i riksbanken framställning med förslag till lagar om ändring i vissa delar av lagen för Sveriges riksbank och av ansvarighetslagen för ledamöter i styrelserna vid riksbankens avdelningskontor ävensom till vissa ändringar i bankoreglementet och i avlöningsstaten för riksbanken m. m., dels ock väckt motion om skrivelse i fråga om reducering bland annat av gällande arvodesbelopp för fullmäktige i riksbanken.

Sedan innevarande års riksdag slutligt antagit förslag till vissa grundlagsändringar, avseende riksbanksledningens organisation, vilka numera erhållit gällande kraft, hade fullmäktige i riksbanken — enär för bringande i verkställighet av de sålunda antagna grundlagsstadgarna vissa ändringar erfordrades dels i lagen den 12 maj 1897 för Sveriges riksbank och i ansvarighetslagen av samma dag för ledamöter i styrelserna vid riksbankens avdelningskontor, dels ock i reglementet för riksbankens styrelse och förvaltning samt i avlöningsstaten för riksbanken, i vad denna stat avsåge fullmäktige — i skrivelse till bankoutskottet den 23 nästlidna februari framlagt förslag till erforderliga bestämmelser i nu angivna avseenden. Samtidigt hade fullmäktige väckt fråga om införande i vissa hänseenden av nya eller ändrade föreskrifter, som icke ägde direkt sammanhang med de antagna nya grundlagsbestämmelserna eller därav föranledda författningsändringar i övrigt.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren av herr *Kilbom m. fl.* väckt motion, nr 141, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte anhålla, att regeringen måtte vidtaga åtgärder för åstadkommande av reducering med 40 procent av arvoden för bankofullmäktige, riksgäldsfullmäktige, fullmäktige i statens affärsdrivande verk, ledamöterna i statens styrelser och nämnder samt i de statliga monopolföretagen ävensom jämförliga arvodestagare i övrigt, exempelvis kommitteledamöter, i den mån regeringen direkt eller indirekt ägde inflytande på arvodenas fastställande. Denna motion hade hänvisats till bankoutskottet, såvitt den avsåge riksbanken och riksgäldskontoret.

Med begagnande av den utskottet jämlikt § 41 riksdagsordningen tillkommande befogenheten hemställde utskottet,

A) att riksdagen måtte

1) för sin del antaga förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den

Ang. ändring i vissa delar av lagen för Sveriges riksbank m. m. (Forts.)
12 maj 1897 (nr 27) för Sveriges riksbank av den lydelse, en vid utlåntagandet fogad, med A betecknad, bilaga utvisade;

2) för sin del antaga förslag till lag om ändring i vissa delar av ansvarighetslagen för ledamöter i styrelserna vid riksbankens avdelningskontor den 12 maj 1897 (nr 28 s. 5) av den lydelse, en vid utlåntagandet fogad, med B betecknad, bilaga utvisade;

3) besluta, med tillämpning från och med dagen näst efter den, då de under 1) och 2) omförmälda lagarna från trycket utkommit i Svensk författningssamling, att §§ 28, 30, 35, 37, 38 och 39 bankoreglementet skulle erhålla den ändrade lydelse, som framginge av en vid utlåntagandet fogad, med C betecknad, bilaga;

4) antaga avlöningsbestämmelser för fullmäktige i riksbanken samt ledamöter i riksbankens direktion av den lydelse, en vid utlåntagandet fogad, med D betecknad, bilaga utvisade, att tillämpas från tidpunkt, som under 3) sagts; samt

5) besluta, likaledes med tillämpning från tidpunkt, som under 3) sagts, följande ändringar i och tillägg till den ordinarie avlöningsstaten för riksbanken, såvitt den avsåge fullmäktige, nämligen:

a) att arvode till vice riksbankschef skulle utgå med 28,000 kronor för år, med rätt för fullmäktige att, därest vice riksbankschef utsåges utom fullmäktige, därutöver tillerkänna honom ett tilläggsarvode av högst 7,000 kronor;

b) att följande arvoden skulle bestämmas till nedan angivna belopp, nämligen:

arvode till envar av sju fullmäktige	kronor 7,000
särskilt arvode till fullmäktige, som tillika vore ordförande	» 1,500
särskilt arvode till fullmäktig, som besörjde tillsynen över riksbankens pappersbruk, där han ej vore direktionsledamot	» 1,500;

kommande vid bifall härtill ifrågavarande avlöningsstat i angivna del att erhålla den lydelse, en vid utlåntagandet fogad, med E betecknad, bilaga utvisade; ävensom

B) att omförmälda motion II:141, såvitt densamma nu vore föremål för prövning och i vad den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet under A) 5) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåntagandet voro fogade reservationer

av herr *Karl J. A. Gustafsson*;
av herrar *Lindgren* och *Olson* i Göteborg;
av herr *Stendahl*; samt
av herr *Bäcklund*.

Sistnämnde reservant hade — med biträdande i övrigt av vad utskottet föreslagit — ansett arvodet till vice riksbankschefen böra fastställas till 23,000 kronor årligen och i följd härav yrkat, att utskottets hemställan under A) 5) skulle avfattas på följande sätt:

5) besluta, likaledes med tillämpning från tidpunkt, som under 3) sagts, följande ändringar i och tillägg till den ordinarie avlöningsstaten för riksbanken, såvitt den avsåge fullmäktige, nämligen:

a) att arvode till vice riksbankschef skulle utgå med 23,000 kronor för år, med rätt för fullmäktige att, därest vice riksbankschef utsåges utom fullmäktige, därutöver tillerkänna honom ett tilläggsarvode av högst 7,000 kronor;

b) att följande — — — (= utskottets förslag) — — — kronor 1,500;
kommande vid bifall härtill ifrågavarande avlöningsstat i angivna del att erhålla viss, i enlighet därmed avfattad lydelse.

Andra kammarens protokoll 1933. Nr 25.

Ang. ändring i vissa delar av lagen för Sveriges riksbank m. m. (Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr Bäcklund: Herr talman! I det förslag från riksbanksfullmäktige, som inkommit till utskottet rörande ändring i reglerna för riksbankens styrelse och förvaltning, kunde man icke underlåta bemärka, att vissa av de där föreslagna ändringarna tenderade till att i rätt stor utsträckning kunna få den följden, att riksdagens inflytande på riksbanken skulle avsevärt förminskas. Detta gällde speciellt § 35 i riksbankslagen, där majoriteten av fullmäktige hade gått in med ett förslag, enligt vilket de två andredeputerade icke längre skulle kunna väljas enbart inom fullmäktige utan även kunna tagas utanför fullmäktiges krets. Detta innebar alltså, att de icke längre skulle tagas bland de ledamöter av fullmäktige, som väljas av riksdagen. Det fanns ju visserligen tre reservanter inom fullmäktige, som hävdade den ståndpunkten, att fullmäktige alltså inom sin krets skulle utse de båda deputerade i riksbanken. Denna reservanternas inom fullmäktige uppfattning har bankoutskottet också hävdat och därför kommit med förslag i denna riktning gentemot fullmäktiges majoritet.

Jag har i denna del ingen avvikande mening i förhållande till utskottet, utan tvärtom är jag ganska tillfredsställd med att utskottet har gått in för reservanternas inom fullmäktige linje. Men man ser tendensen, och jag tycker, att det bör påpekas här, att det icke är riktigt av fullmäktiges majoritet att komma in med förslag som avse, att man på visst sätt vill förminska riksdagens inflytande över riksbanken. Det är klart, att detta skulle bli fallet, om man nu fick en vice riksbankschef, som väl i allmänhet komme att tagas utanför fullmäktiges krets, och om man därtill finge rätt att välja bägge andre-deputerade utanför fullmäktiges krets. Sedan vore det snart icke mycket kvar av riksdagens inflytande över riksbanken. Jag tycker, att den saken i alla fall bör påtalas, och jag anser för min del, att man gärna bör säga ifrån på denna punkt, att man icke vill ha förminskat inflytande från riksdagens sida över riksbanken.

För egen del går jag t. o. m. så långt, att jag anser, att det även borde vara så, att ordförandevallet i riksbanken skedde på samma sätt som i riksgäldskontoret. Nu är det ju så, att det är Konungen, som utser ordförande i riksbanken. Jag kan för min del icke förstå, vad det skall vara för fördel med att Konungen skall utse ordförande i ett av riksdagens verk. Då kan man lika gärna säga, att detta också skall ske i riksgäldskontoret. Detta är ju också ett riksdagens verk, men där utses ordföranden på ett annat sätt, alltså icke av Konungen. Nu är detta en grundlagsfråga, och den har icke i detta sammanhang kunnat tagas upp vare sig av mig reservationsvis eller av utskottet, men jag kan väl i alla fall få propagera för saken. Vi känna alla till vad som skedde föregående år, då regeringen kanske alltför mycket blandade sig i riksbankens göranden och låtanden. Därför tycker jag, att man borde inskränka Kungl. Maj:ts makt på denna punkt och icke försöka, såsom majoriteten av fullmäktige gjort, frångå riksdagen en del av det inflytande den nu har i riksbanken.

Den reservation jag fogat till förevarande utlåtande handlar icke om dessa saker, men jag har dock velat peka på desamma. Min reservation gäller frågan om lönen till den nye befattningshavare inom riksbanken, som skall utses, nämligen vice riksbankschefen. Den befattning han nu skall inneha har hittills skötts av den ene av andredeputerade. Dennes avlöning som deputerad och fullmäktig har uppgått till sammanlagt 22,000 kronor. Nu kommer man här och säger, att när vi få en man såsom vice riksbankschef, skall denne icke kunna göra ifrågavarande arbete utan en mycket högre lön. Han skall enligt

Ang. ändring i vissa delar av lagen för Sveriges riksbank m. m. (Forts.) fullmäktiges förslag ha 36,000 kronor, d. v. s. 28,000 kronor i egenskap av vice riksbankschef och dessutom 8,000 kronor, för den händelse han icke är fullmäktig. Är han fullmäktig, får han dessa 8,000 kronor ändå, och han är alltså uppe i en lön av 36,000 kronor. Utskottet har visserligen prutat på fullmäktiges arvoden överlag med 1,000 kronor och sänkt dem från 8,000 kronor till 7,000 kronor. Enligt utskottsförslaget skulle vice riksbankschefen sålunda få en sammanlagd lön av 35,000 kronor. Jag tycker, att man icke i dessa tider, då sparsamhet behöver iakttagas av riksdagen, skall för en ny befattning tillskapa en så stor lön, som knappast finns eljest inom statsförvaltningen, om man undantager avlöningen till riksbankschefen, som uppgår till högre belopp. Här kommer naturligtvis att svaras, att ifall man vill ha en duglig man på posten, måste man betala; så göra privatbankerna. Ja, det är klart, att de göra. Jag var i utskottet, när vi behandlade dechargen för fullmäktige föregående år, och vi påtalade då de höga lönerna och de stora tantiëmen till privatbanksdirektörerna — det gällde speciellt förhållandena inom Skandinaviska Kreditaktiebolaget. Men nu är man med om att skapa höga löner, och här sägs, att man t. o. m. vet, vem den man är, som platsen är vikt för, och att han nog är värd en lön av 35,000 kronor. Ja, det kan hända, om man går ut ifrån, att våra bankföretag i allmänhet skola hålla på att betala oskäligt höga löner. Jag hade trott, att vi hade kommit fram till en tid, då även bankdirektörernas löner måste skäras ned. Det predikas stor sparsamhet i det utskott jag tillhör och i riksdagen för övrigt också, när det gäller de små eller de mindre befattningshavarna och dem som ha små löner av staten. Då finns det stor sparsamhet. Men när det gäller att tillskapa en ny befattning, då hugger man till med en så kolossal avlöning, som den som här är föreslagen.

Jag skall såsom jämförelse omnämna lönerna för en del av våra främsta befattningshavare. Departementscheferna ha 24,000 kronor. Statsråden utan departement ha också 24,000 kronor. Statsministern har en lönefyllnad därutöver å 6,000 kronor, och ministern för utrikes ärendena har 40,000 kronor. Det finns alltså en i regeringen, vars avlöning är större än den som är föreslagen för vice riksbankschefen; alla de övriga nämnda ha en avlöning avsevärt understigande vad denne skulle få. Presidenterna i hovrätten — jag tager Svea hovrätt — har 17,040 kronor. För följande befattningar, vilka tillsättas genom förordnande på viss tid, nämligen för generaldirektörs- och chefsbefattningarna vid Riksförsäkringsanstalten, Socialstyrelsen, Pensionsstyrelsen, Medicinalstyrelsen, Byggnadsstyrelsen och Kammarkollegium ävensom för generaltulldirektörsbefattningen vid Tullverket utgå arvoden för år räknat med 19,000 kronor. Statssekreterarnas arvoden uppgå till 17,000 kronor, generaldirektören i Statskontoret har 17,040 kronor, överintendenten vid Nationalmuseum 13,020 kronor, riksantikvarien också 13,020 kronor, överdirektören vid Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen 15,000 kronor, generaldirektören för Skolöverstyrelsen 17,000 kronor, överdirektören i Kontrollstyrelsen 15,000 kronor. Bankinspektören som väl åtminstone borde ha — och antagligen också har — samma kvalifikationer som den som kan reflektera på att bli vice riksbankschef, har 24,000 kronor. Han skall alltså som bankinspektör för alla dessa många besvärliga privatbanker och med god kännedom om bankförhållandena ha en lön, som är avsevärt mindre, ja 11,000 kronor mindre, än den nye vice riksbankschefens. Sparbanksinspektören har 18,000 kronor i lön, generaldirektören vid Statens järnvägar har visserligen 35,000 kronor, men generaldirektören för Statens vattenfallsverk har endast 30,000 kronor, generaldirektören för Telegrafverket 25,000 kronor och Postverkets generaldirektör 21,000 kronor. Landshövdingarna ha 21,000 kronor.

Då man ser löneställningen för alla dessa höga ämbetsmän i landet, har man

Ang. ändring i vissa delar av lagen för Sveriges riksbank m. m. (Forts.)
väl ändå någon rätt att ifrågasätta, att man bör något reducera den föreslagna avlöningen till vice riksbankschefen. Jag har därför vågat — ehuru jag icke fått någon av utskottsledamöterna med mig — i utskottet föreslå, att sammanlagda avlöningen skulle uppgå till 30,000 kronor. Jag tycker, att detta icke är någon dålig avlöning i dessa tider, och jag tror, att man lika gärna skulle kunna få en lämplig man för 30,000 kronor som för 35,000 kronor. Vi överskatta nog kanske vid vissa tillfällen och i synnerhet när vi skola sätta löner för en del ämbetsmän och tjänstemän deras präktighet för platserna i fråga. Jag tror, att riksdagen har en viss erfarenhet i det hänseendet, och jag är övertygad, att det kommer icke att gå vice riksbankschefen bättre än det gått riksbankschefen: han kommer att få mycket klander av de politiska partierna här. Vill han icke inflation, så är han ingen bra karl; vill han icke deflation, så är han heller ingen bra karl. Det fick ju riksbankschefen veta föregående år, och tro ni icke, att även denne vice riksbankschef kommer att få precis samma kritik, även om man i dag påstår, att det skall vara en så kvalificerad och duktig man, att han ovillkorligen måste ha 35,000 kronor i lön. Jag är för min del övertygad om, herr talman, att den av mig föreslagna avlöningen av 30,000 kronor är så frikostig, att många komma att söka den befattningen. I dessa tider, när riksdagen bör spara, bör man icke tillskapa en ny tjänst. Riksbanken har ju förut rätt sig utan denna tjänst. Men om man tillskaper den, tror jag säkert att det räcker, om man sätter lönen till 30,000 kronor.

Jag ber att med detta, herr talman, få yrka bifall till den reservation, som jag låtit foga vid utskottets betänkande.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Det har väckts en motion i hithörande ämne, vilken jag hoppas, att kammarens ledamöter tagit del av. Vad motionen i huvudsak innehåller är angivet i föreliggande betänkande, åtminstone vad beträffar de ifrågavarande tjänstemännen.

Nu skulle jag ju kunna nöja mig med att uttala min tillfredsställelse med det tillmötesgående, som bankoutskottet visat. Utskottet har föreslagit, att fullmäktiges arvoden skola sänkas från 8,000 kronor till 7,000 kronor, att arvodet för den av regeringen utsedde ordföranden, vilken ju har 8,000 kronor som fullmäktig, i stället för 2,000 kronor som ordförande skall få 1,500 kronor, att för inspektionen av bruket vid Tumba skall utgå i stället för 2,000 kronor 1,500 kronor. Mycket var det ju icke, men det var ju åtminstone något. Jag förstår dock icke de herrar riksdagsmän, som sitta i bankoutskottet och som funnit det alldeles naturligt, att t. ex. — jag griper ur luften ett par exempel — sågverksarbetarna under innevarande och föregående år skulle få en nedsättning i sina löner med teoretiskt 8 %, praktiskt ända till 20 %, att pappersmasseindustriarbetarna skulle få en nedsättning av lönerna med praktiskt taget också uppåt 20 %, att järnbruksarbetarna skulle få 6 å 8 % nedsättning, att, säger jag, de riksdagsmän, som funnit det alldeles naturligt, att denna lönenedsättning skulle ske för dessa arbetare, av vilka en del, ja de flesta förut hade en mycket låg lön, icke ansett, att man kunde gå in för en nedsättning av bankofullmäktiges arvoden mer än till 7,000 kronor. Vad göra då bankofullmäktige? Äro de hänvisade till att leva året runt i Stockholm? Är det m. a. o. en avlöning för fulltidstjänst, som de ha? Nej, det är, så vitt jag icke misstager mig, en avlöning, som utgår såsom för ett styrelseuppdrag. Bankofullmäktige deltaga i huvudsak i styrelseärenden samt tjänstgöra därtill vid en del andra förekommande arbeten. I varje fall måste fullmäktigeuppdraget betraktas som en bisyssla, och då tycker jag verkligen, herr talman, att det är något underligt, att bankoutskottet ändå

Ang. ändring i vissa delar av lagen för Sveriges riksbank m. m. (Forts.)
icke kunnat komma längre, än att de i dessa nödtider pruta ned beloppet med 1,000 kronor.

Vad beträffar ordförandens tilläggsarvode, som föreslås sänkt från 2,000 kronor till 1,500 kronor, samt tilläggsarvodet för den som har överinseende över Tumba pappersbruk — för övrigt har ju en av bankoutsnittets ledamöter ansett detta arbete så ringa, att man borde helt kunna stryka det extra arvodet för detsamma — skall jag nöja mig med att framhålla, att därvidlag en procentuellt kraftigare sänkning skett än när det gäller fullmäktigeledamöternas arvoden.

I avseende å de två andredeputerade förstär jag än mindre utskottets ståndpunkt. Utskottet anför såsom motiv för att fullmäktigeledamöternas arvoden böra sänkas, att utskottet med hänsyn till *de ändrade förhållanden*, som inträtt, sedan fullmäktiges arvoden år 1920 fastställdes, ansett sig böra föreslå en nedsättning av det till envar av fullmäktige utgående arvodesbeloppet från 8,000 kronor till 7,000 kronor per år. Men ifråga om deputeraderna yttrar man: »Med avseende å arvodena till deputerade finner utskottet frågan om ändring i dessa arvoden icke i detta sammanhang böra upptagas till prövning.» Varför det? Svaret lämnas genom en hänvisning till att det egentligen är Kungl. Maj:t, som skall taga hand om denna sak. Men det argument man anför för sänkning av fullmäktiges arvoden, nämligen att *ändrade förhållanden* inträffat, som motivera en sänkning, gäller väl också ifråga om deputerade? Ha icke de ändrade förhållandena, d. v. s. penningvärdets förändring och levnadskostnadernas sänkning, avseende även på deputeraderna, som skola ha 22,000 kronor om året? Jag tycker, herr talman, att logiken i utskottets argumentation på denna punkt är — för att ändå använda ett mycket artigt och vänligt uttryck — ganska underlig. Ty är det så, att de ändrade förhållandena motivera en sänkning av arvodena för — låt vara en bisyssla — med 1,000 kronor, ett arvode på 8,000 kronor förut, böra väl med tillämpning av samma resonemang de ändrade förhållandena i så mycket *större* utsträckning motivera en sänkning av en lön på 22,000 kronor. Jag är mycket intresserad av att få höra, vad man i bankoutsnittet haft för skäl till att resonera så underligt som man gjort.

Utöver detta skall jag nöja mig med att beträffande vice riksbankschefen understryka vad herr Bäcklund i vissa delar sagt. Det är för resten icke första gången herr Bäcklund och jag befinna oss delvis på samma linje i dessa frågor. Jag tror första gången var för 10 år sedan, då jag sysslade litet med saken. Jag fick då en ordentlig avbasning av en dåvarande ledare för riksbanken, som nu icke finns mer. Man har anført, att det är nödvändigt att fastställa arvodet på sätt utskottet föreslagit för vice riksbankschefen med hänsyn till de arvoden, som utgå för direktörerna i *privatbankerna*. Jag undrar ändå, om icke utskottet därmed rekommenderat riksdagen att acceptera vanor, som äro mycket dåliga, och som man i andra avseenden icke vill rekommendera. Vilja bankoutsnittets ärade ledamöter i kammaren, som väl nu komma att följa bankoutsnittets förslag, handla så, att man i fråga om statens lägsta tjänare vid järnvägarna o. s. v. går in för fastställande av de toplöner, som finnas för de i privat verksamhet anställda arbetarna och tjänstemännen? Nej, säger man, konkurrensen om de befattningshavarna är icke så stor! Jag tror icke, att det är bara konkurrensen, det här gäller. Jag är f. ö. av samma uppfattning som herr Bäcklund, att även, om man fastställer lönen till vice riksbankschefen något lägre än vad härvidlag föreslagits såväl av utskottet som f. ö. också av herr Bäcklund, så skall man ändå finna tillräckligt många sökande och sannolikt också mycket väl kvalificerade sökande. Varför just jämföra med dessa direktörer i storbankerna, mot vilken

Ang. ändring i vissa delar av lagen för Sveriges riksbank m. m. (Forts.)
metod vårt parti ju alltid liksom också nu på det bestämdaste opponerat sig. Då man nu givit sig in på denna jämförelselinje, varför icke jämföra med andra tjänster i privatbanker?

Det finns många kamrerare i privatbankerna vid de stora huvudkontoren, som ha väl så ansvarsfulla poster som en del direktörer i banken och väl så ansvarsfulla poster som den, herr vice riksbankschefen skulle få. De besitta lika stora kvalifikationer och tillräckligt stor erfarenhet, framför allt äro de överlägsna den befattningshavare, som det nu är meningen skulle tillsättas, därutinnan, att de äro yngre och därigenom ha större uthållighet och befinna sig i bättre fysisk kondition. De ha mycket mindre lön än vad vice riksbankschefen skulle komma att få. Den där jämförelsen med några toppfigurer i de privatkapitalistiska företagen eller finansinstituten leder faktiskt till de mest orimliga konsekvenser. Jag undrar i övrigt, om det icke för närvarande går en massa bankmän, väl meriterade, arbetslösa? Jag är övertygad om att de skulle komma att utföra ett mycket gott arbete i riksbankens tjänst, även om de icke finge den här ifrågasatta lönen.

Då det nu, herr talman, icke är möjligt att komma med något annat yrkande än om bifall till herr Bäcklunds reservation i denna fråga, så ber jag att få göra detta.

Vad beträffar fullmäktige så är det ju ingen som helst utsikt att få till stånd någon ytterligare sänkning av deras arvoden. Det lönar sig inte ens att genom en demonstration söka vinna gehör för denna uppfattning. Jag nöjer mig därför med att yrka bifall till utskottsförslaget i denna punkt.

Vad beträffar riksbankschefen, så föreligger intet som helst yrkande om nedsättning av hans lön. Såvitt jag förstår, måste väl det innebära början till vad vi väl inom den närmaste tiden och i vart fall, innan riksdagen slutar, få se, nämligen att riksdagen går in för att ingen beskärning skall ske av lönerna för *de högst avlönade* i statens tjänst.

Jag tycker, att det vittnar om underliga egenskaper hos en riksdag, som nyss började med att sätta ned andra arvoden, vilka mindre tålde beskärning. Då det emellertid som sagt väl kommer att bli på det viset, så tillåter jag mig konstatera, att alla de herrar, som i sitt privata liv tala stora, starka ord om nödvändigheten av *allmän* lönesänkning, sänkning av den ekonomiska nivån för att vi skola komma över nödtiden, äro mycket förbittrade, så fort arbetarna gå ut i en öppen strid för att värja sig mot för dem föreslagna lönereduktioner. De finna det alldeles i sin ordning att personer i statens tjänst med 40,000 kronors årslön i dessa tider skola sitta i fullkomligt orubbat bo. Mot en sådan politik, herr talman, måste jag och mina partivänner inlägga den bestämdaste protest och göra den så vid och hörbar som överhuvud taget är möjligt. Det är ett dåligt betyg, som den s. k. borgerliga demokratiens representanter därmed giva sig, i realiteten ett betyg, som icke innebär annat än att de falla på knä för de högst avlönade, men visa den morsaste uppsyn och skicka polisen på de sämst avlönade.

Herr Paulsen: Herr talman! När jag i utskottet gick in för en nedsättning av fullmäktiges löner, så var det därför, att jag ansåg, att även dessa borde följa med och bära bördan av kristiden. Fullmäktige fingo sina löner fördubblade under år 1920. Då är det inte för mycket att vi nu sänka lönerna med $\frac{1}{8}$. Men då jag i utskottet började tala för en nedsättning av lönerna, så menade jag icke bara nedsättning av dessa arvoden utan av alla arvoden, ty det är enligt min mening bra mycket för stora löner: en riksbankschef har 44,000 kronor sammanlagt, och vice riksbankschefen skulle få 35,000 kronor och en deputerad 22,000 kronor. Dessa löner tåla sannerligen vid att beskäras

Ang. ändring i vissa delar av lagen för Sveriges riksbank m. m. (Forts.)
ganska avsevärt. Men jag fick det beskedet, att då dessa deras arvoden vore att betrakta som löner, kunde icke nedsättning av dem ske i sammanhang med nedsättning av fullmäktiges arvoden utan måste ske i samband med nedsättning av lönerna för statsförvaltningens tjänste- och ämbetsmän i övrigt.

Angående vice riksbankschefslönen, som herr Bäcklund har påtalat i sin reservation, och som även herr Kilbom senare yttrade sig om, kan det ju nog vara tillräckligt med den lön, som herr Bäcklund föreslagit. Men jag anser för min del, att vice riksbankschefen skall ha samma kvalifikationer som riksbankschefen har, och då bör han också ha något så när samma lön som riksbankschefen har, ty det finns ingen av de andra deputeraderna, som, för den händelse riksbankschefen skulle bliva sjuk, kan sköta hans åligganden. Det finns ingen av dem, som känner till förhållandena, så att han är mäktig att göra detta. Skall vice riksbankschefen vara så kvalificerad som riksbankschefen, skall han också tillnärmelsevis ha samma lön som denne. Sedan får han finna sig i lönenedsättning på samma sätt som andra tjänstemän, om riksdagen skulle gå in för en allmän lönenedsättning. Men man bör icke sätta hans lön så mycket lägre än riksbankschefens lön, när han skall vara duglig att göra samma arbete.

Jag vill tillägga, att jag för min del hoppas, att det skall ske en allmän och kraftig reducering av de högre statstjänstemännens löner, och att det icke skall dröja alltför länge. Men jag anser, att utskottet i detta fall icke kunnat gå någon annan väg än utskottet gjort. Utskottet har icke kunnat gå herr Bäcklunds väg och sätta så stor skillnad mellan riksbankschefens och vice riksbankschefens löner. Det tror jag för min del icke skulle vara lyckligt.

Jag vill, herr talman, för min del hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr *Johansson* i Sollefteå instämde häruti.

Herr *Carleson*: Herr talman! Jag har endast några ord att säga. Jag känner mig uppkallad för att icke låta stå oemotsagt vad herr Bäcklund sade rörande ordningen för val av andre deputeraderna. Bankofullmäktige ha velat, att andre deputeraderna skola kunna få utses även utom fullmäktiges krets. Det förslaget är nu enhälligt av utskottet avvisat, och det finns icke någon anledning att göra något yrkande. Men när herr Bäcklund ger fullmäktige en reprimand för att fullmäktige överhuvud taget kommit fram med detta förslag, förefaller det mig något egendomligt, när såsom motivering för herr Bäcklunds uppfattning överhuvud taget man får höra, att genom en sådan åtgärd förintas riksdagens makt. Ja, det var icke ordet »förintas», som begagnades, men i varje fall var meningen, att riksdagens makt över riksbanken mer eller mindre eliminerades.

Riksbanken är en institution, i fråga om vilken de praktiska skälen böra vara avgörande vid skötseln. Om riksdagen sålunda av praktiska skäl funne, att bankofullmäktige borde få utse andre deputerade utanför fullmäktiges krets, lär man icke lämpligen kunna bemöta en sådan mening med den motivering, som herr Bäcklund hade. Om riksdagen funne det vara praktiskt riktigt med hänsyn till riksbankens skötsel, så vore anordningen samtidigt till rikets välfärd, och då finge andra hänsyn vika.

Därför förefaller det mig egendomligt, att man mot anordningen får höra skälet, att riksdagens makt skulle elimineras. Det borde väl i stället visas, att fullmäktiges praktiska skäl vore oriktiga, men därom har man icke fått höra ett ord.

För övrigt skulle kunna framhållas, att, om andre deputeraderna utsåges utanför fullmäktiges krets, på grund av ett riksdagens beslut, av fullmäktige, som äro utsedda av riksdagen, man näppeligen borde ha fog för påståendet,

Ang. ändring i vissa delar av lagen för Sveriges riksbank m. m. (Forts.)
att riksdagen förlorat makten över riksbanken. Det är väl ändå att låta fantasien spela en något för stor roll.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag vill till herr Paulsen säga, att det är väl ändå icke riktigt att säga, att det icke finns någon inom de nuvarande fullmäktige i riksbanken, som kan sköta den befattningen, som vice riksbankschefen skulle komma att få. Vi ha hela tiden haft vår riksbankschef ute, och han har rest ganska mycket, än till London, än till Basel och litet varstans. Han har varit borta ganska mycket även under föregående år, och riksbanken har under den tiden i alla fall skötts så, att fullmäktige beviljats ansvarsfrihet på alla punkter. Icke desto mindre står man och säger, att det finns ingen, som kan sköta riksbanken, om man icke får en lika kvalificerad person som riksbankschefen till vice riksbankschef. Jag är icke så övertygad om detta, kanske det kan gå, kanske de andra deputerade vi ha och de övriga fullmäktige, kunna fylla måttet ett bra stycke.

Det är ju andredeputerade, som fått sköta chefsbefattningen, när riksbankschefen varit borta, men känner jag riksbankschefen rätt, kommer han varken att låta vice riksbankschefen eller de andra vara de avgörande utan att han får ett ord med i laget på alla viktiga punkter. Jag tror det är litet för mycket att säga, att andredeputerade icke skulle kunna sköta ställföreträdarskapet för riksbankschefen, när han är borta. Att man kan behöva en fullgod kraft att vara vice riksbankschef, går jag med på, så att på den punkten äro icke uppfattningarna delade. Men jag anser, att man litet för mycket tagit hänsyn till privatbankerna, när man gått att föreslå lönen för vice riksbankschefen. Det är väl i alla fall icke nödvändigt, att andre deputeraden för huvudkontoret och andre deputeraden för avdelningskontoren skola ha en lön av endast 21,000 kronor, under det att enligt utskottets förslag vice riksbankschefen skulle komma upp till 35,000 kronor. Jag tycker skillnaden är för stor, i synnerhet som dessa personer i alla fall skött den där befattningen, som den nye vice riksbankschefen skulle sköta i fortsättningen.

Till herr Carleson skulle jag vilja säga, att jag underkänner den där ståndpunkten — och det har ju utskottet också gjort — som fullmäktiges majoritet har gått in för, nämligen att dessa bägge deputerade för huvudkontoret och avdelningskontoren skulle få väljas också utanför fullmäktiges krets. Det är ju klart, att det blir ändå ett försvagande av riksdagens inflytande, om riksbankschefen får omkring sig en vice riksbankschef, som icke är fullmäktig — han är icke vald av riksdagen — en deputerad för avdelningskontoren och en för huvudkontoret utanför fullmäktiges krets. Dessa bilda ett slags direktion, och icke någon av dem äro valda av riksdagen. De äro visserligen valda genom utav riksdagen valda fullmäktige, men det är icke riktigt samma sak. Jag tror, att riksdagens inflytande icke bör minskas utan tvärtom ökas i riksbanken. Det är min övertygelse, att det bör bli jämsstäldhet mellan riksbanken och riksgäldskontoret i det fallet. Jag tror icke alls, att man bör se saken på det sättet, som herr Carleson gjorde. Meningarna ha ju varit delade. Fullmäktiges majoritet med riksbankschefen i spetsen har ju velat, att man skulle kunna välja deputerade även utanför, men de bägge andredeputerade och en av fullmäktige ha varit av den meningen, att man bör bibehålla vad man har, och det har utskottet också gått in för. Jag tror det är en ganska stark ståndpunkt, och jag tror det är en ståndpunkt, som man kan säga bättre hävdar riksdagens inflytande i riksbanken.

Herr Paulsen: Herr talman! Herr Bäcklund framhöll, att när riksbankschefen är ute och reser, går det lika bra ändå. Det där låter ju, som om det

Ang. ändring i vissa delar av lagen för Sveriges riksbank m. m. (Forts.)
icke hade någon betydelse, om riksbankschefen är hemma och sköter affärerna eller icke. Det är klart, att det kan gå bra ändå, om ingenting händer utan allting går sin gilla gång, men klickar det på någon punkt, är det troligt, att det går så lagom bra. Det behövs en ersättare för riksbankschefen, när han behöver resa till främmande länder eller är sjuk, det behövs en kvalificerad man, som kan sköta befattningen som den skall skötas, ty man kan väl inte säga, att de deputerade, som väljas av riksdagen, väljas med hänsyn till sina kvalifikationer att leda Sveriges riksbank. Det torde väl icke ens herr Bäcklund kunna påstå.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Bäcklund avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Bäcklund, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankouts-kottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Bäcklund avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nej-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Paulsen, vadan namn-upprop verkställdes. Därvid avgåvos 71 ja och 85 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den av herr Bäcklund avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 6.

Till behandling företogs härpå bankouts-kottets memorial, nr 19, angående beräkande av den period, varunder semester må tilldelas befattningshavare m. fl. i riksbanken och i riksgäldskontoret.

*Ang. tid
för semester
för befatt-
ningshavare
m. fl. i riks-
banken och
riksgälds-
kontoret.*

Uti förevarande memorial, avgivet över ett av delegerade för riksdagens verk, på anmodan av 1932 års bankouts-kott, framlagt förslag angående beräkande av den period, varunder semester finge tilldelas befattningshavare i riksbanken och riksgäldskontoret m. fl., hemställde utskottet, att riksdagen måtte bemyndiga fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret att, utan hinder av gällande avlöningsbestämmelser, i de fall, då fullmäktiges deputerade, vice riksbankschefen eller befattningshavare inom ifrågavarande verk med hänsyn till göromålens behöriga gång icke kunnat före utgången av ett kalenderår komma i åtnjutande av hela den på sagda år belöpande semesteren, medgiva, att återstående semesterdagar finge utbekommas före utgången av första kvartalet nästföljande år.

Ang. tid för semester för befattningshavare m. fl. i riksbanken och riksgäldskontoret. (Forts.)

Reservation hade likväl avgivits av herr *Bäcklund*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen — — — (= utskottets förslag) — — — finge utbekommas under januari månad nästföljande år.

Efter föredragning av utskottets hemställan, anförde:

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag återkommer kanske litet snart, när jag har två reservationer efter varandra. Jag blev ju väl hörd av kammaren i förra ärendet, men jag är inte riktigt säker på att det går lika bra i detta fall. Jag skall emellertid be att få säga några ord med anledning av den reservation, som jag fogat till utlåtandet.

Saken är den, att Kungl. Maj:t har befogenhet att för civilförvaltningen utsträcka semestertiden till att omfatta inte bara kalenderåret utan även januari månad efterföljande år. Nu ha fullmäktige i riksbanken hos bankoutskottet begärt, att för befattningshavarna i banken få samma bestämmelser, så att när semester inte kunnat givas under kalenderåret, man skulle kunna gå in på nästkommande år och giva semester. Men fullmäktige i riksbanken ha icke varit nöjda med den befogenhet, som Kungl. Maj:t har ifråga om den övriga civilförvaltningen, nämligen att kunna utsträcka tiden för beviljande av semester till januari månad nästkommande år, utan fullmäktige ha gått längre och vilja ha rätt att skjuta över semestern på det kommande årets tre första månader, således både januari, februari och mars. Jag tycker detta är litet väl lång tid. Vore det inte bättre, om man började med semestrarna litet tidigare, så att de kunde uttagas under kalenderåret eller åtminstone före januari månads utgång året därpå? Eljest blir det många gånger ett överskjutande av semestern i onödan, därför att man vet, att man kan få den ända fram i mars nästa år. Semesteråret kommer under sådana förhållanden att praktiskt taget omfatta tiden från den 1 april till den 31 mars påföljande år. Detta blir resultatet. Jag kan inte förstå, att detta kan vara till någon fördel för statsverket, och ej heller kan det enligt min mening innebära någon fördel för personalen, ty den tid, varunder semester kan uttagas, kan ju icke bli längre än ett år, låt vara att året i detta fall börjar med den 1 april och slutar med den 31 mars.

Jag har den uppfattningen, att fullmäktige icke bort gå längre än vad Kungl. Maj:t har befogenhet att göra, nämligen att låta semester, som icke kunnat uttagas tidigare, lämnas under januari månad nästa år.

Jag är övertygad om, att börjar man bara med den tendens, som fullmäktige i riksbanken här äro inne på, komma alla andra verk att följa efter, och så får man inom hela statsförvaltningen ett semesterår, som börjar den 1 april och slutar den 31 mars påföljande år. Jag kan som sagt icke förstå, att detta kan vara till någon fördel för statsverket.

Det är emellertid endast riksbanken, som begärt denna utsträckning av tiden. Fullmäktige i riksgäldskontoret ha blivit hörda och sagt, att de icke haft någon olägenhet av det system, som nu tillämpas, men, à la bonne heure, är det så att riksbanken vill ha detta, kunna vi ta samma bestämmelse, även om den hittills inte varit behövlig. Sedan har lönenämnden och delegerade för riksdagens verk penetrerat denna sak, och så har man där velat, att även riksdagsbiblioteket och justitie- och militieombudsmannens expeditioner skola komma under dessa bestämmelser. På detta sätt har deras yttranden kommit att omfatta icke blott riksbanken utan även riksgäldskontoret och de av mig nyss uppräknade institutionerna. Utskottet har gått med på att riksdagen skall bemyndiga fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret att ut-

Ang. tid för semester för befattningshavare m. fl. i riksbanken och riksgäldskontoret. (Forts.)

sträcka tiden tre månader, men utskottet har icke gått med på detta ifråga om riksdagsbiblioteket och justitie- och militieombudsmannens expeditioner, därför att något behov av en dylik anordning för sistnämnda verk enligt utskottets mening icke förefinnes. Man ser emellertid, hurusom aptiten växer medan man äter, då både lönenämnden och delegerade kunnat föreslå utskottet, att bestämmelsen skall omfatta samtliga riksdagens verk. Säkerligen kommer det att bli på det sättet om utskottets förslag antages, att den ena statsinstitutionen efter den andra kräver, att få överföra semester till tre månader in på kommande år.

Jag har som sagt icke kunnat följa utskottet i detta fall, ty enligt min mening bör vare sig riksbanken eller riksgäldskontoret ha större befogenhet än Kungl. Maj:t, nämligen att utsträcka tiden till att omfatta även januari månad. Detta bör enligt mitt förmenande räcka, och därför har jag vid utlåandet fogat en reservation, som medger en utsträckning av tiden till och med januari månad men inte längre.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den av mig avgivna reservationen.

Herr Paulsen: Herr talman! Herr Bäcklund talar, som om alla de riksbankens och riksgäldskontorets tjänstemän som det ville skulle få begagna sig av den utsträckta tiden. I själva verket är det endast ett mycket litet antal, som det här gäller.

Vidare skulle den av herr Bäcklund föreslagna bestämmelsen bli fullkomligt onyttig för ifrågavarande befattningshavare, ty under januari månad ha de bokslutsarbete och ha ingen möjlighet att då uttaga semester. Om vi icke gå den väg, som utskottet föreslagit, kunna vi lika gärna låta de nuvarande bestämmelserna gälla oförändrade.

Jag är övertygad om, att fullmäktige komma att handha denna bestämmelse med mycket stor varsamhet. Den kommer säkerligen icke att tillämpas i andra fall, än det är alldeles nödvändigt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag tror inte kammaren skall taga fasta på vad herr Paulsen säger i detta fall. Han gör gällande, att på grund av bokföringsarbete skulle semester icke kunna uttagas under januari månad. Det är ju inte alls på det sättet, ty riksbankens bokföring går, i motsats till många enskildas, inte in en eller två månader på det kommande året, utan när året är slut är bokslutet klart. Det ha vi ju belägg på, ty vid vårt första sammanträde i bankoutskottet föreligger alltid riksbankens bokslut för gångna året färdigt, och bankoutskottet överlämnar detta såsom memorial nr 1 till riksdagen.

Herr Paulsen säger vidare, att denna bestämmelse icke omfattar alla tjänstemän. Visst gör den det. De komma alla i samma ställning härvidlag.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag förstår, att herr Bäcklund mycket litet har sysslat med bokföring i sin dag, ty eljest skulle han aldrig komma med ett sådant påstående, att den sista december är bokslutet klart för året. Nej, herr Bäcklund, när den sista december kommer, börjar man göra bokslutet, och det tar alltid en viss tid, innan man får det färdigt, beroende på hur omfattande det är. Man kan inte lägga fram det fixt och färdigt den sista december.

Ang. tid för semester för befattningshavare m. fl. i riksbanken och riksgäldskontoret. (Forts.)

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talman-
nen propositioner på dels bifall till utskottets hemställan, dels ock bifall
till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan
av kammaren bifallen.

§ 7.

Härefter föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilt statsbi-
drag till kostnaderna för laga skifte i Karesuando kyrkby;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omläggning av
taken å veterinärhögskolans byggnader;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågan om kon-
trollstationer för smör jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppskov i vissa
fall med erläggande av annuiteter å lån från odlingslånefonden och statens
avdikningslånefond jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

*Ang. upp-
hävande av
stadgan om
skjutsvä-
sendet.*

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 39, i an-
ledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om upphä-
vande av stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911 (nr 63) ävensom i äm-
net väckt motion.

I en till riksdagen den 10 februari 1933 avlåten, till jordbruksutskottet
hänvisad proposition nr 97 hade Kungl. Maj:t under återopande av bilagt ut-
drag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag före-
slagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

*Förordning om upphävande av stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911
(nr 63).*

Härigenom förordnas, att stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911 skall
upphöra att gälla med utgången av år 1933; dock att beträffande skjutsanstalt,
för vilken enligt stadgan slutet entreprenadavtal först därefter utgår, bestäm-
melserna i densamma skola tillämpas intill entreprenadtidens utgång.

Åtgärd för åstadkommande av entreprenad enligt nämnda stadga må ej av
Konungens befallningshavande vidtagas efter det förordningen, enligt därå
meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en i andra kam-
maren av herr Nilsson i Antnäs m. fl. väckt motion, nr 424, vari föreslagits,
att åt den ifrågasatta förordningen måtte givas viss förändrad, i motionen
angiven lydelse.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å den i ämnet väckta
motionen, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Vid utlåtandet hade fogats reservation utan angivet yrkande av herr Hed-
lund i Håste.

Ang. upphävandet av stadgan om skjutsväsendet. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Hedlund** i Häste: Herr talman! Jag har till detta utlåtande antecknat en blank reservation, och jag vill nu närmare redogöra för, varför jag gjort på detta sätt och icke kunnat ansluta mig helt till utskottet.

Det är ju för de sydligaste och mellersta delarna av landet en ganska obetydlig fråga, som det här gäller, men för de nordligare delarna är frågan om skjutsväsendets ordnande alltjämt av icke så liten betydelse. Undan för undan har antalet skjutsanstalter och gästgiverier minskats, men det finns fortfarande vissa orter, där förhållandena alltjämt äro sådana, att vederbörande myndigheter anse, att man bör ha möjlighet att, eventuellt genom mindre bidrag, upprätthålla en viss möjlighet att erhålla skjuts.

Den sakkunnige har ansett, att den nuvarande anordningen skulle kunna avvecklas och att denna avveckling skulle gälla från och med utgången av år 1933, dock att beträffande skjutsanstalt, för vilken enligt stadgan slutet entreprenadavtal först därefter utgår, bestämmelserna i densamma skola tillämpas intill entreprenadtidens utgång. För Jämtlands län utgår entreprenadtiden år 1936. Jag har för min del ansett, att man skulle låta skjutsstadgan upphöra först med utgången av sistnämnda år. Därigenom skulle en hel del av de nu verksamma skjutsanstalterna beredas längre tid att avveckla.

Inom andra avdelningen av jordbruksutskottet, som behandlade denna fråga, funnos också vissa sympatier för en sådan anordning. Man ansåg det önskvärt, att företagare och andra, som för sin utkomst äro beroende av skjutsväsendet, inte alltför brådstörtat ställas inför ett upphävande av skjutsstadgan. Om man bestämmer, att skjutsstadgan skall upphöra först med utgången av år 1936 samt att entreprenadavtal enligt samma stadga må träffas endast för tiden till och med sistnämnda år men ej för tiden därefter, skulle man komma dithän, att år 1936 vore det helt slut.

För att nå fram till ett sådant resultat, måste givetvis den nuvarande förordningen i likhet med vad departementschefen förutsatt, ändras, men det skulle enligt det förslag, som jag för min del vill förorda, gestalta sig så, att riksdagen skulle godkänna ett förslag till förordning om upphävande av stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911 nr 63. Förordningen skulle lyda: »Häri genom förordnas, att stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911 skall upphöra att gälla med utgången av år 1936. Efter det denna förordning, enligt därom meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling, skola entreprenadavtal enligt förenämnda stadga oavsett de i stadgan föreskrivna entreprenadtider slutas för tiden intill utgången av år 1936.» Vid bifall till förslaget skulle motionen nr 424 anses vara besvarad. Ett dylikt förslag hade upprättats inom jordbruksutskottets andra avdelning, men vann icke majoritet inom utskottet.

Jag ber emellertid för min del att få göra detta yrkande, herr talman.

Herr **Holmström**: Herr talman! Den ärade reservanten har redan framhållit, att denna fråga är av speciellt intresse för Norrland.

Behovet av gästgiverierna är där mera framträdande på grund av de säragna förhållandena däruppe. Hästskjutsar måste alltjämt användas i granska stor utsträckning, i synnerhet under vintern och i tjällossningstiden, då det är svårt att taga sig fram med bil. Därtill kommer, att bilskjutsarna vid gästgiverierna just under det senaste året tilltagit i antal på grund av att de resande, i synnerhet handelsresande, i stor utsträckning slutat att använda sig av egna bilar. Sedan legitimationskortet införts vid järnvägarna, ha ju kost-

Ang. upphävande av stadgan om skjutsväsendet. (Forts.)
naderna för järnvägsresor minskats till hälften, och bensinen har blivit dyrare, vilket tillsammans gör, att det har blivit mera ekonomiskt att resa — framför allt på de längre avstånden — per järnväg och så lita till de lokala skjutsstationernas bilar. Man kan sålunda, åtminstone för handelsresandenas vidkommande, tala om en järnvägarnas renässans och på grund därav också om en gästgiveriernas renässans.

I Gävleborgs län ha gästgiveriägarna med anledning av den kungl. propositionen haft en sammankomst. Aderton gästgiverier voro därvid representerade. De gjorde vid denna sammankomst ett uttalande, vilket genom särskilda delegerade tillställts jordbruksutskottet, som emellertid icke synes ha tagit någon hänsyn därtill. Jag skall naturligtvis icke här besvara kammaren med att läsa upp hela detta uttalande. Men jag anser, att några brottstycken av detsamma böra inflyta i kammarens protokoll.

Gästgiveriägarna reagera till att börja med mot att de mest intresserade i denna fråga, nämligen gästgivarerna själva, icke fått tillfälle taga del av verkställd utredning och däröver avgiva yttrande. De säga: »Utredningen är alltför litet omfattande. Sålunda saknas varje undersökning rörande de ekonomiska följderna av gästgiverihållningens fullständiga indragning särskilt då med hänsyn till den påtagliga, sannolikt katastrofala, nedgången i värdena på de fastigheter och inventarier, som hittills använts i gästgiverihållningen. Då sammanlagda värdet härav endast för Gävleborgs läns vidkommande sannolikt snarare över- än understiger en miljon kronor, torde det ligga i öppen dag, att en utredning i denna del dock borde ansetts ofrånkomlig.» De säga vidare: »Otvivelaktigt skulle den tilltänkta indragningen medföra omedelbar arbetslöshet för bortåt ett hundra personer, nu anställda vid gästgiverierna inom Gävleborgs län.» De anföra, att behovet av gästgiverier vitsordats av länsstyrelser, Sveriges handelsresandeförening samt ett flertal tidningar, samt uttala vidare: »Då det nu förhåller sig så, att skjuts- och gästgiverientreprenader säkerligen alltjämt skulle kunna ordnas utan kostnad för det allmänna och landstingen, men indragning däremot komme att medföra oberäknliga förluster för nuvarande innehavare, avsevärd arbetslöshet för personalen samt helt naturligt betydande svårigheter för kommunerna och det allmänna, nödgas vi göra gällande, att det vore ur allmän synpunkt lämpligast, om propositionen icke bleve bifallen.» — »Enligt vårt förmenande föreligga fullgoda skäl för uppskov med denna frågas avgörande redan på grund av behovet av förutsättningslös utredning rörande de ekonomiska följderna av en indragning.» — »Ett ytterligare skäl för uppskov», säga de, »som synes oss lika bärande, ja, så gott som oemotsägligt, är att någon övergångsperiod eller tidsfrist för våra rörelsers omläggning icke ens blivit ifrågasatt i propositionen.» De reagera mot att nu »en grupp företagare utan varning ställts inför nödvändigheten att inom kortare tid än ett år avveckla eller fullständigt omlägga en verksamhet, som utan anmärkning bedrivits under lång tid. Så mycket mera märkligt som större delen av dessa företagare hava samtliga sina besparingar investerade i för rörelsen behövliga fastigheter och inventarier, där de icke för samma häfta i större eller mindre skuld.» Och så säga de mot slutet: »I likhet med länsstyrelsen i Gävleborgs län vilja vi också dessutom såsom skäl för uppskov med förslaget framhålla, att med indragningen bör anstå åtminstone till den även av utredningsmannen omförmälda, nu pågående revisionen av rusdryckslagstiftningen, bland annat rörande 'hotell och pensionat' givit resultat.»

Ja, det är därför, herr talman, som i motionen, endast har yrkats uppskov med frågan. De sista avtalen utgå år 1936, och motionärerna ha därför föreslagit, att de avtal, som dessförinnan upphöra, skola kunna förnyas intill år

Ang. upphävandet av stadgan om skjutsväsendet. (Forts.)

1936. Det ligger ju en viss grad av orättvisa i det förhållandet, att t. ex. Jämtlands län, får ha sina gästgiverier kvar ända till år 1936, medan vi i grannlänet, Gävleborgs län, få lov att slopa dem innevarande år.

Det är, herr talman, på dessa grunder, jag anhåller att få yrka bifall till herr Hedlunds i Häste reservation.

Herr Johansson i Uppmälby: Herr talman! Frågan om indragning av gästgiverier har nu behandlats i många år. Det ena landstinget efter det andra har beslutat att icke lämna anslag, och länsstyrelserna ha i de flesta fall böjt sig för detta. Vi ha i vårt land f. n. icke så värst mycket kvar av de gamla gästgiverierna. Det är ju, som framgår av propositionen, icke alls meningen, när man vill slopa detta, att det skulle helt och hållet upphöra. Det kommer att bli en överflyttning till kommunikationsdepartementets huvudtitel, där det begäres ett anslag för att i mån av behov det skall kunna träffas avtal på de platser i landet, där sådant behövs för tillhandahållande av skjutsar. Vidare skall det kunna träffas avtal om att tillhandahålla husrum för resenärer. Jag tror icke, att man nu bör bibehålla den gamla skjutsstadgans bestämmelser. Det tror jag vi redan ha kommit ifrån, och det är heller ingen som yrkar på detta, utan det gäller huvudsakligen tiden, när stadgan skall träda ur kraft. Nu är det väl så, att de som inneha gästgiverier, inneha dem på en bestämd tid. De ha väl inga garantier för, att när entreprenadtiden utgår, de skola få sitta kvar. Det kan ju komma en annan och taga entreprenaden, och det är ju heller inte säkert att den kommer att bjudas ut på nytt.

Vill man ha en mjuk övergång, synes det vara det bästa att, som Kungl. Maj:t föreslagit, när de nuvarande entreprenadavtalen utgå, gästgiverierna dragas in. Ifall man går på den andra linjen, som herr Hedlund i Häste föreslagit — får man ju bjuda ut på entreprenad kanske år 1935 på bara ett enda år. Det kan aldrig bli mer än på 3 år. Följaktligen tror jag icke, att det är något behov av att man utsträcker tiden längre än till dess de nuvarande entreprenadavtalen upphört. I Jämtlands län ha ju, som sagt, entreprenadavtal ingåtts så sent, att de räcka till år 1936, och följaktligen får man där behålla sina gästgiverier.

Första kammaren har ju bifallit utskottets förslag, och jag hoppas, att denna kammare också gör det. Annars få vi väl en sammanjämkning, och då kommer ju striden att stå mellan år 1933 och år 1936. Därvid blir det svårt att åstadkomma ett obrutet år.

Beträffande vad som här nämnts från Gävleborgs län, är det ju sant att det kommit en skrivelse från gästgivarna där. Dessa gästgivare ha ju varken landstingsbidrag eller statsbidrag, och de vilja ha rätt att ha gästgiverierna kvar huvudsakligen för rättigheten att utan vidare tillstånd få försälja pilsnerdricka. Jag kan icke finna, att det ligger någonting annat inunder det. De ha ju icke behövt söka tillstånd, som andra få göra, utan gästgivarna ha haft rättighet att försälja pilsnerdricka till resande gäster, som intagit måltid. Det har på vissa håll missbrukats, så att gästgiverierna sjunkit ned till att bli rena ölkrogar på landsbygden, och det är väl detta, som mycket gjort, att landstingen icke velat upprätthålla dem. Det kan ju finnas behov av gästgiverier, men det finns ju pensionat med dylika rättigheter. Man får väl ändra om gästgiverierna till pensionat, och jag antar att den, som skött sin gästgiverirörelse väl och vill inrätta sig för pensionatrörelse för att hålla resande med mat och kost, väl har möjlighet att få tillstånd att försälja pilsnerdricka. Framställningen från Gävleborgs län rörde sig, såvitt vi kunde se i utskottet, icke om behovet av skjuts utan om behovet av att få ha kvar

Ang. upphävande av stadgan om skjutsväsendet. (Forts.)
 rätt till servering av pilsnerdricka, och något dylikt tycker jag icke, att man skall blanda in här. Sådant får man ansöka om på andra vägar.

Jag skall, herr talman, icke uppehålla debatten längre och ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Hedlund i Häste under överläggningen framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 9.

Om upphävande av § 5 i stadgan angående hotell- och pensionat-rörelse.

Till avgörande förelåg nu jordbruksutskottets utlåtande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om upphävande av § 5 i stadgan den 8 juni 1917 (nr 474) angående hotell- och pensionatrörelse ävensom i ämnet väckt motion.

Därvid anförde:

Herr Lithander: Herr talman! I anslutning till de anföranden, som av herr Hedlund i Häste och herr Holmström höllos vid den förra punkten, som berörde en liknande sak, som den nu förevarande, vill jag säga, att jag delar deras uppfattning i den sak, som det där var fråga om. Liksom man därvidlag givit en väl kort respittid åt vederbörande, har man, anser jag, gjort det här också. Man säger visserligen att vederbörande kunnat söka nya rättigheter, men dessa skulle varit sökta före den 15 mars i år, för att vederbörande skolat kunna få rättigheterna den 1 oktober i år. Tiden är alltså nu försluten, och de kunna därför icke få några förnyade rättigheter förrän till den 1 oktober 1934. Gävleborgs läns landsting har avstyrkt den kungl. propositionen. Det har alltså även funnits myndigheter, som ha varit betänksamma i den här saken.

Jag har, herr talman, velat begagna detta tillfälle för att fästa regeringens uppmärksamhet på en sak. Inom parentes vill jag säga, att när det gällde att trygga några miljoner i inkomst till statsverket genom att särbeskatta porter, då avslogs detta under hänvisning till att man skulle avvakta 1928 års rusedryckskommittés utredning i frågan. Här gäller det i viss mån en nykterhetsfråga, men här går Kungl. Maj:t frejdigt fram och avvaktar icke kommitténs utredning. Det gäller alltså litet olika regler, allt eftersom man vill och icke vill en sak. Emellertid skulle jag vilja fästa regeringens uppmärksamhet på en del framställningar, och detta gör jag särskilt med tanke på att Kungl. Maj:t i vissa fall visat sig icke vilja avvakta 1928 års rusedryckskommittés utredning. Jag vill fästa uppmärksamheten på de hemställanden, som under en följd av år gjorts från de svenska turisthotellens riksförbund till regeringen vid olika tillfällen i syfte att få till stånd förbättrade förhållanden beträffande deras rörelse liksom beträffande gästgivaregårdarna för att kunna tillgodose turisttrafiken på ett bättre sätt. När man nu ändrar på bestämmelserna i den stadga, som vi nu avhandla, kan man kanske måhända med litet större förståelse taga emot dessa framställningar. De gå ut på, att man skall kunna få sina frågor avgjorda vid ett forum, som icke alltid skall behöva vara knutet till en viss ort. Man vill exempelvis att länsstyrelserna skola kunna få fälla utslag i dylika ärenden. Det råder på vissa ställen i riket rent abderitiska förhållanden i dylika fall. Jag vill hemställa till det närvarande statsrådet, att han söker få sina kamrater i regeringen med sig, när det gäller att pröva dessa saker utan att av-

Om upphävande av § 5 i stadgan angående hotell- och pensionatrörelse.
(Forts.)

vakta den slutliga lösningen av frågan genom rusdryckskommittén, så att man alltså litet tidigare kan giva ett handtag till svenskt turistväsende och vad därmed sammanhänger. Det vore till fromma för statskassan och för dem, som bedriva den legitima och berättigade näring, som det här är fråga om och som i upprepade skrivelser hittills förgäves vänt sig till regeringen.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Vid härfter skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 41, i anledning av väckta motioner om kostnadsfri överlåtelse av äganderätten till en staten tillhörig, för uppförande av läkarbostad i Eds provinsialläkardistrikt använd tomt blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 42, i anledning av väckta motioner angående beredande av möjlighet för byamännen i Norr Salbo by att återfå visst dem frändömt markområde.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 140 av herr *Anton Pettersson* och II: 286 av herr *Johnansson* i Bro, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande möjlighet för byamännen i Norr Salbo by i Västmanlands län att återfå ett markområde, som genom Kungl. Maj:ts dom den 22 februari 1923 förklarats tillhöra kronan.

Ang. beredande av möjlighet för byamännen i Norr Salbo by att återfå visst markområde.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Henriksson* och *Gustafson* i Vimmerby, vilka yrkat bifall till motionerna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *Gustafson* i Vimmerby: Herr talman! I förevarande utskottsutlåtande har jordbruksutskottets majoritet avstyrkt tvenne motioner, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande möjlighet för byamännen i Norr Salbo by i Västmanlands län att återfå ett markområde, som genom Kungl. Maj:ts dom den 22 februari 1923 förklarats tillhöra kronan. Bakom dessa motioner ligger ett synnerligen intressant rättsfall och jag skall tillåta mig att med ett par ord beröra det samma.

De handlingar, som jag i detta fall haft att tillgå och på vilka jag nu i allra största korthet skall söka bygga min framställning, äro dels Nytt Juridiskt Arkiv och dels vissa originalhandlingar, som ställts till mitt förfogande. Av dessa handlingar framgår att Norr Salbo bymän år 1680 upplåto till kronan ett markområde, som tillhörde deras hemman och som skulle användas till exercisplats för en bataljon av Västmanlands regemente. Såsom vederlag för denna upplåtelse skulle byamännen erhålla för det första rätt att under regementsövningarna få försälja brännvin till de värnpliktiga — för övrigt en mycket märklig form av vederlag, som byamännen på detta sätt förskaffade

Andra kammarens protokoll 1933. Nr 25.

Ang. beredande av möjlighet för byamännen i Norr Salbo by att återfå visst markområde. (Forts.)

sig — för det andra rätt att utnyttja det bete, för sina husdjur, som kunde förefinnas på det sålunda upplåtna området. Nu försiggingo dessa exercisövningar på denna campementsplats under en lång följd av år, men någon gång på 1750-talet fick Västmanlands regemente liksom, förmodar jag, en del andra regementen deltaga i det pommerska kriget. Därav följde, att det under en hel följd av år icke förekom någon exercis på detta fält. Under dessa år passade byamännen på och uppodlade, som det heter, en del vretar i exercisfältet. När sedermera efter krigets slut Västmanlands regemente skulle vapenövas på Salbo hed, funno dåvarande militära myndigheter, att exercisplatsen icke minst med hänsyn till de uppodlingar av markområden, som skett, var för liten för sitt ändamål. Man träffade då med Salbo byamän en överenskommelse av innebörd att dessa skulle upplåta nya och ytterligare områden att tilläggas exercisfältet. I fråga om dessa överenskommelser uppgjordes det också kontrakt mellan kronan och Salbo byamän. Jag har varit i tillfälle att läsa en vidimerad avskrift av detta kontrakt, och såvitt jag har kunnat finna, konstituerar icke detta kontrakt någon som helst äganderätt för statens del. Jag vill också inom parentes säga, att jag vid genomläsandet av N. J. A. funnit, att även vissa myndigheter, jag tror både lantmäteristyrelsen och kammarkollegium, i visst sammanhang yttrat, att det icke finnes någonting i detta kontrakt som givit anledning till det antagandet, att byamännen skulle avhänt sig äganderätten vid detta tillfälle till det sålunda upplåtna området. I varje fall — säger man — torde byamännen själva leva i den uppfattningen att en upplåtelse med äganderätt vid detta tillfälle icke ägde rum.

Nu förhåller det sig vidare så att Västmanlands regementes förläggning på Salbo hed upphörde år 1906. I och med detta levde Norr Salbo byamän i den uppfattningen, att markområdet automatiskt skulle återfalla till Norr Salbo by och dess ägare. Nu inträffar emellertid det märkliga, att staten hävdar en fortsatt, man kan kalla det besittningsrätt, till detta exercisområde, ehuru det ursprungligen endast upplåtits mot vederlag i krogrätt och betesrätt, såsom jag här tidigare har anført. Byamännen trodde alltså, att detta område då skulle komma att återförenas med deras hemman, men staten upplät i stället, tvärtemot vad man trodde, vid den tidpunkten till föreningen Floda kolonier nyttjanderätten till detta område. Den utnyttjade detta för att där vårda alkoholister. I detta läge funno sig Norr Salbo byamän nödsakade att uttaga stämning på Kungl. Maj:t och kronan med yrkande att området skulle återföras i deras ägo. Häradsrättens dom, som var enhällig, gick ut på att området ånyo skulle återföras i Norr Salbo byamäns ägo. Hovrätten, där kronan besvärade sig, ansåg däremot, att kronan skulle ha bättre rätt till ifrågavarande område. Det förtjänar dock här omnämnas, att icke mindre än två ledamöter av hovrätten följde häradsrättens i domen uttalade mening. I högsta domstolen, där Norr Salbo byamän slutligen hemställde om ändring, uttalades, att kronan skulle anses vara ägare till detta område på grund av urgammal hävd. Jag vill för min del uttala, att det vill synas, som om häradsrätten med den orts- och lokalkännedom, som den naturligen besitter i högre grad än övriga domstolsinstanser, borde kunna bäst bedöma denna sak. Jag förmodar att särskilt åtskilliga av nämndemännen torde haft en dylik lokalkännedom. Jag förutsätter därför, som sagt, att häradsrätten skulle ha bättre möjligheter än någon annan att bedöma rättmätigheten i vad byamännen hemställde om.

Med vad jag nu har sagt, vill jag icke uttala någon som helst egen mening om högsta domstolens dom; det vare sig kan eller bör man av naturliga skäl göra. Men vad jag icke kan underlåta att säga i detta sammanhang är, att

Ang. beredande av möjlighet för byamännen i Norr Salbo by att återfå visst markområde. (Forts.)

det synes, som om de omständigheter, som föreligga i detta speciella fall, äro av den art, att i varje fall billighetsskäl borde tala i första hand för ett bifall till motionen men också för att dessa Norr Salbo byamän böra återfå de jordområden, varom det nu är tal.

Vid behandlingen inom jordbruksutskottet framhölls det från mycket framstående håll inom utskottet, att den väg, som man i sådant fall som detta borde välja, icke vore motionsvägen. Man borde i stället gå in till Kungl. Maj:t med en skrivelse och begära att av nåd få området tillbaka. Jag får säga, att jag finner också denna väg ganska plausibel, och det skulle verkligen vara önskvärt att, därest en sådan framställning till Kungl. Maj:t i sinom tid framkommer, Kungl. Maj:t ville taga denna fråga under välvillig omprövning. I varje fall anser jag, såsom jag tidigare antytt, att omständigheterna äro sådana, att billighetsskäl tala för bifall till motionen. Jag tillåter mig därför, herr talman, att hemställa om bifall till densamma.

Herr Johansson i Uppmälby: Herr talman! I motionen hemställs, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande möjlighet för Norr Salbo byamän att återfå ett markområde. Denna fråga har nu varit föremål för rättegång. Ärendet har gått genom alla instanser och utslag har fallit. Jag antar, att ärendet icke har kunnat passera alla domstolsinstanser, utan att det förelegat utredningar, på vilka domen har grundats. Följaktligen har ärendet redan varit föremål för utredningar.

Om man nu här i detta fall skulle gå motionärerna tillmötes, så kan man fråga sig, vad följden skulle bli. Jo, alla de, som tidigare processat med kronan och tappat, skulle komma att begära utredningar i sina mål. Det finnes emellertid ett sätt för byamännen att gå till väga, och det är att begära resning i målet. En annan väg, som även herr Gustafson i Vimmerby pekade på, är att kronan kan tänkas vilja efterskänka sin rätt, om vederbörande kan påvisa billighetsskäl. Så har skett många gånger, när dom har fallit i ett mål. Då har det hänt, att riksdagen funnit, att vissa billighetsskäl förelegat, som motivera ett mildrande av domen. En dom har t. ex. blivit ruinerande för den, som träffats av densamma. Riksdagen har då ibland mildrat domen, och har det gällt pengar, har riksdagen då satt ned det utdömda beloppet, så att vederbörande fått betala ett mindre belopp, varigenom vederbörande fått någon lindring.

Vad som i motionerna föreslås är, enligt min och majoritetens inom jordbruksutskottet mening, omöjligt och orimligt och skulle leda till mycket märkliga konsekvenser. Man vill, att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning i ett mål, där högsta domstolens utslag har fallit. Vi från majoritetens sida anse icke att den vägen är framkomlig och, som jag sade förut, det kommer att föra med sig konsekvenser i fråga om tidigare rättegångar mellan enskilda och kronan. Då kommer kanske den tappande enskilda parten till riksdagen och begär att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t för att deras mål på detta sätt skall tagas upp. Jag tycker, att detta är en omöjlig väg. Man kan ju, som sagt, begära resning i målet och få det på detta sätt på nytt behandlat eller påvisa, att de, som upplåto detta område, lidit stora förluster. Det är ju lång tid, sedan detta skedde, och området har bytt ägare många gånger om, men kan det påvisas, att vederbörande lidit stora förluster, finnes det möjlighet för att Kungl. Maj:t och riksdagen kunna gå med på att efterskänka sin rätt och giva området tillbaka. Den väg, som är föreslagen i motionen, är enligt min mening omöjlig.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. beredande av möjlighet för byamännen i Norr Salbo by att återfå visst markområde. (Forts.)

Herr **Johansson** i Bro: Herr talman! Efter den uppläggning av frågan, som reservanten, herr Gustafson i Vimmerby, gjorde, kunde det kanske vara onödigt att här yttra sig, men i egenskap av motionär skall jag ändå be att få säga ett par ord.

Utskottet har grundat sitt avslagsyrkande bl. a. på att det föreligger laga dom i frågan och denna laga dom innebär, att kronan skall vara ägare till marken i fråga. Utskottet har grundat sitt utslag på kammarkollegiums uttalande. Detta uttalande finner jag dock vara något egendomligt. Det återfinnes i betänkandet, varför alla kunna läsa det där, men för att få det till protokollet skall jag be att få läsa upp det. Det heter där:

»Varje grund synes saknas för den av motionärerna lämnade uppgiften, att Norr Salbo byamän gått förlustiga sin rätt till det av dem ursprungligen upplåtna området därför att de icke förstått att i tid bevaka sina intressen. Vid sådant förhållande och då ett bifall till motionerna skulle innebära, att de nuvarande hemmansägarna, vilka förvärvat sina fastigheter efter värden, som säkerligen bestämts utan hänsyn till en eventuell rätt till gamla campementsplatsen, skulle utan särskilt vederlag erhålla markområden, som deras företrädare i äganderätten för mer än 150 år sedan avstått från, finner kollegiet några billighetsskäl icke tala för bifall till motionerna.»

Jag finner, att utskottet grundat sitt avslagsyrkande på ett uttalande, som är fullkomligt missvisande. Det torde vara klart, att man bör ta litet närmare kännedom om hur det hela förhåller sig, innan man gör så viktiga uttalanden som här är fallet. Det rätta förhållandet är, att dessa egendomar uppe i Norr Salbo by icke sålts eller bytt ägare på annat sätt, än att de i hundratals år gått i arv från det ena släktet till det andra, och det är klart, att vederbörande alltid räknat med de fördelar, som ifrågavarande upplåtelser gav en ägare till denna mark. Nu kan det ju gott sägas, att Salbo byamän här begått en blunder, som är nästan oförlätlig. Det hade bara behövts, att de, då det gjordes upp kontrakt med kronan och de förbundo sig att avstå denna mark till exercisplats, varit så framsynta, att de fått in en punkt i detta kontrakt av innehåll, i händelse campementsplatsen icke skulle behövas för sin uppgift, så skulle marken återgå till dem. Detta ha emellertid Salbo byamän underlåtit, och däri ligger felet. Jag har varit med om åtskilliga affärer och funnit, att när det gäller affärer enskilda personer emellan, så tål det nog vid att skriva tydligt och klart i papperen, om man skall få tillbaka vad man en gång lämnat ut mot nyttjanderätt. Men då man gör upp en affär med staten angående upplåtande av mark såsom i detta fall, borde det naturligtvis inte få inträffa, att staten begagnar sig av en underlåtenhet från motpartens sida för att taga marken ifrån vederbörande. Det är emellertid ett faktum, att staten icke har rätt till denna jord i annan mån än att staten skulle få begagna den. Man kan ju förstå Salbo byamäns ståndpunkt. De hade upplåtit marken och fått vissa fördelar; som vi hörde av reservantens, herr Gustafson i Vimmerby, redogörelse, hade de t. o. m. fått rätt att sälja brännvin och andra varor till manskapet vid lägerplatsen och på det sättet erhållit fullt arrende för marken, och ansågo sig därmed täckta för både mark och obehag, men de kunde naturligtvis icke räkna med att marken skulle gå tillbaka till kronan eller att området skulle upphöra att användas såsom exercisplats. Men då är det icke heller förvånansvärt, att de, när man sedan tager marken ifrån dem, väcka anspråk på att få den tillbaka.

Jag vill inskjuta en sak här. Det kunde kanske såsom någon har sagt, betraktas som en kritik mot våra domstolar att motionera i frågan, eftersom det här gäller en lagakraftvunnen dom. Jag vill därför säga, att så är icke för-

*Ang. beredande av möjlighet för byamännen i Norr Salbo by att återfå visst
markområde. (Forts.)*

hållandet från min sida. Vare det mig långt ifrån att säga eller göra någonting, som skulle kunna kasta en skugga på våra högt värderade domstolar, och däri inbegriper jag då inte bara de högre domstolarna utan även underdomstolarna. Men jag får erinra därom, att dessa domstolar bestå ju i varje fall av människor, som i alla händelser kunna göra fel och kunna tolka saker olika, vilket också bevisas av handläggningen i detta mål, där ju häradsrätten enhälligt ställt sig på Salbo byamäns ståndpunkt och tilldömt dem jorden, medan hovrätten med 3 röster mot 2 tilldömt staten jorden, varpå högsta domstolen följt hovrätten. Men vad har högsta domstolen lagt till grund för sin dom här? Jo, det är den urminnes hävden och ingenting annat, och det är detta jag finner litet egendomligt. Den urminnes hävden kan ju mycket väl vinna tillämpning, då det gäller tvister mellan personer, men då det gäller att staten skall förvärva ett jordområde av enskilda lantmän, så anser jag det vara fullkomligt oriktigt att tala om urminnes hävd. Jag har talat vid en av Stockholms stads mera framstående jurister, och han sade, att det har aldrig i vår historia förekommit, att staten begagnat sig av denna paragraf om urminnes hävd utom just den här gången. Detta finner jag, som sagt, mycket egendomligt.

Då jag nu motionerat, har jag resonerat som så, att denna orättvisa kan icke få stå kvar, utan någonting måste göras för att rätta till saken. Men då nu första kammaren avslagit motionen — det begärdes inte ens votering, och man vet alltså icke, hur denna skulle utfallit — så är ju saken förfallen för denna gång. Men jag vill säga, att frågan är icke begrävd utan kommer nog igen på ena eller andra vägen, vilken kan jag dock icke säga.

Med anledning av vad jag nu anfört, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående användandet av postsparbankens medel.

*Ang. användandet av
postsparbankens
medel.*

Därvid yttrade:

Herr Frankenberg: Herr talman! Vid behandlingen av denna motion i fjärde tillfälliga utskottet var jag mycket tveksam om nödvändigheten av en utredning i här föreliggande fråga. Jag blev icke vid genomläsande av motionen övertygad om det berättigade i kravet på en utredning, och framför allt kunde jag icke bilda mig någon bestämd uppfattning om vart motionärerna egentligen syftade och ville komma. Motiveringen till yrkandet om en utredning angående postsparbankens verksamhet föreföll mig litet långsökt, och efter det jag haft tillfälle att taga del av det utlåtande, som generalpoststyrelsen avgivit över motionen, stärktes jag i den uppfattningen att motionen i vissa avsnitt lämnade plats för kritik. Nu är det emellertid icke min mening, herr talman, att här upptaga någon allsidig prövning av den i motionen anförda motiveringen, men jag anser dock, att vissa avsnitt av densamma och framför allt vissa punkter i generalpoststyrelsens utlåtande över motionen böra inflyta i kammarens protokoll.

Ang. användandet av postsparbankens medel. (Forts.)

Motionärerna vilja i motionen särskilt framhålla, att postsparbanken — man understryker här särskilt, att denna bank står under statens garanti — icke på ett fullt lojalt sätt skulle bedriva sin verksamhet gentemot de enskilda sparbankerna. Postsparbanken skulle således med mer eller mindre illojala metoder verka till förfång för den enskilda sparbanksverksamheten. Man anför bl. a. i motionen, att postsparbanken haft förmånen av billiga lokaler, billigare arbetskraft m. m., och man framhåller, att postsparbanken icke till postverket lämnat ersättning för förhyrd lokal o. s. v. Den billigare administrationen skulle sålunda, enligt motionärernas uppfattning, göra, att postsparbanken skulle komma i ett synnerligen fördelaktigt läge i förhållande till de enskilda sparbankerna, då det gäller konkurrensen om insättarna. Denna sida av anmärkningarna är ju av generalpoststyrelsen vederlagd, då postsparbanken till postverket alltsedan 1923 inbetalt olika belopp för gjorda tjänster. Nu är detta en sak, som knappast är värd att upptagas till behandling, och att jag pekat på dessa förhållanden, beror därpå, att jag ser frågan ur rent objektiva synpunkter.

Men motionärerna vilja även framhålla, och det synes vara ett av motionärernas starkaste motiv för en utredning, att postsparbanken genom sin verksamhet drager till sig det sparade kapitalet från insättarna på landsbygden och i jordbrukskommunerna för att sedan placera detta kapital i stadsfastigheter. Sålunda anse motionärerna, att den verksamhet, som de enskilda sparbankerna bedriva enligt gällande sparbankslag, har försvårats. Enligt denna lag ha nämligen sparbankerna icke endast att överhuvud mottaga och förränta allmänhetens sparmedel, utan detta skall ske genom utlåning i den ort, där medlen äro hopsparade. Detta skulle nu enligt motionärernas mening icke tillfullo iakttagas av postsparbanken. Denna skulle således ha dragit till sig kapital från landskommunerna och därigenom försvårat för sparbankerna att skapa erforderligt kapital för jordbrukets legitima kreditbehov. Att så icke är fallet, framgår dock med all önskvärd klarhet av generalpoststyrelsens utlåtande, där det förklaras, att största delen av de insamlade medlen i postsparbanken kommer från städerna. Det framhålles sålunda i utlåtandet, att av en utredning, som företogs år 1930, framgick, att 60 % av de under ett år influtna medlen härröra från städerna, 20 % från »industri- och övriga kommuner», 3 å 4 % från »jordbrukskommuner» och återstoden från »skogskommuner» och »blandade kommuner». Enbart från insättare i Stockholm beräknades hava influtit omkring 30 % av de influtna medlen. Av detta framgår ju, att postsparbanken i mycket ringa utsträckning konkurrerar med de enskilda sparbankerna. Läger man därtill, att sparbankernas inlåningsränta är högre än postsparbankens, så är det svårt att förstå, vari denna illojala konkurrens egentligen består. Enligt min uppfattning torde sålunda motionen här ha skjutit över målet.

Angående skolspärverksamheten skall jag icke yttra mig, då jag anser, att sparbankerna i detta avseende ha lika stora möjligheter som postsparbanken att förvärva insättare och i vissa fall större möjligheter, då det vid många tillfällen blivit fullt klarlagt, att de enskilda sparbankerna per bok insätta större antal kronor för att lämna till skolbarnen än vad postsparbanken gör.

Jag anser därför, herr talman, att det icke är absolut nödvändigt att en utredning företages på detta område. Då jag emellertid vid motionens behandling i utskottet har anslutit mig till en utredning, vill jag med detta mitt anförande ha uttalat min förhoppning, att denna utredning blir objektiv och förutsättningslös, så att densamma må kunna öppna möjligheter för postsparbanken att utom det av motionärerna anvisade tillvägagångssättet att insätta viss del av postsparbankens medel i sparbankerna, också finna andra vägar, där

Ang. användandet av postsparbankens medel. (Forts.)

postsparbanken genom direkt förmedling till jordbruket under tryggade former kan placera det uppsparade kapitalet i städerna och därigenom tillgodose ett legitimt kreditbehov hos jordbrukarna och landsbygdens folk och i övrigt där kreditbehov förefinnes.

Att postsparbanken skulle bedriva sådan illojal konkurrens i det ordets egentliga bemärkelse, som motionärerna vilja göra gällande, det har, såvitt jag förstår, genom generalpoststyrelsens utlåtande blivit vederlagt. Skulle de enskilda sparbankerna likväl mista sitt klientel, så torde väl detta icke bero på postsparbankens konkurrens utan bottna i någonting, som ligger vida djupare, och man lär väl kunna säga, att detta torde då närmast bero på bristande förtroende för de enskilda sparbankerna.

Jag har här inför kammaren velat avgiva denna förklaring, och jag anser ur rent principiella synpunkter, att därest postsparbanken skall såsom statlig bank bedriva en utlåningsrörelse eller bankrörelse överhuvud, så bör en utredning i detta hänseende närmast syfta till att detta måtte ske genom en direkt förmedling från postsparbanken, så att postsparbanken som sådan icke skall ha några mellanhänder, när det gäller dess bankverksamhet överhuvud.

Jag har således intet yrkande, herr talman, då jag ju tidigare förklarat, att jag gått med på en utredning. Jag har emellertid velat uttala den förhoppningen, att denna utredning blir objektiv och förutsättningslös och gagnar de syften, som jag här sökt angiva.

Med herr Frankenberg förenade sig herr *Falk*.

Herr **Lindberg** i Umeå: Herr talman! Då utskottet tillstyrker en utredning i föreliggande fråga, så är det, såsom påpekas i inledningen till utskottets motivering, därför, att den i motionen framförda uppfattningen att postsparbanken bedriver en mindre önskvärd och övermäktig konkurrens om insättarnas sparmedel med de enskilda sparbankerna torde vara så vitt spridd, att en undersökning härutinnan torde få anses vara fullt motiverad.

Utskottet har däremot icke utan vidare kunnat vara med om att riksdagen skulle uttala sig för att postsparbanken skall insätta medel i de enskilda sparbankerna. När vi inom utskottet intagit denna ställning, har detta icke berott på att vi ansett, att det icke skulle föreligga ett behov av att de i postsparbanken insatta medlen komma de lokala kreditbehoven tillgodo, utan därför att vi mena, i likhet med generalpoststyrelsen, att det kanske kan finnas andra vägar, på vilka detta kreditbehov kan tillgodoses, vägar som äro bättre än de av motionärerna rekommenderade. Jag fäster också uppmärksamheten vid att generalpoststyrelsen i sitt yttrande över motionen icke haft något att invända mot en utredning, men att generalpoststyrelsen anser, att denna utredning kommer att utmynna i någonting annat än vad motionärerna föreställt sig att den skall göra.

För egen del tillåter jag mig inte ha någon bestämd mening med avseende på vilka resultat, som kunna framgå ur en utredning, men jag tror, att det med hänsyn till den kritik, som övas mot postsparbanken, är ur alla synpunkter önskvärt, att man får frågan närmare belyst.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 13.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 104, till Konungen i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i lagen om arbetarskydd.

§ 14.

Till bordläggning anmälades:

första lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående blodundersökning i mål om barn utom äktenskap m. m., dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till lagen den 28 maj 1886 angående eftersökande och bearbetande av stenkols- och saltfyndigheter samt om ändring i lagens överskrift; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § lagen den 27 juni 1924 (nr 321) angående införande av lagen om förmynderskap; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckt motion angående reformering av gällande hyreslagstiftning;

nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående avlösning av rekognitionsavgifter till Danviks hospital, dels ock i ämnet väckt motion; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 3 mom. 1 och 2 i förordningen den 31 mars 1922 (nr 130) angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

§ 16.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Meyerhöffer</i>	under	5	dagar	fr. o. m.	den	24	mars,
» <i>Hansson</i> i Rubbestad	»	3	»	»	»	26	»
» <i>Jönsson</i> i Boa	»	2	»	»	»	23	»
» <i>Landgren</i>	»	2	»	»	»	25	»
» <i>Gustafsson</i> i Lekåsa	»	4	»	»	»	24	»
» <i>Heiding</i>	»	4	»	»	»	25	»
» <i>Fält</i>	»	3	»	»	»	27	»
» <i>Ryberg</i>	»	5	»	»	»	24	»
» <i>Magnusson</i> i Kalmar	»	4	»	»	»	25	»
» <i>Svensson</i> i Grönvik	»	4	»	»	»	24	»
» <i>Andersson</i> i Falkenberg	»	4	»	»	»	25	»
» <i>Bengtsson</i> i Kullen	»	2	»	»	»	23	»
» <i>Blomquist</i>	»	3	»	»	»	25	»
» <i>Björk</i>	»	5	»	»	»	23	»
» <i>Persson</i> i Trången	»	3	»	»	»	24	»
» <i>Jonsson</i> i Mörbylånga	»	4	»	»	»	25	»
» <i>Johnsson</i> i Norrahammar	»	4	»	»	»	25	»
» <i>Johnsson</i> i Kalmar	»	4	»	»	»	25	»

herr		under	4	dagar	fr. o. m.	den	24	mars,	
»	<i>Ward</i>	»	5	»	»	»	23	»	
»	<i>Andersson i Prästbol</i>	»	5	»	»	»	25	»	
»	<i>Falk</i>	»	6	»	»	»	23	»	
»	<i>Danielsson</i>	»	6	»	»	»	23	»	
»	<i>Jeppsson</i>	»	5	»	»	»	24	»	
»	<i>Brädefors</i>	»	5	»	»	»	23	»	
»	<i>Hermansson</i>	»	4	»	»	»	24	»	
»	<i>Persson i Falla</i>	»	3	»	»	»	27	»	
»	<i>Hillgård</i>	»	3	»	»	»	25	»	
»	<i>Ericson i Boxholm</i>	»	5	»	»	»	24	»	
»	<i>Wallerius</i>	»	3	»	»	»	24	»	
»	<i>Gardell i Gans</i>	»	2	»	»	»	24	»	
»	<i>Ström</i>	»	3	»	»	»	24	»	
»	<i>Pettersson i Dahl</i>	»	2	»	»	»	27	»	
»	<i>Törnkvist i Karlskrona</i>	»	4	»	»	»	25	»	
»	<i>Johansson i Ängtorp</i>	»	4	»	»	»	23	»	
»	<i>Hansson i Hönö</i>	»	3	»	»	»	25	»	
»	<i>Borg</i>	»	4	»	»	»	24	»	
»	<i>Ericsson i Sörsjön</i>	»	5	»	»	»	24	»	
»	<i>Frankenberg</i>	»	3	»	»	»	27	»	
»	<i>Olsson i Blädinge</i>	»	4	»	»	»	25	»	
»	<i>Pehrsson i Göteborg</i>	»	5	»	»	»	24	»	och
»	<i>Karlsson i Grängesberg</i>	»	4	»	»	»	24	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.38 e. m.

In fidem
Per Cronvall.